

CHKD FEB 21 1962

VIENYBĖ

76 M. 6 N.

192 Highland Boulevard
Brooklyn 7, N. Y.

1962 M. VASARIO (FEBRUARY) 9 D.

Telefonas:
APplegate 7-7257

Šio numerio kaina \$1.00

Lietuviai Baltuosiuose Rumuose

PREZIDENTUI KENNEDY BUS PATIEKTAS MEMORANDUMAS LIETUVOS LAISVINIMO REIKALU. AUDIENCIJA GAUTA AMERIKOS LIETUVIŲ BENDRUOMENĖS IGALYOTINIO DR. PETRO VILEIŠIO RŪPESČIU, PADEDANT JAV SENATORIAMS PRESCOTT BUSH IR THOMAS J. DODD

Ateinantį penktadienį, vasario 16 d. vidurdienį Amerikos lietuvių delegacija bus priimta Baltuosiuose Rumuose. Tai ta pati audiencija, kurią dr. Petro Vileišio iniciatyva parūpino Amerikos Lietuvių Bendruomenė, padedant dviem didelėm lietuvių bičiuliam senatoriam Prescott Bush ir Thomas Dodd iš Connecticut valstybės.

Prie Amerikos Liet. Bendruomenės, visados maniusios, jog reikia organizuoti masinę lietuvių delegaciją, pačiu paskutiniu momentu prisidėjo ir Amerikos Lietuvių Tarybos "troika", ligi šiolei palaikiusi nuomonę, jog bent šiuo metu nesą "ypatingai degančio reikalo" pas Amerikos prezidentą apsilykyti. Tokiu būdu Baltuosiuose Rumuose bus priimta siauresnio masto lietuvių delegacija, nei ji buvo numatyta dr. Petro Vileišio ir su juo bendradarbiausių asmenų bei organizacijų. Pats audiencijos organizatorius, kiek žinoma, delegacijoje nedalyvauja.

Delegacija išeis Amerikos prezidentui lietuvių memorandumą, kuriame bus nušviesta tikroji padėtis Lietuvoje ir bus prašoma Amerikos valdžios veiklos, kad Lietuvai būtų sugrąžinta laisvė ir nepriklausomybė.

Kaip žinoma, Amerikos Lietuvių Tarybos centro valdyba, kasmet tam tikru laiku apie Vasario 16 sukaktį apsilankydavo Valstybės Departamente ir gaudavo patį ar per savo Informacijos centrą Valstybės Departamento standartinį pareiškimą dėl Lietuvos aneksijos nepripažinimo.

Šiemet buvo norėta, kad Vasario 16 sukakties proga įvyktų didesnė ir išpūdingesnė lietuvių demonstracija, ir todėl iniciatyvos buvo pasiėmusi Lietuvių Bendruomenė, kuri apjungia visus Amerikos lietuvius, bet kurios tiesioginėje veikloje nėra tokių politinių žygių.

Suprantama, kad Bendruomenė buvo pasiryžusi imtis veiklos tik tuo atveju, kai neveikla pasireiškė tenai, iš kur ji turėjo kilti.

Atrodo, kad Bendruomenės veikla išsivystė ir buvo paremta visų organizacijų bei pavienių asmenų, kurie nepriitaria ligšiolinei Amerikos Lietuvių Tarybos centro valdybos diktatūrinei ir savanauđiskai politikai.

Jei su ta centro valdyba dar nutarta bendradarbiauti ir tuo pačiu padaryti vieningą lietuvių reprezentaciją Baltuosiuose Rumuose Vasario 16 proga, tai rodo, kaip Amerikos lietuvių supranta esančios padėties rimtumą ir kaip rimtai jie galvoja apie Lietuvos laisvinimo reikalus, nušalyje palikdami visus asmeniškumus. Todėl Amerikos lietuvių galėtų tik pasidžiaugti bei didžiūotis, kad Lietuvos laisvinimo fronte esama žmonių, kurie, nepaisydami savo privačių ambicijų,

Senatorius Thomas J. Dodd

jų, aukojasi bendram Lietuvos reikalui.

Čia, be abejo, pirmoje eilėje yra ir pats tos audiencijos sumanytojas ir jos organizatorius dr. Petras Vileišis iš mažyčio Connecticut valstybės miestelio.

Šita audiencija nėra jau toks paprastas dalykas, kaip pradžioje galėtų atrodyti. Tokios audiencijos pas Amerikos prezidentą, kiek šio laikraščio redakcijai yra žinoma, yra norėjęs ir VLIKas, ir ALTas ir Pavergtųjų Europos Tautų seimas bei New Yorke prel, Jono Balkūno vadovaujama šauni organizacija, kuri apjungia keliolika mil. Amerikoje gyvenančių piliečių, kilusių iš Centrinės ir Rytų Europos kraštų.

Jei audiencija buvo suteikta Amerikos Lietuvių Bendruomenėi, kurios pavedimu jos gavimu rūpinosi ir ją gavo dr. Petras Vileišis, tai yra svarbios reikšmės dalykas. Amerikos Lietuvių Tarybos centro valdybos ilgamečiai veikėjai, atrodo, pilnai turi pagrindo dėl to jaudintis (nors gal nėra pagrindo dėl to alpti, kaip, kalbama, kad yra pasitaike Chicagoje ryšium su atėjusia žinia, kad Bendruomenė gavusi "žalią šviesą" savo žygiui į Baltuosius Rūmus), nes pats laikas jau parodė, kad senoji jų veiklos filosofija yra savo atgyvenusi ir šiandien nustojusi savo vertės ir kad turi būti išimta kaip bevertis pinigais.

Šita audiencija Baltuosiuose Rumuose, toli gražu, ne-

MES

VYTAUTAS ŠIRVYDAS

Kalendoriuje Vasario 10-oji diena žygiuoja anksčiau už Vasario 16-ąją dieną. Ir laikraščiai, kaip VIENYBĖ, kurie vis siekė lietuvius vienyti, ne skaldyti, pirmieji tiesė ir nutiesė kelią nepriklausomai Lietuvai, nes ji – tai vaisius ne susiskirsčiusių, bet himno "vienybė težydi" principu apsijungusių lietuvių. J. O. Širvydo žodžiais, 25 metų VIENYBĖS sukaktį minint: "mes stovime ant rubežiaus" – ant sienos naujų kelių tautai, naujų kelių ir VIENYBEI. Gairė, tačiau, bus ta pati: lietuvių vienybė ir laisvė. Šiuo keliu eiti, iš giminaičio Juozo Paukščio Vienybę leisti perimdamas J. J. Paukštys sakė: "Kodėl vis sunku su finansais? Bus aišku, jei prisiminsime, kad Vienybė anksti pradėjo kovoti už lietuvių idealus". Ir pirmose dienose ir dabar, Vienybei reikia gerų raštų ir gerų skaitytojų. Ačiū! – jų vis būdavo! Tikime, bus ir ateityje, kaip bus ir Lietuva laisva, kada, Doneičio žodžiais, laisvės "saulelė, atkoptama, žiemos šaltos trūsus pargriaudama", juoksis! Šiandien Lietuva gyvena tokias dienas, kurias galima apibūdinti Lietuvos prezidento dr. K. Griniaus brolio Jono žodžiais, kai jisai Vienybės 25 metų sukaktuviniame numeryje rašė: "Atsimenu, 1897 m. tėvynėje už kiekvieną, nors nekalčiausį lietuvišką spausdintą žodį, galėjai atsidurti kalėjime, o ir Viatkon nukeliauti"! Mainos rūbai margo svieto Maironio metais visų geros valios lietuvių viltis.

Gavome 25-tą Lietuvių Enciklopedijos tomą. Vėl drąsi lietuvių dvasia iššovė dvasinę raketą amžinybėn. "Senieji" Amerikos lietuvių garbės vainiką mūsų kultūros istorijoje nusipynė dabartinio Lietuvos Pasiuntinio Londone B. K. Balučio

Senatorius Prescott Bush

laimės to, ir iš jos nereikia laukti, kad jos išvadoje Amerika pareikalautų iš Sovietų Sąjungos atsitraukti iš Lietuvos, paliekant teisę jos žmonėms pasirinkti laisvai savo valdžią bei gyvenimo formą. Tai tebus tik vienas tų daugelio žingsnių, kuriuos dar reikės laisvėje esantiems lietuviams bei jų atitinkamiems veiksniams nužengti, ligi didžioji visų svajonė įvyks.

Delegaciją, kurios sastatą sudarė Amerikos Lietuvių Bendruomenės centro komitetas, bendradarbiaudamas su ALTo centro valdybas, savo pasimatyme su Amerikos prezidentu dar svarbiau pabrėš lietuvių tautos laisvės aspiracijas ir išreišk lietuvių tautos viltį į Amerikos pirmaujančias pozicijas kovoje prieš priespaudą.

Gi kai delegacija sugrįš atgalios į savo gyvenamąją vietą ir savo užimamas pozicijas lietuviškoje veikloje, atrodo, atsiras ir daugiau temų pasikalbėti ir apie lietuvišką solidarumą, ir apie paties laisvinimo darbo surimtinimą ir net apie džentelmeniškumą tarpusavio santykiuose bei elementarinį padarumą tokio darbo vykdyme.

Prieš išeinant šiai Vienybės laidai į spaudą, jau buvo žinoma, kokie lietuvių atstovai buvo numatyti dalyvauti dr. Petro Vileišio su Bendruomenė numatytame sąraše ir kokie dalyvaus antrajame sąraše, kurį vėliau sudarė Bendruomenė, "susitarusi" su ALTu.

Nukelta į 5 psl.

Iš Kalifornijos

Lita Žilevičiūtė, Los Angeles dramos sambūrio vaidintoja. Komedijoje "Teta iš Amerikos" ji vaidina tetos augintinę. Vaidins ir J. Gliaudos veikale, kurį autorius parašė iš M. K. Čiurlionio gyvenimo.

Su vaidinta "Teta iš Amerikos"

Sausio 28 d. Los Angeles šv. Kazimiero par. salėje susivienijimo Lietuvos Amerikoje 75 kuopa surengė savo metinį rengimą, kuriame programą atliko vietos Lietuvos dramos sambūris. Režisoriaus Juozo Kaributo vadovaujama vaidintojų grupė suvaidino linksmą komediją "Teta iš Amerikos". Publikos atsilankė per 300 žmonių. Tai didelis pasisekimas bei geras įvertinimas tiek dramos sambūrio darbo teatro

mane, tiek ir rengėjų. SLA kuopos, veiklos.

Komedijoje vaidino Vladas Gilys, Emilis Skistimas, Danutė Vebeliūnaitė, Jonė Peterienė, Juozas Raibys, Lita Žilevičiūtė, Ema Dovydaitytė. Sufleravo Danutė Mitkienė.

Po vaidinimo nemažai žiūrovų rengėjams pareiškė, jog vaidinimas labai patikęs, kiti pageldavo kad vaidinimas būtų pakartotas.

Los Angeles, Cal. sausio 28 d. šv. Kazimiero parapijos salėje buvo suvaidinta komedija "Teta iš Amerikos". Sėdi aktorai (iš kairės): J. Peterienė, L. Žilevičiūtė, režisoriaus J. Kaributas, E. Dovydaitytė ir E. Skistimas. Stovi: V. Gilys, D. Vebeliūnaitė ir J. Raibys. L. Briedžio nuotrauka

Į UŽUOLANKĄ RAŠIUSIEJI NESIGAILI

Vienybėje įdėtą anoniminį (autorius inicialas per neapsižūrėjimą iškrito — Red.) rašinėį apie J. Kaributo redaguotąjį Užuolankos numerį, skirtą Los Angeles lietuvių veiklai pavaizduoti, daug kas čia laiko tik negarbingu asmeninių sąskaitų suvedimu. Šių eilučių autoriui teko su daugeliu to numerio bendradarbių pasikalbėti ir nė vienas dar nepareiškė apgailėstavimo, kad tam Užuolankos numeriui rašė.

Tegu tai ir ne be klaidų, kaip ir dažnas žmogaus darbas, tačiau to Užuolankos numerio išleidimas nepastojai kelio nepasitenkinusiems išleisti geresnį leidinį, papildintą Vienybės numerį, skirtą Kalifornijos lietuvių gyvenimui pavaizduoti. Tai būtų nauda skaitytojams visuomenės ir laikraščio administracijai parama.

SKAUTAMS REMTI VAKARAS

Skautų tėvų komiteto vakarą, vasario 3 d., par. salėje, atsilankė apie šimtas rėmėjų. Programa buvo neilga, bet įdomi. Vadovavo tėvų komiteto pirm. A. Mažeika, Vida Kizytė šoko išraiškos šokius. Solo dainavo Birutė Reivydaitytė ir Rimas Dabšys. Iš Chicago atvykusi viešnia Roma Mastienė paprašyta padainuoti porą dainų. Akompaniatorė Alice Dotts. Skaučių veikėja Kunigunda Kodaitienė, iš Detroito, viešinti Kalifornijoje, skautams remti vakare pasakė kalbą.

ATSKRIS V. BANAITIS

Valteris Banaitis, Free Europe Radio Vokietijoje pareigūnas, vasario 28 d. atskris į Los Angeles tiesiai iš Vokietijos. Kovo 3 d. vakare Tautinių Namų salėje padarys pranešimą apie padėtį Lietuvoje. V. Banaitis turi progos Vokietijoje susitikti su pabėgėliais bei su repatriantais, todėl apie gyvenimą Lietuvoje yra gerai informuotas. Lančys jis ir kitas lietuvių kolonijas.

Losangeliečių organizacijos sudarė komitetą parengiamiesiems darbams atlikti. Juozas Bachunas, Tabor Farm vasarvietės savininkas, kurs emėsi iniciatyvos suorganizuoti V. Banaičio kelionę po lietuvių kolonijas, į Los Angeles atvyks vasario 24 d.

BIRŽIŠKA ILSISI NAMUOSE

Apie dvyliką dienų dėl širdies sunegalavimo ligoninėje praleidęs, prof. Mykolas Biržiška sausio 31 d. grįžo namo poilsiui ir tolimesniams sveikatos stiprinimui.

VAIDINS ČIURLIONJ

Kovo mėnesį losangeliečiams bus suvaidintas J. Gliaudos parašytas vaidinimas iš dailininko M. K. Čiurlionio gyvenimo. Režisuoja J. Kaributas. Vaidins dramos sambūrio nariai.

"Vieną birželį", dviejų veiksmų J. Naumiestiško drama, surežisuota J. Kaributo, losangeliečiai vaidins jai davę 16 Vasario minėjimo programon.

K. JANUTA

MIRĖ POVILAS BIRŽIS

Š. m. sausio 26 d. nuo širdies priepuolio mirė Povilas Biržis, ilgametis Vienybės skaitytojas, gyvenęs Palo Alto. Povilas Biržis, kuris anksčiau gyveno Philadelphijoje, Pa., buvo žinomas vietos veikėjas. Jis buvo sulaukęs 73 m. amž.

Gillame nulūdime paliko žmoną ir dukrą Liuciją.

Antano Škėmos raštų išleidimo fondo organizacinė komisija sudaro inž. Valdas Adamkevičius, rašytojai Antanas Gustaitis, Marius Katiliškis, Julius Kaupas, Algirdas Landsbergis, Algimantas Mackus, Henrikas Nagys, Kostas Ostrauskas, dr. Jonas Valaitis, dr. Vytautas Kavolis, adv. Algimantas Keželis.

GINTARAS

Lietuvos auksas

Kainos nuo \$25.00

Ivairiausios gintarinės dovanos vyrams ir moterims prieinamiausiomis kainomis

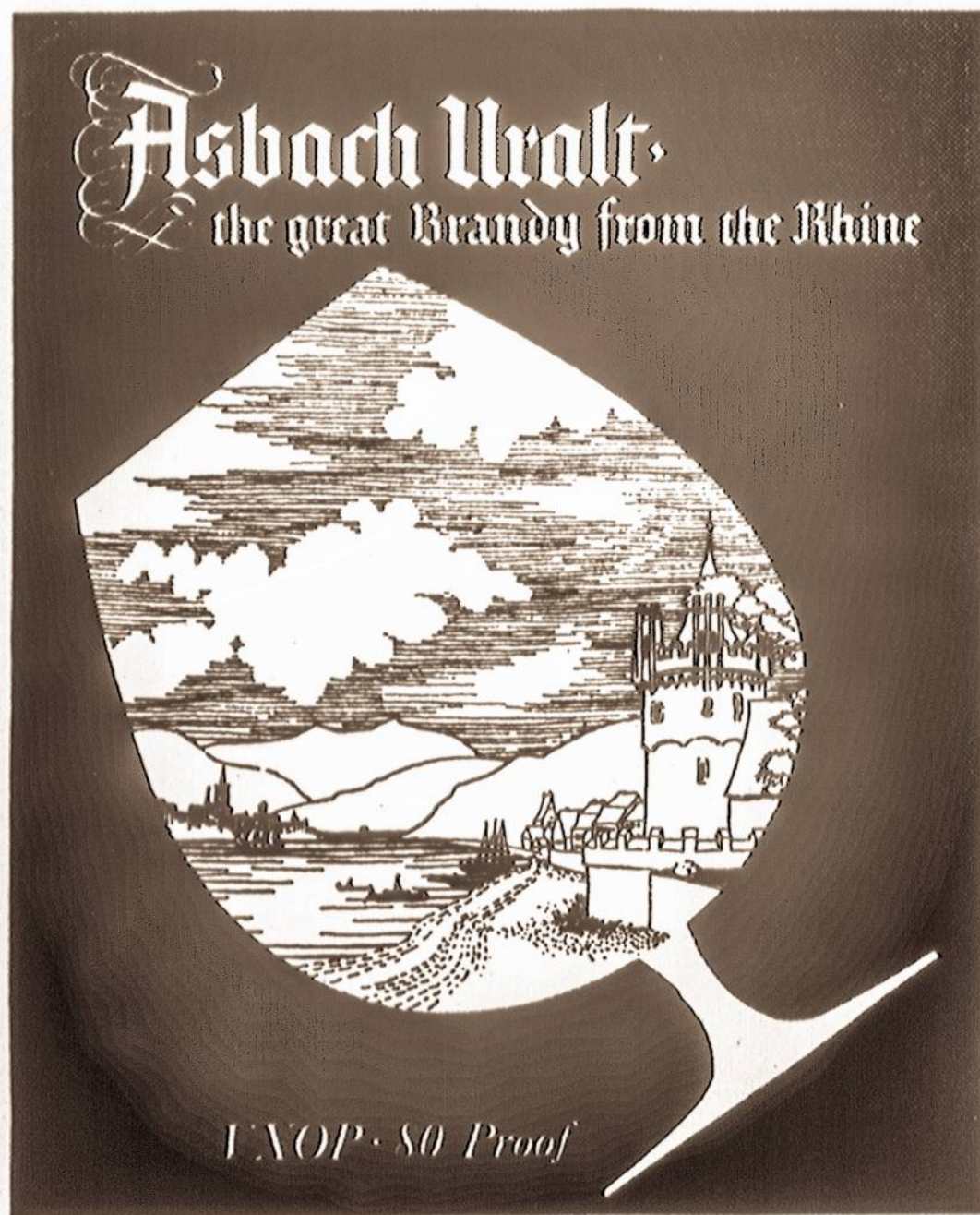
AMBER GUILD LTD.
80-19 31st Avenue
JACKSON HEIGHTS, N. Y.
Tel. HA 9-5855

Pasiekiamą: auto iki 31 Ave. Northern Blvd, IND subway iki Roosevelt Ave. IRT iki 74 St. Port Bus iki 31 Avenue.

Los Angeles SLA 75 kuopa sausio 28 d. surengė vakarą su vaidinimu. Nuotraukoje dalis publikos stebi Lietuvos Dramos Sambūrio pastatytą vaidinimą "Teta iš Amerikos".

L. Kančausko nuotrauka

GERMAN DISTILLERIES LTD., NEW YORK 20, N. Y.

TEŠIAME daugiau kaip 100 metų didindami dividendus

NAUJAI

PAKELTI IŠMOKĖJIMAI

4% PER METUS

3 3/4% reguliariai

Dividendo plus 1/4% specialaus priedo taupomosioms sąskaitoms pastovioms daugiau kaip keturis metų ketvirčius. Dividendai apskaičiuojami metų ketvirčiais pradant sausio 1, 1962 paremti nuolatiniu patenkinamu pelnu.

DIVIDENDAI MOKAMI NUO ĮDĖJIMO DIENOS
Apskaičiuojama pilnais metų ketvirčiais.

THE KINGS COUNTY SAVINGS BANK

A Mutual Bank "... where your money works only for YOU!"
Member Federal Deposit Insurance Corporation

Eastern Parkway Office: 539 Eastern Parkway at Nostrand Ave. Brooklyn, N. Y.
Broadway Office: 135 Broadway at Bedford Ave. Brooklyn, N. Y.

Massapequa Office: Hicksville Road and Jerusalem Avenue Opposite Holiday Park Shopping Center Massapequa, N. Y.

Ciceroj kalbės veliausias pabėgėlis iš Lietuvos

Mažytėje Cicero kolonijoje prie Chicagos, kuri vieną vadinama laisvojo pasaulio lietuvių smegenų centru, kitą laisvojo pasaulio lietuvių sostinės širdimi, dar kitą lietuviškais Pilviškiais, vasario 17 d., šeštadienį 7 val. vakare šv. Antano par. salėje, 1500 S. 49-tas kortas, kalbės neseniai iš Lietuvos pabėgęs geologas J. Miklovas.

Jis iš "darbo žmonių rojus" išsipirko tik už 520 rublių, kuriuos "Inturisto" kelionių biuras jam paskaitė už ekskursinę kelionę aplink Europą. Miklovas nuo ekskursijos atsiskyrė Paryžiuje, pasuko į amerikiečių konsulatą ir maždaug per pusę metų gavo vizą į Ameriką.

Iš Vilniaus jis išvyko pernai kovo pabaigoje. Tikina, kad "sovietizmas" Lietuvoje tampa vis daugiau ir daugiau formos dalykas.

— Tas, kurs dideliais žodžiais apie komunizmą šneka, pats juo netiki, — tvirtina jis apie partijos agitatorius.

Pats nepopuliariausias Kremliaus žygis paskutiniu metu laikoma nauja Bažnyčios persekiojimo banga, anot pabėgėlio.

— Žmonės Lietuvoje yra visgi religingi, — nusprendžia jis.

Tarp teigiamų reiškinių laiko jaunimo veržimąsi į mokslą ir gausų profesinių kadro paruošimą.

Miklovas yra žemaitis iš Kretingos. Didžiausias jo rūpestis dabar yra išmokti angliškai. Apsigyvenęs pas pažįstamus Chicagoje, 4352 S. Fairfield Ave.

Meninėje Vasario 16 minėjimo dalyje pasirodys pernai konservatoriją baigusi solistė N. Linkevičiūtė. Jai akomponuos V. Jakubėnas. Cicero vietinės pajėgos pasireikš per šv. Antano par. vyrų choro grupę, vadovaujamą A. Skridulio ir "Žilvyčio" tautinių šokių grupę su V. Remeikyte priešakyje. V. Bobnaitė ir L. Lašinskaitė padeklamuos eilėraščių.

Minėjimą rengia vietinė bendruomenės apylinkė, kuri praeityje yra turėjusi tokius kalbėtojus kaip prel. M. Krupavičių, prof. Z. Ivinskį ir prof. V. Vardį. Ypatingai kviečiamas atsilankyti jaunimas ir senieji ateiviai.

Auksinės vestuvės

Žemaičiai Antanas ir Filomena Stončiai, 2001 S. Halsted St., sausio 28 d. atšventė savo vedybinio gyvenimo 50-ies metų sukaktį. Iškilmės prasidėjo Apreiškimo par. bažnyčioje, o Auditorijos salėje buvo banketas, kur jubiilatų pagerbti susirinko apie 100 giminių ir draugų. Banketą iškėlė sūnus Gediminas ir duktė Aniceta.

Stončiai Lietuvą paliko 1944 m. rudenį, gyveno tremtinių stovyklose Vokietijoje ir į JAV atvyko 1949 m. Lietuvoje A. Stončius turėjo malūnus, lenpiūves ir elektro stotis Gargžduose ir Tauragėje. Jis buvo plačiai žinomas trijose Žemaitijos apskrityse — Kretingos, Telšių ir Tauragės — kaip sumanus ir kylas lietuvis pramoninkas. Turėjo keturis sūnus ir vieną dukterį. Vyriausiąjį sūnų Petrą per klaidą sušaudė vokiečiai tik karui prasidėjus, palaikę už priešą; antrasis sūnus Pijus prieš

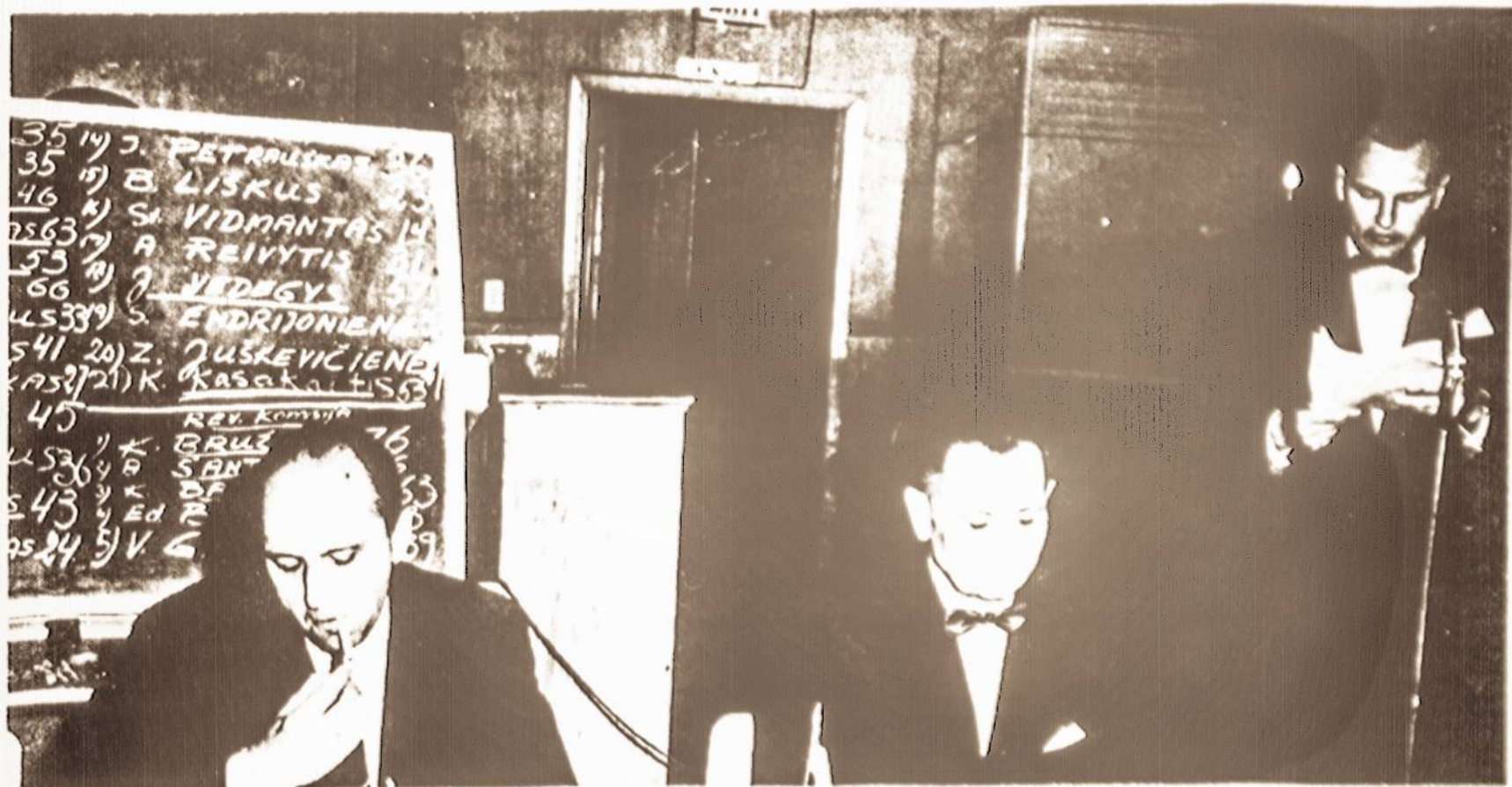
dvejus metus mirė Chicagoje; trečias sūnus Vytautas gyvena Vakarų Vokietijoje JAV tarnyboje; sūnus Gediminas su žmona Rėgina turi sūnų ir dukrą ir gyvena Chicagoje; duktė Aniceta mokėsi karo metu Šveicarijoje ir ten ištekėjo už farmaceuto Disler; jėdu turi du sūnus ir gyvena kartu su senaisiais Stončiais.

Nors A. Stončius gyvena iš mažos soc. security pensijos ir kuklių pajamų iš įsigyto namo, jis yra žinomas, kaip taurus lietuvis patriotas, atliekas savo tautines pareigas, geras parapietis, nuolatinis BALFO ir Lietuvių gimnazijos Vokietijoje rėmėjas.

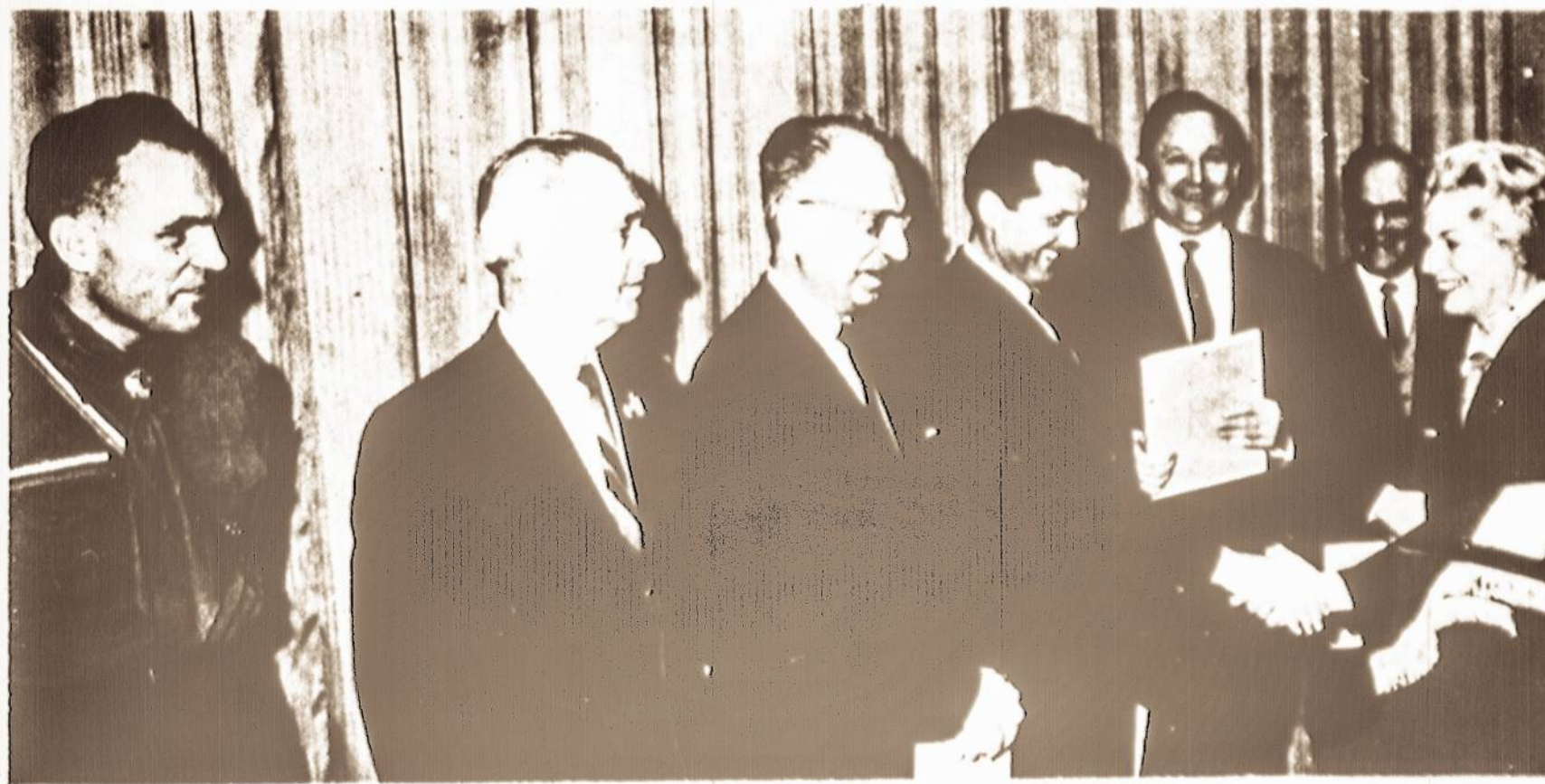
V. Radžius, ir kiti lietuvių operos valdybos nariai šį savaitgalį lankys komp. V. Banaitį ir tarsis dėl "Jūrėtės ir Kastyčio" pastatymo Chicagoje.

Nuotraukoje (sėdi iš kairės): Aniceta Disler, jubiilatai Filomena ir Antanas Stončiai, Gediminas Stončius. Stovi (iš k.): Anicetos sūnus, jaunųjų Stončių duktė, Anicetos sūnus, Regina Stončienė, jų sūnus ir F. Stončienės sesers duktė D. Kusaitė-Blazienė.

Žurnalistas V. Zalatorius (dešinėje) skaito rezolucijas viename Chicagoje įvykusiame suvažiavime. Kairėje - K. Drunga (dabartinis apygardos pirm.).

Skautams Remti Draugijos pirmininkui dr. S. Biežiui neseniai buvo įteiktas pažymėjimas už nuopelnus skautiškai veiklai.

Sktn. Rugienė dėkoja už paramą skautams. Iš k. į d.: sktn. J. Vilkas, dr. S. Biežis, J. Kazanauskas, dr. Budrys, dr. Kriaučiūnas ir Rakas. Visos nuotraukos A. Gulbinko

Joseph Andrusis TRAVEL BUREAU

87-09 Jamaica Avenue
Woodhaven, 21, N. Y.

Telefonas
VI 7-4477

BILIETAI PARDUODAMI
visomis susisiekimo priemonėmis
į visas pasaulio vietas

PERKANT - PARDUODANT NAMUS AR IŠNUOMOJANT BUTUS, APDRAUDOS,
federalinių ir valstybių (Income Tax) užpildymu, pirkimui piniginių perlaidų
(Money Orders) ir įvairiausiai kitais reikalais, kreipkitės

HAVEN REALTY & INSURANCE

87-09 JAMAICA AVENUE WOODHAVEN 21, N. Y. TEL. VIRGINIA 7-4477

Kasdien nuo 9 val. r. iki 9 v. v. Sekm. nuo 1 v. p. iki 5 v. v.

VIENYBĖ The oldest Lithuanian newspaper in the world established by Juozas Paukštys in 1886, is published weekly by Valerie Tysliava and Juozas N. Tysliava at 192 Highland Blvd., Brooklyn 7, N. Y. Telephone APplegate 7-7257. Entered as Second Class Matter October 23, 1907, at the Post Office of Brooklyn, N. Y. Subscription rate: \$7.00 for one year. Advertising rates on application.

MES

VYTAUTAS ŠIRVYDAS

Atkelta iš 1 psl.

taid vedami, per Tėvynės Mylėtojų Draugiją išleisdę Kudirkos Raštus. "Naujieji" tokį vainiką pina Enciklopediją leisdami. Beginklis Dovydas čia smogia "nesugriaunama, neklaidingą, mokslinę" ideologija ir sputnikais-lunikais apsišarvavusiam Galijotui. Ameriką pasivijusią mažą Lietuvą milžinas okupavęs, jis jon, prof. Pakšto apskaičiavimu, prigrūdo neprašytą 214,000 visokiomis "išmintimis" kazokų, valdyti du milijonu lietuvių, kuriems prižadėjo laisvai leisti plėtoti "socialistinio turinio tautinio pavaldalo kultūrą". Ir ką gi? Per 30,000 Amerikos priglaustųjų Lietuvos išvietintųjų, štai, jau leidžia 25-tą gražios turiningos Enciklopedijos tomą, kuomet "viską žinas" okupantas dviems milijonams lietuvių neišleidžia net padoraus istorijos vadovėlio! Galijotas tiek toli tamsiuose viduramžiuose atsilikęs, kad ir greituoju traukiniu Amerikos (ir Amerikos lietuvių) laikraštis — džiaugsmingai sveikina Enciklopedijos leidėją Juozą Kapočių ir visus jo bendradarbius.

Prisimena S. Sužiedėlio (ir mūsų) mėgstamas Čiurlionio kūrinius, kur dideli — labai dideli ir puošnūs — pasaulio valdovai varto ir žiūrindėja, stebėdamiesi jų delnuose skaisčiausia šviesa spindintį dalyką. Kas čia? Tai amžinąją vydnisškąja ugnimi liepsnojanti kūrybinga ir kukli lietuvių siela šiaudinės pirkelės simboliu! Laisvės dienai sušvitus, daugelis kreivai ėjusių lietuvių, Enciklopediją pamatę, bene pajus, ką Kudirka pajuto, gavęs pirmą dr. Basanavičiaus Aušros numerį: "Pamenu, atsistojau, nuleidau galvą, nedrįsdamas akių pakelti: rodos, girdėjau Lietuvos balsą, priekaištaujantį ir dovanojantį — o tu, paklydėli, kur ikšiol buvai"?

PRAEITIS IR DABARTIS

Buvęs ilgametis Vienybės redaktorius Juozas O. Širvydas, kuris 1925 m., pasitraukęs iš laikraščio su žmona grįžo į Lietuvą ir išgyveno savo paskutiniuosius gyvenimo metus Južintuose, sveikindamas savo įpėdinį Juozą Tysvą Vienybės aukštinio jubiliejaus proga, tarp kitko rašė:

...atminkite, kad Vienybės idėja — tėvynę mylėti ir jos meilę taip vystyti, kaip ji buvo vystoma anais laikais, yra labai brangus dalykas, ir labai sėkmingas. Ką Tamstos šiandien darote su šiuomi apvaikščiojimu, — vis tai yra daroma mūsų kultūros istorijos didelis žygis. Praeis "partijėlių" išsikilnijimai, sužlugs jie mažiukais asmeniškais klaneliais, — o liks idėjos darbai, kurie išsiliejo tokiais Amerikos lietuvių sucentravimais kaip buvo prie SLA kultūriška — ekonomiškais, prie TMD tautiška kultūriškais, pagaliau prie šimtų mūsų tautiška ir įvairių pagalbinių parapinių draugijų. Aš džiaugiuos, kad Tamsta, mano geru pažįstamu tapęs dar man Lietuvoje 1925 m. apsilankant, šiandien likote mano įpėdinu ...

Dalyvaudamas pusšimčio metų Vienybės sukaktį dar sveikinu visus jos bendradarbius. ...

Jei dar gyvas išgyvensiu šį metų, tai gal vis dar ir nuo manęs išgirsite žodį Vienybėje. Sudiev, spaudžiū visiems karštai dešinę.

JUOZAS O. ŠIRVYDAS

JUŽINTAI, 1935 M. GRUODŽIO 3 D.

Ir dabar, Vienybėi švenčiant jau 76 sukaktį, stengiamasi laikyti jos ankstyvesnių redaktorių įgyvendintas tradicijas.

Mes, šiapus vandenyno, turime uždavinį išlaikyti lietuvių gyvą

IŠTRAUKA IŠ JUOZO TYSLIAVOS KALBOS, PASAKYOTOS VIENYBĖS DEIMANTINĖS SUKAKTIES MINĖJIME 1961 M. BALANDŽIO 16 DIENĄ

Dėkoju Jums visoms ir visiems, kad, nežiūrint tokio apsiverkusio dangaus, pasakyčiau, katastrofiško oro, visdėlto daugelis Jūsų drįsote namus palikti ir atvažiuoti net iš tolo.

Šis jubiliejinis mūsų minėjimas yra tikrai pradžia tos programos, kurią mes esame pasiryžę vykdyti nuo pat šių metų pradžios. Nelaimė, kad šiandien toks oras, sakyčiau, yra nemaža, jeigu šio koncerto ar dalyvių akimis žiūrint. Bet, mano brangiosios sesės ir broliai, per 75 m. lietuviui teko matyti daug didesnių bėdų. Tada, kada lietuvis buvo varomas į Sibirą vien už tai, kad jis skaitė Vienybę Lietuvosninkų, buvo didesnė bėda negu kad šiandien.

Kada po dešimtmečių, po ilgų kovų, kovų už spaudos laisvę, atėjo nepriklausomybės metai, aš esu liudininkas, nes mano draugas, su kuriuo aš ėjau į Lietuvos kariuomenę, draugas, kurio vardą galima rasti savanorių žygiuose, mirtinai sužeistas, keturių kitų draugų nešamas iš fronto į užfrontą, žino jis, kad paskutines valandas jis gyvena, jis savo draugus prašo: "Vyr'ai, pādaiņuokit man paskutinį kartą "Pelėdą".

Didesnių bėdų buvo ir tada, kada lietuviui gimtoji žemė slydo iš po kojų, kada bombos jam krito ant galvos, kada vieni buvo varomi į Rytus, o kiti genami į Vakarus, kada audros iš Rytų ir Vakarus čiaizė lietuvius, ir jie bėgo ten, kur jų kojos nešė ir kur akys juos vedė, o betgi nežinojo nei kur jis bėga, nei kur jį akys ar likimas nuneš.

Bet, laimingos tautos, kaip ir laimingi žmonės, istorijos neturi. Mes turime istoriją. Šimtmečiais mus čiaizė, šimtmečiais mus skriaudė, šimtmečiais mus trėmė, o lietuvis, vistiek kaip tas žirnis prie kelio žydi ir žaliuoja.

Gerbiamosios ir gerbiamieji, mūsų kova už laisvę tik prasideda. Kaip pirma sakiau,

per tuos 75 m. kovos, pasidarėm viską ką mes turime, ir iš dalies dingo tai, ką mes buvome įgiję.

Mes, šiapus vandenyno, prieš akis turime dar labai didelį uždavinį išlaikyti lietuvių gyvą.

Ir Lietuvos laisvinimas ne nuo viršūnių prasideda, bet nuo pačios širdies, patys mes turime pradėti. Jeigu mes dūsaujam, kaip išlaisvinti Lietuvą, o tuo pačiu kartu, savo namuose po savo stogu prarandam lietuvių, tuo pačiu kartu su savo vaikais, su savo dukromis nebegalime susikalbėti lietuviškai, kaip mes galime svajoti apie pačios Lietuvos išlaisvinimą.

Nesakau, kad visi, visi emigracijoje lietuvių būtų tokie. Ne. Bet aš sakau ir sakysiu, kad ištyžimas yra mūsų pats didžiausias priešas.

Todėl aš, dėkodamas Jums, dar kartą sakau, kovoje ir tik pasiryžime, kaip kad tie mūsų tėvukai per 75 metus nešė tą sunkų lai-

Todėl aš, dėkodamas Jums, dar kartą sakau: kovoje ir pasiryžime, kaip kad tie mūsų tėvukai per 75 m., išnešė tą sunkų laikraščio leidimo jungą. Ir jeigu mes šį vakarą savo širdyse skirstydami jausime, kad Vienybė galės sulaukti dar 100 metų, dar vieno jubiliejaus, nors galbūt mes nedalyvausime tame jubiliejuje, bet neprivalom pamiršti:

Žmogus gema, gyvena ir miršta. Per 75 metus, Vienybė matė, kaip tas pats žmogus gulėjo lopšyje, kaip tas žmogus stovėjo prie altoriaus ir kaip tas pats žmogus gulėjo graba.

Žmonės gyvena ir miršta, bet tauta nemiršta. Tauta gyvena tūkstančius metų.

Mums rašo...

ŠIURPAS MENO PARODOJE

Skaitytojai, pamatę šią antraštę, tikriausiai pagalvos, kad kokioje nors meno parodoje buvęs vien tik šiuurpas. Ne, visai kitaip.

Tūlas tautietis, slapukas pasislėpęs už K. Priešpylio pavardės, sausio 27 d. Draugo kultūriname priede aprašydamas ALDs-gos meno parodą, pasirinko antraštę "Už ko akis pirmu žvilgsniu užkliūva".

Jis beveik visą parodą "sušiuurpino", tuo visiems parodydamas, kaip nereikia rašyti.

Pažliūrėkime iš arčiau. Pradžioje K. Priešpylis pasidžiaugė dail. A. Valkšnoros menu, bet pabalgoje to pasisakymo recenzentą jau nukrato šiuurpas. Jis taip sako: "Ant abstraktizmo ir simbolizmo ribos stovi egzistencialiai šiuurpas 'Ebony'".

Apie A. Mielulio paveikslą "Našlaitis" taip dėsto: "Tema ne nauja. Ir Čiurlionis ją sprendė likiminių savo paveiksluose. Tik Mielulio paveiksle nėra anos nuostalgioskos ramybės, o tiesiog akis merkiantis šiuurpas, atriandančių ir viską užpilančių bangu grėsmėje".

Ir A. Petrikonio "Likime" tam recenzentui vaidenasi nesantieji gąsdinantieji šiuurpai. Tą "Likimą" taip Priešpylis apibūdina: Šis paveikslas sunkiai įderinamas į Petrikonio nuosaikumą. "Paveikslas lyg specialiai žiurovui... pagąsdinti".

SPAUDOS SKILTYSE

Atominiai ginklai pagrindiniai pakeitė karo esmę. Nei viena pusė nebegali girtis viltimi išlikti gyva po susikirtimo su priešu. Žutų netik milijonai žmonių, bet neliktų civilizacijos, kurioje gyvename. Nauja santvarka turi atsirasti ne dabartinės griuvėsiuose, bet iš jos.

Italy komunistų vadas Togliatti

5 d. kovo šaukiamas partijos CK posėdis Maskvoje, skelbiama, svartysias žemės ūki. bet ištikrųjų, rodos, spręs, ar išbraukti Molotovą ir kitus stalininkus, ar toliau tęsti ideologinę kovą su raudona Kinija, ar ieškoti tylaus susitarimo su Vakarais. Pravdoje jau buvo redakcinis ieškojė "kooperavimui" pagrindų palaikant JT, paremiant atsilikusius kraštus ir susitariant del Berlyno.

New York Times

Posėdžiaujant del Laoso Genevoje vienas amerikietis diplomatas tarė raudonų kinų atstovui: "Nei Washingtonas nei Maskva jūsų nepradžiugins savitarpio karu."

BALFO GAIRĖS

1962 METAMS

BALFo veikla artimoje ateityje daug nesikeis. Besilankant valdžios įstaigose Washingtono patirta, kad ir 1962/63 metams BALFui maistas (apie 720,000 sv.) bus paskirtas. Iš BALFo malonės geras skaičius latvių ir estų gauna amerikietiško maisto, tačiau parūpinti maistą 9,500 ukrainų tremtiniam Vokietijoje susidaro kaip kurie formaliniai sunkumai. Juos sutvarkius, JAV vyriausybė pažadėjo duoti maistą per BALFą ir ukrainams. Suprantama, ukrainų šalpos centras JAV turės padengti visas su ta maisto gavimu surištas BALFo išlaidas.

BALFui nėra uždrausta šelpti savo tautiečius, gyvenančius JAV. Valdžios pareigūnai labai pagyrė, kad BALFas, retkarčiais skiria sumas ir Amerikos lietuviams. Tam tikslui 1961 m. išleista 1,560 dol.

K. T. MAKASKAS

VIENYBĖ, 1962 m. vasario 9 d.

Minėdami seniausiojo lietuvių laikraščio pasaulyje 76 metų sukaktį, prisimename Vienybę ir jos dabartinius leidėjus ištikusių nelaimę, kai 1961 m. lapkričio 11 d. mirė Juozas Tysliava. Nuotraukoje - artimieji ir draugai uždegant Juozo Tysliavos karstą krematoriume. Kairėje Milda Vaidienė ir Juozas Garšva. Dešinėje Pranė Lapienė, Vienybės bendradarbė ir bičiulė, kuri taip pat rūpinasi, kad velionio pelenai būtų palaidoti jo gimtoje Lietuvoje. Iki to laiko urna bus laikomi Juozo Tysliavos namuose.

Baltuosiuose Rūmuose... Atkelta iš 1 psl.

Dr. Petras Vileisis, kuris rūpinosi audiencija pas prezidentą Kennedy, bet pats nedalyvauja lietuvių delegacijoje, kuri bus priimta Baltuosiuose Rūmuose Vasario 16 d.

Iš viso buvo numatyta per trisdešimt asmenų ir buvo gauti jų susitikimai. Vėliau dar turėjo būti pridėta apie dešimt kitų. Jų tarpe turėjo būti visa eilė žymiausių lietuviškojo pasaulio veikėjų.

Ir taip, pavyzdžiui, toje delegacijoje būtų žymiausi katalikų veikėjai, kaip prel. J. Balkūnas, prel. P. Juras, prof. Simas Sužiedėlis, dr. Vyt. Vyngantas, prof. A. Aleksis, R. Boris, dr. K. Sidlauskas.

Iš Liet. Bendruomenės būtų dalyvavę, be paties dr. P. Vileišio, St. Barzdukas, J. Jasaitis, dr. A. Nasvytis, pulk. J. Šlepetytis, inž. V. Adamkavičius, A. Kėželis, Z. Dailidka, K. Bagdonas, inž. Vyt. Izibickas.

Iš tautinės srovės veikėjų buvo sutikę dalyvauti: inž. Eug. Bartkus, Vyt. Abraitis. Delegacijoje būtų dalyvavę trijų didžiausių Amerikoje lietuvių bankų direktoriai: J. Mackevičius ir J. Pakel, abudu iš Chicago, ir Ch. Chelenden iš Philadelphia, ir Amerikos lietuvių veikėjų buvo sutikę dalyvauti William Laukaitis iš Baltimorės, adv. K. Paulis, Jokūbas Stukas; iš moterų būtų buvusios: advokatė Suzana Šlanienė iš Bostono, Ligija Biellukienė iš New Yorko, Alena Devenienė (būtų atstovavusi BALFo pirm. kan. J. Končijų) ir Skirma Makaitytė — geriausia studentė iš Radcliffe, Mass., kolegijos.

IŠTRAUKA IŠ POEMOS "TAWA NOUSON"

Tvaits kvaits audasin,
Kagi en dangon tyt deigi nuo zemiën.
Bet kodël, Viešpatie, neatėjai gesint
Gaisro, apglėbusio Vyslos ir Pergulos žemę?

Nekaltai pralietas žmogaus kraujas
Sako, šaukiasi į dangų keršto.
Į mano širdį abejonė įsikraustė —
Kam tas pragaras, jeigu žemėj taip karšta?

Mintys, kaip sakalai, viena kitą pridurmu
Vejasi, lėkdamos į tolimą, ruškaną praeitį.
Ar negalėtum, Viešpatie, šituos pelenus urnose
Vėl paverst į kariuomenę, vėl kovoti papratinti?

JUOZAS TYSLIAVA

Ši poeto Juozo Tysliavos poemos "Tėve Mūsų" ištrauka šiomis dienomis užtikta jo palto kišenėje su paskutiniaisiais patalsymais, kurie, atrodo, buvo padaryti jo gyvenimo paskutinę dieną. "Tawa Nouson" (Tėve Mūsų) poema, kaip jau buvo pranešta, norima išleisti liuksusine laida dar šiais metais. Ilustruoja dailininkas Telesforas Vallus.

VLIKO PROTESTAS

1962 m. sausio 25 d. sovietų okupuotosios Lietuvos tarlamasis teismas pasmerkė kalėti ilgametėmis bausmėmis kunigus Liudą Povilonį ir Bronių Burnekį, o su jais drauge ir tris civilius asmenis. Nuteistieji buvo stėjami su neva iš nelegaliai gautos medžiagos tikinčiųjų pasistatydinta katalikų bažnyčia Klaipėdoje, kurios atidaryti sovietiniai organai neleido. Byla buvo sąmoningai politiniais sumetimais sufabrikauta ir iškelta. Ši byla yra būdinga šiuo metu sovietų sudinga šiuo metu sovietų sustiprintai tikėjimo, bažnyčios, kunigų ir tikinčiųjų persekiojimo akcijai Lietuvoje.

Akivaizdoje šių sovietų nuteistų veiksmų žmonių sąžinės laisvę varžyti ir tikinčiuosius persekioti Lietuvoje,

Vyriausias Lietuvos
Išlaisvinimo Komitetas

KELIA gilų savo ir visų laisvę gerbiančiųjų susirūpinimą dėl sovietų pavergtųjų Lietuvos gyventojų visiško nuteisinimo visose jų religinio, politinio, ūkinio, socialinio ir kultūrinio gyvenimo srityse;

PABRĖŽIA, kad Sovietų Sąjunga tuo pačiu laužo Visuotinės Žmogaus Teisių ir Laisvių Deklaracijos pagrindinius dėsnius ir Jungtinių Tautų, kurios nariu ji yra, statuto 1/3, 55 ir 56 straipsnius;

PAŽYMI, kad Lietuvai sovietų primestieji administraciniai organai ir tarlamieji teismai, pagal nurodytus straipsnius, o taip pat pagal

Delegacijoje būtų buvę dar dr. P. Kisielius iš Chicago, Julius Juodėlė iš Los Angeles (atstovaujantis Kuchel-Lipscomb rezolucijos rėmimo komitetą), adv. T. Mack iš Wilkes Barre, Amerikos Liet. RK Susivienijimo vicepirm.

Slame sąraše yra iš ALTo: dr. P. Grigaitis, L. Šimutis, M. Vaidyla, inž. Eug. Bartkus, M. Kižytė.

Iš Bendruomenės: A. Kėželis, Z. Dailidka, J. Jasaitis ir inž. V. Adamkavičius. Kiti delegatai yra: Vyt. Abraitis, St. Briedis, prel. Balkūnas (jo sutikimas dar nebuvo gautas), St. Gegužis, A. Kvietkus, St. Barzdukas, dr. Nasvytis, A. Rudis ir P. Dargis.

Sovietų Sąjungos tarptautinius įsipareigojimus ir sutartis, nėra teisėti Lietuvos vyriausybiniams organams ir visi jų, šitų organų, nelegalūs veiksmai yra ne kas kita, kaip pavergtosios tautos persekiojimo priemonės;

NURODO, kad tarlamasis Vilniaus teismas veikė Kremliaus pavestas ir diriguojamas ir teisiamiesiems pritaikė Sovietų Sąjungos Lietuvoje negaliojančius įstatymus;

SMERKIA 1962 m. sausio 25 d. tariamojo teismo sprendimą Lietuvos kunigų ir tikinčiųjų byloje, kaip paastrintą lietuvių tautos persekiojimo, jos nuteisinimo ir pagrindinių tautų ir žmogaus teisių laužymo aktą ir,

PROTESTUODAMAS visu griežtumu prieš šį ciniską sovietinių okupacinių organų veiksmą — pavergtąją lietuvių tautą laikyti ir terioti, kaip priespaudos ir kolonialinio išnaudojimo auką,

KREIPIA laisvojo pasaulio ir Jungtinių Tautų narių dėmesį į aukščiau sumintą Sovietų Sąjungos okupuotoje Lietuvoje organų nelegalų veiksmą, kuriuo yra laužomi pagrindiniai tautų ir žmogaus laisvės dėsniai ir

PRAŠO daryti viską, kad sovietinis kolonializmas būtų iš Lietuvos ir kitų pavergtųjų kraštų pašalintas ir lietuvių tautai drauge su kitomis to paties kolonializmo aukomis būtų leista laisvai ir savarankiškai tvarkytis savoje nepriklausomoje demokratinėje valstybėje.

Dr. Antanas Trimakas, pirm.
Juozas Audėnas, vicepirm.
Jonas Stiklorius, sekr.

New Yorkas,
1962 m. sausio 27 d.

VASARIO 16 GIMNAZIJA
PAMINĖJO J. TYSLIAVĄ

Pereitų metų pabaigoje Vasario 16 gimnazijoje įsistatė moksleivių literatūros būrelis, kurio globėju Mokytojų Taryba paskyrė rašytoją, žurnalistą ir mokytoją Stepa Vykintą.

Šis būrelis sausio 18 d. savo susirinkime paminėjo Vienybės redaktorių Juozą Tysliavą. Apie Tysliavos gyvenimą ir kūrybą išsamų referatą skaitė Žibutė Vykintaitė.

NUO RYTŲ ŠALIES, KAIP SPARNAI DEBESIES

VEJOVARTA ŽEMAIČIUOSE

Tik dabar iš tarybinės spaudos sužinojome, kad gruodžio pabaigoje Žemaičiuose staute nepaprasta audra.

"Šiaulių, Rietavo, Šilutės, Kuršėnų ir kitų Lietuvos šiaurės vakarų miškų masyvuose buvo išversta daugiau, kaip 650,000 kv. metrų miško medžiagos. Visų Lietuvos miškų ūkio ir girininkijų žmonės pasisovė padėti nukentėjusių rajonų miškininkams likviduoti vėjovartos padarinius. Ignalinos ir Kazlų-Rūdos miškininkai išskubėjo į pagalbą apsiginklavę motoriniais piūkiais."

PADIDINTA VĖJOVARTA PROPAGANDOJE

Valstybinė politinė ir mokslinė literatūros leidykla Lietuvoje leidžia visą propagandinę literatūrą, mokslines knygas, prie kurių priskaitomos komunizmo dogmas aiškinančios ir antireliginės, ir visų mokyklų, taigi

ir universitetų ir institutų, vadovėlius.

Leidyklos direktorius Tadas Butkus per Vilniaus radiją prisipažino:

"Vadovėliai sudaro apie ketvirtąją dalį mūsų plano". Vadinasi, trys ketvirtadaliai viso plano sudaro propagandinę literatūrą. Arba vienam vadovėliui ir mokslinei knygai tenka trys propagandinės.

Leidyklos direktorius Butkus sako:

"1961 m. leidykla išleido 517 pavadinimų įvairių leidinių. Leidyklos svarbiausias uždavinys yra giliai aiškinti TS komunistų partijos programą... mobilizuoti visus darbo žmones į kovą už naujosios programos įgyvendinimą. Iki šiol jau išleisdome 9 leidinius bendro 373,000 egz. tiražo su suvažiavimo dokumentais... Išleisdome seriją leidinių "Į pagalbą studijuojantiems TS komunistų partijos istoriją"; pradėjome leisti seriją brošiūrų "Socialistinio kaimo švyturiai"; di-

džiulei propagandistų armijai leidžiame agitatoriams ir propagandistams skiriama bibliotekėlė."

Štai keli tokių leidinių pavadinimai:

"Tautų draugystės idėjos lietuvių ir rusų literatūroje". "Iš visos širdies apie lietuvių ir rusų karių draugystę".

"Kaip nacionalistai padėjo okupantams (suprask, nacionalams, aut.) išnaudoti, kolonizuoti Lietuvą".

"Lietuviškieji buržuaziniai nacionalistai prieš kolektyvizaciją".

"Imperializmo kapitalistinės sistemos žlugimas".

Numatoma leisti literatūrą apie buržuazinių nacionalistų nusikaltimus ir ateistinę literatūrą.

Bus išleistas II-asis tomas Lietuvos TSR istorijos, kuriame bus nagrinėjamas Lietuvos istorijos laikotarpis nuo baudžiavos panaikinimo iki didž. socialistinės spalio revoliucijos.

LIET. LIT. ISTORIJS III T.

Išėjo iš spaudos lietuvių literatūros istorijos III-ojo tomo pirmoji dalis, paruošta Lietuvos mokslų akademijos lietuvių kalbos ir literatūros instituto. Apimti 1917 - 1940 metai. Tame telpa straipsniai apie A. Vienuolį, Liudą Girą, B. Sruogą, K. Binkį, Mykolaitį-Putiną ir kitų rašytojų kūrybą.

Išėjo prof. P. Slavėno redaguotas leidinys "Žvaigždėtasis dangus".

IŠ KULTŪRINIO PALIKIMO

Taip vadinami senųjų lietuvių mokslininkų ir rašytojų palikti raštai.

"Netrukus turi pasirodyti iš spaudos kalbininko prof. Kazimiero Bugos rinktinių raštų didžiulis tomas, 80 spaudos lankų. Žymių tomo dalį sudarys lietuvių kalbos žodynas ir straipsniai kalbotyros klausimais. Knygos pabaigoje priedai, kuriuose suklasifikuotas visas gausus Bugos kalbinis palikimas".

"Valstybinė grožinė leidykla (leidžia tik dailiosios literatūros ir meno klausimais knygas, aut.) 1962 m. numato išleisti Žemaitės ir Lazdynų Pelėdos puošnius iliustruotus leidinius; Jono Marcinkevičiaus ir Liudo Giros raštus, Vienuolio "Paskenduolę" ir Maironio poezijos naują laidą".

Įdomus reiškinys. Išėjo nauja laida lietuviškam vertime A. Dumo, tėvo, "Grafas Monte Kristo". Anot Vilniaus knygynų ir bibliotekų pareiškimo, toji knyga skaitytojų daugiausia reikalaujama.

MUZIKOS LEIDINIAI

Muzikinių leidinių, prie valstybinės grožinės literatūros leidyklos, redaktorius Paltanavičius praneša:

"Prieš 5-7 metus mes džiaugėmės išleisdami 12-15 muzikos leidinių. 1961 m. išleisdome jau 19 leidinių, kurių bendras tiražas siekė 55,000 egz. 1962 m. užplanuota išleisti 32 muzikos leidiniai, bendro tiražo iki 84,000. Per-

nai išleisti kompozitorių Karoso, Kavecko, Dvariono, Vainiūno kūrinių ir pirmasis S. Šimkaus vokalinė kūrinė tomas - "Stasio Šimkaus dainos". Antrajam S. Šimkaus kompozicijų tome bus jo originalūs vokaliniai kūrinių".

SPORTININKAI IR REKORDAI

Suvedus 1961 m. lietuvių sportininkų pasiekimus, gautas didelių pasiekimų balsas. 3 Aukso medaliai iškovojo Europos čempionatuose: irklavime - Jukna ir Bagdonavičius, bokse - Tamulis. Žinoma, plačiajam pasauliui buvo skelbiami kaip rusai.

Tarybų Sąjungos čempionatuose lietuvių sportininkai iškovojo pernai 53 medalius: 21 aukso, 21 sidabro ir 11 bronzos. Rekordų per 1961 m. pasiekta 115, visi jie laikomi visasąjunginiais rekordais, tai yra Rusijos rekordais.

LIETUVIŲ - LENKŲ SANTYKIAI

Gruodžio 30 d. 1961 m. Kaune buvo įsteigtas draugystės su lenkais skyrius. Susirinkime dalyvavo pramonės įmonių, mokslo įstaigų, visuomeninių organizacijų ir partijos atstovai.

Petras Rotomskis, kuris yra draugystės ir kultūrinių ryšių su užsienio šalimis draugijos prezidento pirminkas, pažymėjo, kad draugystės su Lenkija Kauno skyrius sudarys didesnes galimybes susipažinti su Lenkijos ekonominiu ir kultūriniu gyvenimu. "Kauniečiai nutarė palaikyti ryšius su Lenkijos Bielosstoko miestu".

TRŪKSTA LIETUVIŠKŲ VEIKALŲ

Iš Telšių pranešama, kad vietinio liaudies teatro režisierius A. Micevičius nusiskundžia:

"Labai savo repertuare pasigendame originalių lietuviškų pjesių. Tiklu, kad 1962 m. mūsų dramaturgai teatrui tikrai parašys daugiau originalių, tarybine dvasia kvėpuojančių, lietuviškų pjesių."

A. Griciaus satyrinė komedija "Sėja ir piūtis" Alytaus liaudies teatre.

Iš mano dienoraščio

JŲ PIRMOSIOS DIENOS AMERIKOJE

Pranė Lapienė, Vienybės bendradarbė ir visuomenės veikėja, yra viena tų geriausių Amerikos lietuvių, kurie po II Pas. karo čia ne tik atkvietė istisas dešimtis savo tautiečių iš Vokietijos tremties stovyklų, bet ir jiems paskui padėjo Amerikoje įsikurti. Lapienės sodyboje Stony Brook spietėsi daugiausia kultūrininkai - rašytojai, poetai, žurnalistai, aktoriai, dailininkai, muzikai, dainininkai.

Dabar, kai nuo tų įvykių jau praėjo daugiau, kaip dešimt metų ir kai didžiūma jos buvusių globotinių jau yra įleidę šaknis šioje žemėje, įdomu pažiūrėti ir anas dienas, kurių būdingesnes nuotrūpas Lapienė susižymėjo savo dienoraščio puslapiuose.

RED.

Kadangi vakar buvau pažadėjusi New Yorko Travelers Aid Society paimiti jų turimą lietuvių savo globon, dabar ji jau mano namuose. Sutikau ją Stony Brook gelžkelio stotyje. Susirūpinusį moters veidą greit atskyrčiau iš būrio keleivių.

- Ar būsite atvykstantį pas Lapienę?

Ji atsako taip, o aš ją seseriškai apkabinius pa bučiuoju. Ir kas? Sutiktoji apsipilia ašaromis. Ji taip labai kukčioja, kad aš nesugebu nė žodelio iš jos ištraukti. Nusivedus į automobilį, pasisodinu šalia ir parsivežu namo. Stalas pažuostas, viešnia šiek tiek apsiraminus. Po vakarienės susėdame salionėlyje. Prašau ją papasakoti, kaip ji galėjo atvykti, neturėdama čia globėjo.

Aiškina, kad ji galėjus tai padaryti kaip Amerikoje gimusi ir kad buvo nurodžiusi Balfo adresą, atseit, ten vykstanti. Pati, tačiau, maniusi laikinai apsiginti kokio stovykloje.

Nustembu.

- Kokias stovyklas turėjote minty?

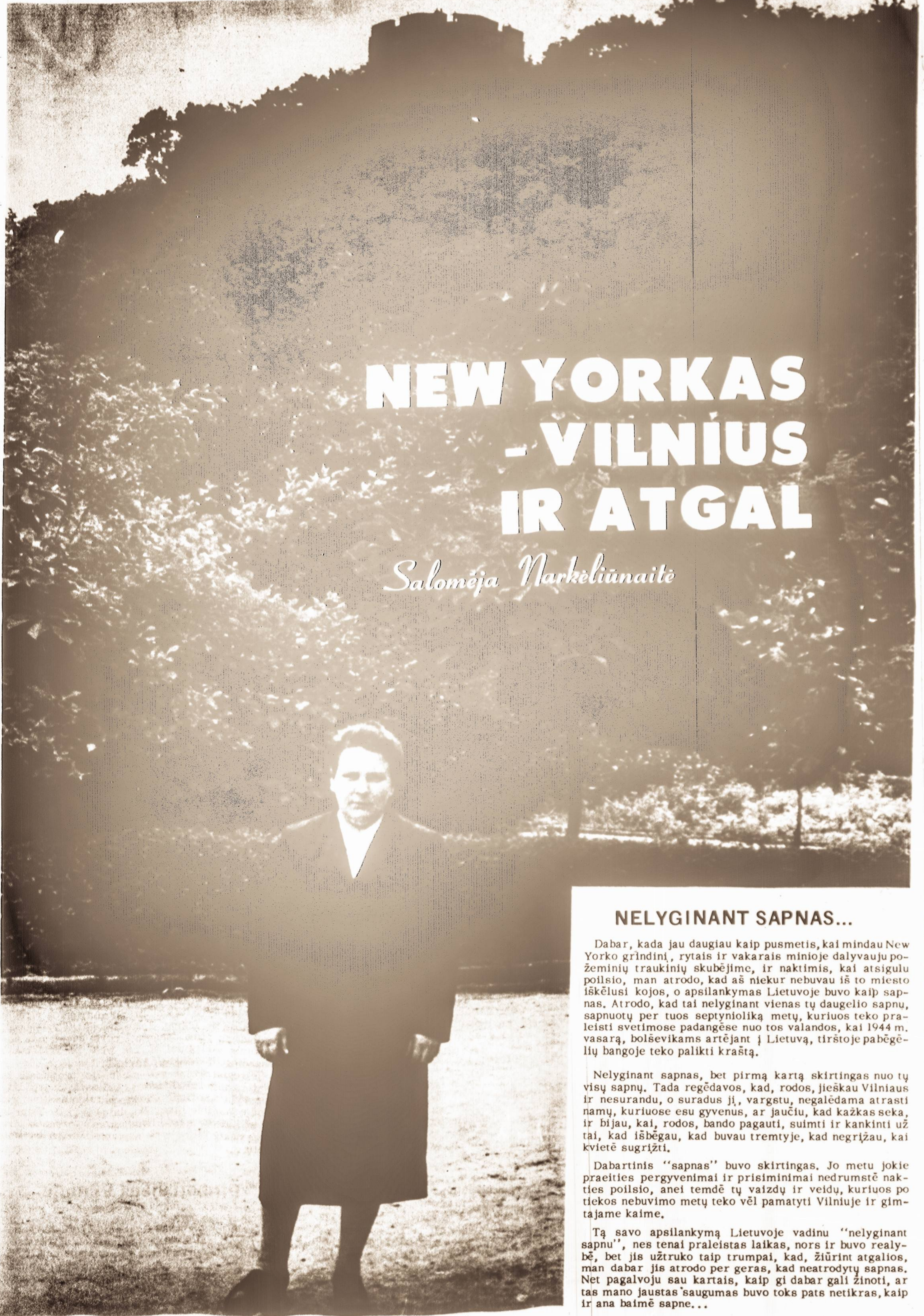
- Nagi, tokias pat, kokių pilna Europoj. Kur gi žmonės turi pasidėti, atvykę į svetimą kraštą? Maniau, tuoj iš laivo nueisiu į artimiausią stovyklą.

Man labai įdomu. Prašau, kad ji pasakotų.

Ji lyg ir atgyja ir smulkmeniškai dėsto savo įspūdžius New Yorko padangėj.

Laivui sustojus uoste ir patikrinus jos daiktus, jai paliepę eiti. Ji paklausus, kur stovykla-camp. Tada vienas muitinės tarnautojų uždėjęs jai ant pečių ranką ir liepęs ten pastovėti. Greitai priejusi prie jos kažkokia uniformuota moteris, nusivedusi ją į automobilį ir parsivežusi į tokią įstaigą. Puiki įstaiga. Foteliai pliušiniai, grindys kilimu išklotos. Kadangi jau Vokietijoje gyvendama ji buvo pramokusi anglų kalbos, tai lengvai galėjusi suprasti, kad ten bus patsirūpinta josios likimu. Visą laiką betgi ji labai nerami buvusi. Ją kankinusi mintis apie tai, kaip ji galės prisitaikyti čia, kur namai dangų remia, kur tokia daugybė automobilių, kur žmonių nematytas puošnumas. Tik tada, kai ją nuvedė į netoliese esantį viešbutį, kuriame ji turėjo pernaktuoti, ir kai kambaryje, įžiebus elektros lempuotę, ji išvydusi per sieną bėgantį tarakoną, savo džiaugsmą tada tik ji pati tegalėjus suprasti. Tas tarakonėlis jai paliudijęs, kad ir Amerika yra tokia pat, kaip

VIENYBĖ, 1962 m. vasario 9 d.

NEW YORKAS - VILNIUS IR ATGAL

Salomėja Narkeliūnaitė

NELYGINANT SAPNAS...

Dabar, kada jau daugiau kaip pusmetis, kai mindau New Yorko grūdini, rytais ir vakarais minioje dalyvauju po-
žeminių traukinių skubėjime, ir naktimis, kai atsigu-
poilsio, man atrodo, kad aš niekur nebuvau iš to miesto
iškėlusį kojos, o apsilankymas Lietuvoje buvo kaip sap-
nas. Atrodo, kad tai nelyginant vienas tų daugelio sapnu,
sapnuotų per tuos septyniolika metų, kuriuos teko pra-
leisti svetimose padangėse nuo tos valandos, kai 1944 m.
vasarą, bolševikams artėjant į Lietuvą, tirstoje pabėgė-
lių bangoje teko palikti kraštą.

Nelyginant sapnas, bet pirmą kartą skirtingas nuo tų
visų sapnų. Tada regėdavos, kad, rodos, jieškau Vilniaus
ir nesurandu, o suradus jį, vargstu, negalėdama atrasti
namų, kuriuose esu gyvenus, ar jaučiu, kad kažkas seka,
ir bijau, kai, rodos, bando pagauti, suimti ir kankinti už
tai, kad išbėgau, kad buvau tremtyje, kad negrižau, kai
kvietė sugrįžti.

Dabartinis "sapnas" buvo skirtingas. Jo metu jokie
praeities pergyvenimai ir prisiminimai nedrumstė nak-
ties poilsio, anei temdė tų vaizdų ir veidų, kuriuos po
tiekos nebuvimo metų teko vėl pamatyti Vilniuje ir gim-
tajame kaime.

Tą savo apsilankymą Lietuvoje vadinu "nelyginant
sapnu", nes tenai praleistas laikas, nors ir buvo realy-
bė, bet jis užtruko taip trumpai, kad, žiūrint atgalios,
man dabar jis atrodo per geras, kad neatrodytų sapnas.
Net pagalvoju sau kartais, kaip gi dabar gali žinoti, ar
tas mano jaustas saugumas buvo toks pats netikras, kaip
ir ana baimė sapne...

PAKELIUI Į VILNIŲ

Vilniuje išbuvaui nuo liepos 16 d. iki 30 d. Iš New Yorko buvau išskridusi liepos 14 d. naktį. Apakalčiau skridimo laiką, nuo durų iki durų buvo praėję devyniolika valandų, o lėktuve buvau išsėdėjusi keturiolika.

SABENA linijos sprausminis lėktuvas, turėjęs iš New Yorko pakilti 9:30 val. vakare, keleivius painformavęs, jog sugedęs vienas motoras, taisėsi iki 11 val. Ir tik tada tepakilo, pažadėdamas, kad Briuselį pasieksime laiku.

Sėdėdama ir prakaituodama lėktuve (nes vėsinimas neveikia, kai neskrendama) galvojau, kad ir nesisekė man su ta SABENA. Prieš trejus metus, tos pačios oro linijos lėktuvu skridama į Briuselį, net 7 val. sugaišau. Tada mūsų keturmotoris propelerinis lėktuvas, paskridęs iš New Yorko 3 val., neteko vieno motoro, turėjo grįžti atgal, užtruko 4 val. skrendant prieš vėją, na, ir 2 val. iš naujo pasikrauti. Tada jau nespėjau į jokių lėktuvų Briuselyje, kad laiku patektčiau Varšuvon.

Dabar man rūpėjo laiku atsirasti Briuselyje, nes tenai turėjau persėsti į sovietų Aerofloto lėktuvą, skrendantį į Maskvą, kur turėjau persėsti skristi į Vilnių.

Vos spėjau Briuselyje susirasti restoraną ir atsigalvinti belgišku alumi po septynių su puse valandos skridimo iš New Yorko, kai jau reikėjo skristi toliau.

Aerofloto sprausminame lėktuve keleiviai buvo visi rusai, išskyrus vieną katalikų kunigą, kuris, (kaip vėliau patyriau), buvo D. Britanijos pilietis, ir mane. Rusai buvo begrįžta iš turistinės kelionės po Europą. Kai kurie jų linksmai tauškėjo, o kiti skaitė laikraščius, kuriuos išdalijo lėktuvo palydovė, kai tik lėktuvas pakilo.

Sėdėjau prie lango ir iš kairės pro sparną pradžioje gerai mačiau, kas buvo apačioje, kol dar nebuvoime pakilę iki devynių tūkstančių metrų. Paskui jau nieko nesimatė, nors mergina informavo, kad netrukus būsime virš Kopenhagos, o paskui skrisime viršum Baltijos jūros. Galvojau, gal dar skrisime virš Lietuvos, ir vėliau dažnai lenkdavausi žiūrėti, bet apvalūs debesėliai, kaip balti aviniukai, ritinėjosi po mumis.

Kiek paskridus, lėktuvo palydovė pranešė, kad netrukus pradės duoti pietus. Tuojau pat kita jos draugė padalijo keleiviams linines staltieses, kuriomis pasidengiamė priešais save esančių kėdžių nugarose įtaisytus staliukus.

Pietums buvo troškinta vištiena, keptos švilės bulvės, žirniai, juoda duona su sviestu ir viena bulkutė. Gerti įpila portveino į apvalų žemą stiklą. Desertui arbata su citrina ir medauninkai.

Nepraėjus nė valandai man pasidaro bloga. Galvoju sau, kad gal nevirškinu. Prisimenu, kad krepšelyje turiu Alka-Seltzer, tai išsiimu du "pinigėlius" ir einu į virtuvę vandens išgeriu, sugrįžtu atgal į vietą, nušildžiu kėdės atramą ir bandau snausti, bet man nė kiek negeriau - o kaip tik atvirksčiai.

Kai pasiekiame Maskvą ir pasteniečiai įlipa į lėktuvą surinkti mūsų dokumentų, prieš išleisdami į aerouostą, man akyse pradeda temti. Galvoju, kaip greičiau patekti į aerouostą patalpas. Jaučiu, kad tai ne skridimo pasekos, nes oras buvo puikus ir lėktuvas nesupo, ir bendrai niekad nesu sirgusi lėktuve. Man atrodo, kad tai ne kas kita kaip apsinuodijimas maistu. Pagalvoju apie pietus, mane jau tiesiog purto prisiminus vištieną.

Aerouosto patalpose reikia užsiregistruoti Inturiste, atsimti pasą ir pereiti per muitinę. Mane pila prakaitas ir aš jau nelaukiu ilgiau prie langelio, ligi pašauks pavarde ir atduos pasą.

Išgėriau pora stiklų vandens, kiek pagerėjo, bet prakaitas vistiek dar pila ir silpna darosi, ir akyse nė kiek nepašviesėja.

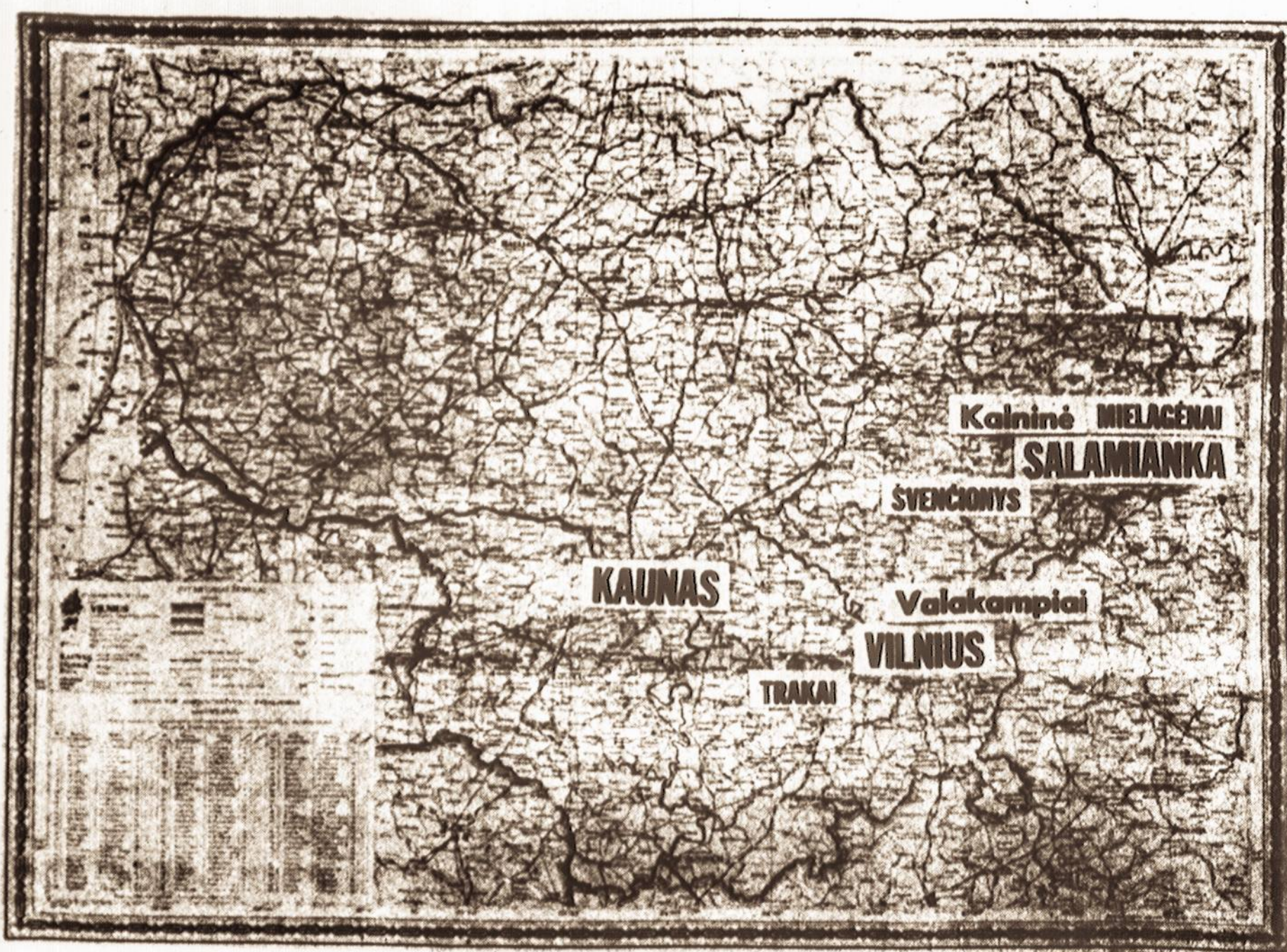
Šlaip taip pavyksta sugrįžti prie langelio, o čia jau visi žmonės praėję. Policininkas atduoda pasą ir klausia, kur buvau, kai šaukė pavardėm. Paaiškinu, kad man buvo bloga pasidare. Jis mane leidžia eiti toliau.

Einu į muitinę, tenai gi jau visų keleivių bagažas išrikuotas palei sieną, o keleiviai pildo muitinės blanką, kuriame klausima pagrindinių asmens žinių ir duomenų apie įsivežamus daiktus. Reikia nurodyti, kiek kokios valiutos įsiveži ir kokias brangenybes turi.

Užpildžiau blanką ir laukiau savo eilės, žiūrėdama, kaip muitininkas člupinėja anų rusų ekskursininkų lagaminus. Atrodo, kad žiūri pagrindiniai, maždaug kaip žiūri amerikiečiai muitininkai, kai jų turistai sugrįžta į New Yorką.

Nieko įtartino nesivežu, bet ką gali žinoti, kas tam muitininkui gali nepatikti. Mano du gabalai bagažo - vienas tamsiai mėlynas nylinis maišas su drabužiais ir penkiolika kartonais cigarečių, kitas mažas lagaminukas su trisdešimt svarų spalvotų kino filmų - matau, stovi pasienyje.

Vis dar blogai jausdamasi ir laukdama savo eilės, pasirėmusi ant savo rankinio bagažo, galvoju, kokia veido išraiška tas muitininkas pažvelgs į tą mano mažąjį lagaminuką. Ateina vyrukas ir garsiai perskaito mano pavardę. Aš atsiliepiu. Jis klausia, kur mano bagažas. Nu-

Vietovės, kuriose teko apsilonkyti 1961 metų vasarą.

rodau į pasienį. Jis pamoja šalimais stovinčiam nešėjui, iš manęs paima bagažo kvitus ir jam paduoda.

- O kaip su multine? - klausiu nešėją.
- Aha, - lyg atsimena jis, pakliša tuos du kvitus multininkui, anas čak čak uždeda štampus, o aš ieškau raktų lagaminams atrakinti.
- Jau viskas tvarkoje, - sako nešėjas. Jis mano daiktus nukelia nuo suolo ir padeda ant grindų. Tuojau pat ateina tas pats Inturisto vyrukas ir sako duodą man automobilį vykti į kitą aerouostą. Prie durų jau laukia "Pobeda". Aš važiuoju iš tarptautinio aerouosto į vietinį, iš kur skrisiu į Vilnių.

Automobilyje ir lauke šilta. Atsidarau langą, ir nuo skubaus važiavimo atsirandantis vėjas mane šiek tiek atgaivina, bet vis jaučiuosi blogai ir tik galvoju, kur čia gauti nakvynę, nes apie tolimesnį skridimą ir kalbos nėra.

Atsirandu Inturisto raštinėje ir aiškinu, kur keliauju. Jie jau, pasirodo, viską žino, ir žino, kad sergu. Sako, man vieta lėktuve jau rezervuota ir lėktuvas išskrenda 8:05 jų laiku, todėl jau laikas paduoti bagažą. Bet aš negaliu nė pajudėti ir tik džiaugiuos, kad galu sėdėti. Sakau Inturisto tarnautojui, kad gal nebeskrisiu toliau, o jis pasiūlo atsigerti vandens ir savo merginą išsiunčia sutvarkyti mano bagažą. Ir čia dar bėda - bagažo daugiau nei 20 kg ir už skirtumą reikia primokėti 1 rb. Siūlau 1 dol. ir dar prašau, kad man iškeistų bent keletą dolerių, kad turėčiau nors nešėjui užsimokėti. Tačiau Inturisto tarnautojas dolerio neima ir man pinigų nekeičia, tardamas, kad nešėjui nereikia mokėti, kad tai sutvarkysias jisai.

Per garsiakalbį nuaidėjus pranešimui, kad keleiviai rinkytis į lėktuvą, skrendantį į Vilnių, ta pati Inturisto mergina mane palydi į lėktuvą ir padeda užsinešti rankinį bagažą, nes aš vos įstengiu laikytis į lėktuvą vedančių laiptų turėklų.

Lėktuve atsirandu pati paskutinė, ir visos vietos jau užimtos. Kadangi lėktuvo palydovė mato, kad blogai jaučiuosiu, man tuojau atsiranda vieta, nors buvau dvidešimt penktoji, o lėktuve viso buvo dvidešimt keturios vietos.

Keleiviai visi lietuviai, išskyrus vieną jauną rusų porą, matyt, vyras su žmona. Lėktuvo palydovė, simpatinga ir daili jauna mergina, irgi lietuvaitė. Vėliau sužinau, kad jos vardas Aldona ir kad iš viso daugiau dešimties lietuvaičių tarnauja kaip lėktuvų palydovės.

Pasakoju Aldonai apie savo ligą. Ji manduoda savo vaistų, kuriuos užgeriu mineraliniu vandeniu. Man patinka tas mineralinis vanduo ir aš jo norėčiau dar bent vieną bonką išgerti, bet nėra už ką nusipirkti, nes neturiu rublių. Tad vėl prašau Aldoną dar vieno stiklo.

Gal paskridus kokią valandą mano reikalai pradėjo gerėti - akyse prašvito ir atsirado noras gyventi. Pradedu jau kalbėtis ir su savo kaimynu, jaunu inžinieriu, kuris buvo užleidęs man savo sūnelio vietą, o jį devynerių metų berniuką laikė ant kelių, lafmingą ir besidžiaugiantį, kad pirmą sykį su tėveliu buvo taip toli nuskrیدęs.

Paskui, kai akys prasiblaivė ir jau galėjau pažiūrėti ir kitų keleivių pusėn, pamačiau net vieną savo pažįstamą. Mokėmės su juo toje pačioje gimnazijoje, bet jis buvo žemesnėje klasėje. Su jo broliu man teko būti vienoje klasėje bent keletą metų ir paskui baigti gimnaziją. Mes buvome pirmoji Vytauto Didžiojo gimnazijos laida, Lietuvai atgavus Vilnių.

Klausinėju jį apie brolių, kuris kaip ir didžiulio mano klasės draugų abiturientų, tada nuėjo

studijuoti medicinos, nes lenkų laikais į mediciną iš lietuvių mažai kas tepatekdavo.

Girdžiu, kad anas jau vedęs ir neblogoi įsitaisęs. Viskas gerai, tik, girdi, labai pastorėjęs, kas jam, nedidelio ūgio vyrui, labai ne "prie veido". Prisimenu, dar gimnazijoje mergaitės iš jo juokdavos, kad jisai net pasistiepęs vaikščiodavo, norėdamas atrodyti didesnis.

Besikalbant apie visus ir viską, aš sumanau jį pavaišinti amerikonišku dūmu. Nuėnu prie bagažinės ir, išsitraukusi savo nyloninį maišą, atitraukiu ziperį ir kišu ranką ton vieton, kur žinau, kad buvo cigaretes.

Ir keista. Jaučiu, kad maišas pilnas kažkokių miltų. Ištraukusi ranką matau, kad ji visa ruda. Pasirodo, tas Nescafé stiklas, kurį mano draugė man New Yorke įpakavo, per kilnojimus sudužo ir užpylė visą maišą. Kavos miltelių buvo pilni drabužiai, net cigarečių kartonas. Vos susilaikiau nepravirkusi. Bet ašaros nuslinko su pirmaisiais dūmais.

Kalbėjomės apie senus gerus laikus ir rūkėme, o savo kaimyną inžinierių, kuris nerūko, ir lėktuvo palydovę vaišinau saldainiais, kuriuos vienas bičiulis New Yorko aerouoste tiesiog per prievartą paklišo po pažasčia, tardamas, kad galės prireikti kelionėje.

Netrukus jau rengėmės leistis. Apačioje matėsi Vilniaus žiburiai. Aš žiūrėjau pasilenkusi pro lėktuvo sparną, galvodama, bene atpažinsiu kurią nors vietą.

Kur gi neatpažinsi! Netrukus lėktuvas jau riedėjo Vilniaus aerouosto asfaltu. Kai privežė laiptus ir atsiradė durys, viena paskutinių nulipau žemyn. Stovėjau vėl ant lietuviškos žemės lygiai po septyniolikos metų. Dabar buvo liepos 15 d. nakties 11 val., o Lietuvą buvau palikusi 1944 m. liepos 16 d. vidudienį.

Prisiminimai iškart daužė kaip stiprus gėrimas, bet nebuvo kada jaudintis. Mane pasitiko Inturisto direktorius Albinas Sutkus. Pasilmame daiktus ir iš aerouosto periname į aeropatalpas, prie kurių laukia automobilis. Mat, pagal mano amerikiečių agentūros susitarimą su Inturistu, keleiviai turi būti pasitinkami ir aprūpinami susistiekimo priemonėmis iki viešbučio ir paskui atgal.

Kelionė į patį miestą. Pravažiuojame stoties rajoną, artinamės į centrą, prie "Neringos" viešbučio, kuriame, kaip sužinau, aš gyvenstu per ateinančias dvi savaites.

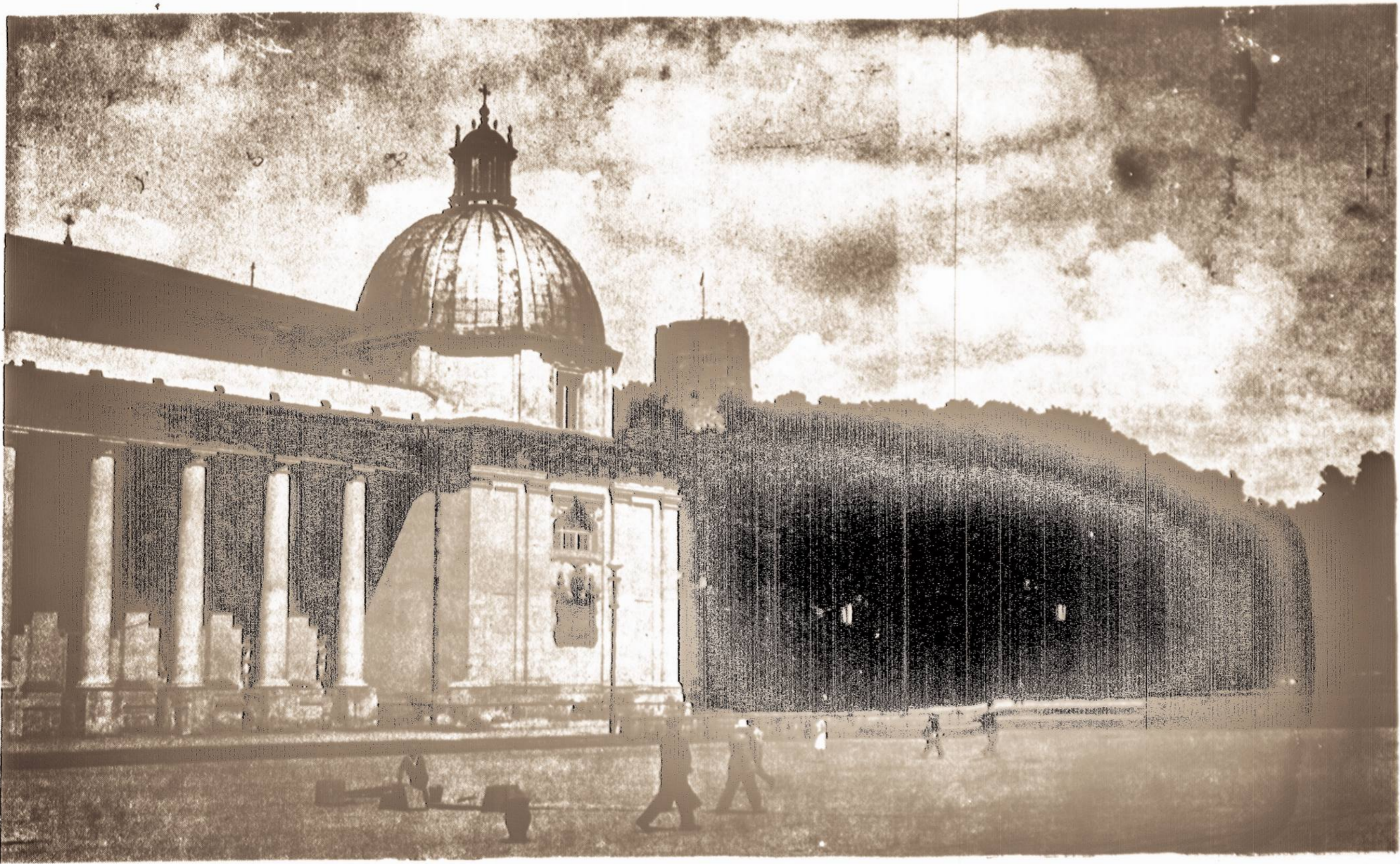
Visą laiką stebiu gatves per langą. Viskas labai įdomu. Gatvės smarkiai apšviestos viršum jų kabančių lempų. Sustojame prie viešbučio. Saligatvis pilnas jaunimo, kuris daugiausia porėlėmis skirstosi iš čia prie pat viešbučio esančios "Neringos" kavinės.

Įsiregistravusi pas viešbučio budinčiąją ir išsikrovusi savo daiktus, kelionės ir įspūdžių nuvarginta, kritau į lovą. Iš tolumos dar ilgai aidėjo jaunimo lietuviškų dainų garsai. Taip jie ir užliūliavo mane pirmajam miegui mano pirmąją naktį Vilniuje po septyniolikos nebuvimo metų...

Pirmoji diena Vilniuje

Iš nakties planavau ilgai nemiegoti. Kai nubudau, buvo gal 9 val. Praskleidžiau užuolaidas. Iš lauko žvelgė saulėtas rytas. Mano langas buvo į kiemą. Tolumoje matėsi naujai statomas namas. Vėliau patyriau, kad tenai bus nauja valgykla.

Šventaragio slėnyje - prie Katedros ir Gedimino pilies papėdėje.

Nuovargis buvo dingęs. Norėjosi ko greičiau-
siai keltis ir bėgti į gatvę pasižiūrėti Vilniaus.
Be to, dar turėjau ir reikalų. Pirmiausia, norė-
jau nubėgti į centrinį paštą ir paskambinti į
miestelį, kad praneščiau tėvams, jog esu atvyku-
si, nes jie nieko nežinojo apie mano kelionę.
Antra, baisiai norėjau valgyti. Visas šešta-
dienis juk praėjo besergant, o dabar buvo gra-
žus sekmadienio rytas.

Trečias dalykas — norėjau susitikti pažįsta-
mų ir galvojau, kad ne pro šalį būtų nueiti į
kurią nors bažnyčią. Į kokią gi bažnyčią gali
eiti, jei ne "mikalaškon". Taip mes vilniečiai
anais laikais vadinom savo seną ir mažytę, bet
mylimą šv. Mikalojaus bažnyčią. Mus gimnazis-
tes net iš "Birutės" bendrabučio Žvėryne būda-
vo poromis sekmadieniais į ją vesdavo.

Sužinojau, kad ten būna trejos mišios. Nus-
prendžiau eiti 12 val., tai antrosioms, nes pir-
mosioms — 9 val., vistiek jau nebūčiau spėjusi,
be to, galvojau, kad tuo laiku greičiausia mano
pažįstamų gali ateiti.

Pats pirmasis rūpestis — paskambinti į nam-
us — atkrito, kai prie pašto durų pamačiau
užrašą, jog sekmadieniais paštas veikia tik nuo
11 val. Gi buvo dar tik 9:30 val. Tada sumaniau
ko nors užkasti. Klėsenėje turėjau dešimt rublių.
Vakar naktį juos man paskolino Sutkus, Sakiau
jau: duok nors keletą kapeikų, kad rytojaus die-
ną turėčiau pradžia, iki išsikeisio.

Bėdama nuo pašto, kuris yra įsikūręs anais
laikais buvusio "Bufet" restorano patalpose,
toje pat gatvės pusėje pastebėjau užrašą, sakan-
tį, kad tai "automatinė valgykla".

Tuoju pat atsirandu viduje. Žmonės, atrodo,
daugiausia kaimiečiai, stiprinasi valgiu ir gai-
vinosi gėrimais. Jie valgė staciomis, savolėkū-
tutes pasidėję ant aukštų stalų, panašiai kaip kai
kuriose Amerikos automatinėse valgyklose kar-
tais esti. Vienoje sienoje buvo įrengti automa-
tai — atskirai maistas, atskirai ir gėrimai. Pro
stiklą viduje matėsi buterbrodai su mėsa ir deš-
ra, dešrelės su bulvėmis ir kopūstais ir kt.
Prie kiekvieno valgio parašyta kaina ir kokį žet-
ono numerį reikia įmesti, kad ji gautumei.

Žetonus parduoda mergina kampe už langelio.
Pažinojau ją dar anais laikais. Ji dirbo "Valgio"
I-je užkandinėje. Tokia buvo žvali blondinė ir
smagiai merkdavo akį dailiems valgytojams. Ji,
žinoma, manęs nepažįsta. Kur gi gali padavėja
atsiminti valgytoją, kuriai kadaise (prieš septyn-
ioliką metų) paduodavo lėkštę.

Ji buvo apsupta tiesiog minios valgytojų, nes
kaip tik buvo užplūdusi nauja banga ištroškusių
keleivių. Nusipirkau du žetonus buterbrodams ir
vieną alui, viso 40 kapeikų sumai. Buterbrodus
greitai gavau ir skaniai suvalgau, bet alaus rei-
kėjo palaukti, nes pritrūko stiklų: gal kokie de-
šimt vyrų iš karto stovėjo prie automato ir
kiekvienas taikėsi prie alaus.

Bet nereikėjo ilgai laukti. Ištuštinusieji bo-
kalą jo ilgai nelaikė, patys skubėjo o bokalus
grąžindavo prie automato.

Bokalus reikia pačiam išsiplauti. Aš nežino-
jau, kaip, ir kol išmokau, apsipliaui pati ir tokį
jauną vyruką. Atsiprašiau jį, o jis juokdamasis
ne tik parodė, kaip, uždėjus ant kraniuko, boka-
lą paspausti, sukaliuojant jį, kad išsiplautų, bet
dar paaiškino, kad už vieną žetoną aš gausiu
tik pusę bokalo. Kad būtų pilnas, reikia dviejų
žetonų. Tada aš ėjau pirkti dar vieno žetono, ir

turėjau pilną bokalą alaus, bet teiškėčiau vistiek
tik pusę, nes viso buvo per daug.

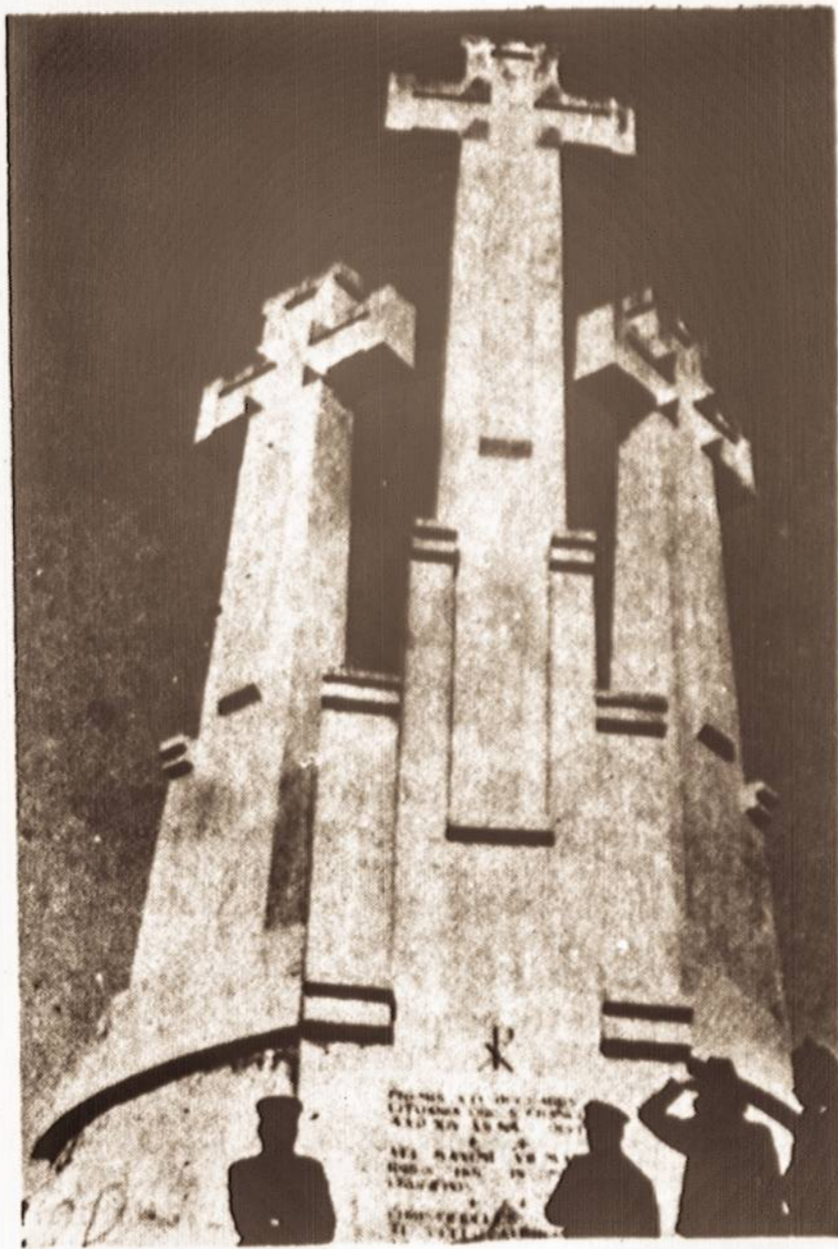
Tos pamokos išplauti stiklui paskui man užteko
visam buvimui Vilniuje, kai tik norėdavau
nusipirkti kokių gėrimų automata. Kiekvienas,
išgėręs vandenį, stiklinę palieka ant automato
stalelio, ir sekantis, atėjęs gerti, tą stiklinę turi
išsiplauti. Vaisvandenių automatai buvo irgi to-
je pat valgykloje ir jų vėl mačiau gatvėse — prie
Katedros aikštės bent keliose vietose ir daug
kur kitur.

Pasistiprinusi pirmuoju valgiu Vilniuje, išė-
nu į gatvę. Suku į Katedros aikštę. Žvelgiu į
Gedimino kalno pusę, eidama pro vietas, kurio-
se teko gyventi ir dirbti. Šaligartviais plaukia
žmonės, kaip ir reikia gražaus sekmadienio ry-
tą. Saulė pripildžiusi miestą. Visur dairausi.
Man pilna praeties prisiminimų.

Sukū į dešinę nuo kalno, čia gatvė ir namas,
kuriame yra gyventa. Ir rodos, kad tai yra bu-
vę taip neseniai, kai su portfelio po pažasčia
buvo skubėta į paskaitą universitetan, o po to
bėgta į redakciją rašyti žinių. Ir taip stovėda-
ma sau galvoju: ar čia aš, ar ne aš, ar čia Vil-
nius, ar čia ne, ar čia tikrovė, ar čia kas?!

Pirmą kartą savo gyvenime taip keistai jau-
čiuosi. Mintimis žaibo greitumu pralėkė visas
bėgimo laikas, bombos ir DP stovyklos Vokie-
tijoje, Amerikoje praleisti metai. Čia dabar
stoviu aš, svetimos šalies pilietė, turistoteisė-
mis atvykusi į gimtąją žemę.

Tačiau amerikoniškas drabužis ir pasas bei
turistinis statusas esmės nekeičia: širdis ne-
pripažįsta tų žmogaus nustatytų formalumų.
Negali žiūrėti turistu akimis į Vilnių, kuriame

Taip atrodė Trys Kryžiai anksčiau.

praėjo smagiausias gimnazistiškas ir studenta-
vimo laikas, patį jaunystę, į Vilnių, kuriame
deponuota dalis gyvenimo.

Ir dangus, rodos, kaip anuomet, toks pats.
Debesėliai ritinėjasi virš varpinės ir Pilies
bokšto, o lengvas vėjelis kedena vėliavą. Kokių
vėliavų čia neplėvesavo! Keltėsi jų spalvos su
besikeičiančiais valdovais...

Vieta, kurioje stovėjo Trys Kryžiai.

Miesto peizaze, jaučiu, trūksta Trijų kryžių,
kurie baltuodavo nuo ano, štai, kalniuko už Vil-
nelės ir kartu su Katedra ir pilimi suteikdavo
kažkokios mistikos senajam kunigaikščių mies-
tui. Dar ir dabar prisimenu tuo metu jaunos ir
tik debiutuojančios vilnietės poetės Onos Miclūtės
žodžius, kai ji, besizavėdama Vilniumi,
šitaip rašė:

Tris Kryžius baltuosius į dangų iškėlęs,
Tu maldą galingą Aukščiausiajam siunti.

Galvoju dabar, kas atsitiko su tais Kryžiais,
kokių kelius teko nueiti poetei, apie kurią jau
Amerikoje būdama girdėjau, kad serga vėžio
liga.

Prie Katedros, kuri dabar tik "Paveikslų gale-
rija", žvalgausi į viršų ir pasigendū tu trijų
figūrų. Girdėjau, meno žinovai abiejose Atlanto
pusėse kalbėjo, kad ir gerai padaryta tas figū-
ras nuimant. Tegu kur juos, tuos meno žinovus!
Aš jaučiu, kad man trūksta tų figūrų, neįgynant
mano gerų pažįstamų. Ypač gerai prisimenu
šventąjį Kazimierą, Lietuvos globėją, kuris čia
stovėjo krašte ir dešinę ranką laikydamas prie
širdies, kaire ranka tarytum ramino minią, kad
ji tenai apačioje — aikštėje nesistūbuotų.

Tačiau iš praeties pažadina tikrovė. Žiūriu į
aikštės pradžioje stovinčių mašinų ir sunkveži-
mių virtinę. Ant kaikurių sunkvežimių net pla-
katali ištiesti su užrašu "EKSKURSIJA". Iš
sunkvežimių lipa kaimiečiai, kurie, kaip vėliau
patyriau, sekmadieniais suvažiuoja į miestą
apsipirkti.

Iš prisiminimų į tikrovę

Nebuvau to dalyko pradžioje žinojusi, ir pakelulį į Katedros aikštę, eidama ir matydama sudulkėjusiais batais vyrus, moteris ir jaunimą, su širdgėla galvojau: „Ką tie komunistai padarė iš Vilniaus!“ Bet paskui išžiūrėjau ir tikruosius vilniečius, kurie buvo ir elegantiškai ir neblogai apsirengę, kaip sekmadieniui.

Tai pastebėjau jau susitikusi visą elę savo buvusių pažįstamų, kurių du sutikau tuojau pat, grįždama nuo Katedros pakelulį į „Neringos“ viešbutį. Trečias pažįstamas buvo prie Univermago, buvusių Karvelio prekybos namų, o ketvirtą sutikome jau abudu, su trečiu besivaiškščiūdami šaligatvį ir bešnekučiuodami apie praeitį ir dabartį.

Į šv. Mikalojaus bažnyčią vos spėjau į mišų pabaigą ir, kai štai taip pro minią prasiveržiau į vidų, kunigas jau buvo pradėjęs skaityti evangeliją. Dairiausi, bene pamatysiu ką nors iš senų pažįstamų, bet nebuvę arba senyvo amžiaus moterys ir vyrai arba paauglės merginos ir vaikai. Visai bažnyčiai giedant „Marija, Marija“, ne vieno akyse matėsi ašaros, o kai kurios senyvos moterys tiesiog verkė...

Pačioje bažnyčioje vyksta remontas, bet bendras vaizdas nepasikeitęs nuo anų laikų. Dar atkreipiau dėmesį į dešinėje pusėje stovintį Vytauto Didžiojo biustą ir prisiminiau neseniai mirusį vilnietį skulptorių – to biusto autorių – Rapolą Jakimavičių.

Išeinant pro šonines duris, prie lango senutė pardavinėjo rožančius ir maldaknyges. Dar pavarčiau kelias maldaknyges, nes jos atrodė naujos. Ir tikrai buvo naujos, fotostatiniu būdu, matyt, neseniai padarytos iš originalų, spausdintų 1939 m.

Išmetusi visiems trims ubagams po pinigą (dvi senutės ir senukas stovėjo atklisę ranką), dar nuėjau už bažnyčios pasižiūrėti klebonijos. Senosios klebonijos, tos, į kurią bolševikai pataikė savo bomba vokiečių ir kur žuvo kun. Kristupas Čibiras, nebuvo nė pėdsakų. Jos vietoje buvo darželis ir žydėjo gėlės. Nauja trijų aukštų mūrinė klebonija buvo išdygusi maždaug toje vietoje, kur kadaise stovėjo namas, kuriame buvo susirinkimų ir valdinių salė. Priešais kleboniją buvo gražus darželis ir šv. Kristoforo statula.

Ir taip „mikalaškoje“, nors ir radau pažįstamų vietų, bet gyvų pažįstamų nesutikau.

Į vakarą dalykai vystėsi greitesniu tempu. Tiesiai iš bažnyčios nudrožiau Trakų, o paskui Basanavičiaus gatvę į kalną, kur netoliese gyvena mano pažįstama, su kuria jau buvau susiskambinusi ir kuri jau laukė su valšėmis ir kitais svečiais.

Iš ten telefonu susijungėme su tėviškės miesteliu ir pasikalbėjau su seserimi, kad rytojau dieną patį atvažiuotų ir atvežtų Motiną. Vėliau jau būreliu skubėjome į kitus svečius, pas kitą pažįstamą, kuri vėl su būreliu senų pažįstamų laukė prie padengto stalo. Iš tenai, jau buvo arti vidurnakčio, kai nutarėme susirasti dar vieną pažįstamą ir jį, beveik ištraukę iš lovos, parsivedėme pasivaikšinti į viešbutį iš kurio, tiesa, lygiai dvylikta, pagal esamą tvarką, svečius paprasė išėiti.

Pirmoji diena Vilniuje pasibaigė kone susibarus su viešbučio sargu, kai jis, vykdydamas pareigas, reikalavo, kad svečiai išėity, o mums atrodė, jog tai tikra neteisybė, kad iš viešbučio gali svečius varyti. Prisiminiau Amerikos viešbučius, kuriuose tokių valandų nėra, ir kažkaip užkliuvau už praeities. Kaip gyvi, atsistojo prisiminimai iš bendrabučio Zvėryne, kur, būdavo nustatytas viskam laikas, tad ir sakau rusiškai sargui:

— Sakyk, tėvai, ar čia bendrabutis, ar viešbutis?

O jusiai, kad ir nepiktai, bet įtikinančiai: — Taip. Čia viešbutis, bet nustatytos tvarkos reikia laikytis.

Ką gi. Pirmoji diena pasibaigė. Rengiausi miegoti. Tų įspūdžių tiek daug, o mano galva nuo viso to tokia didelė ir sunki! Bet pasimiršta viskas, tik tų vaizdų negali pamiršti, kaip, štai, prieš save matai šaligatvį ateinantį žmogų, kaip jusiai į tave žiūri išplėtas akis ir kaip paskui vienas kitam krenti į glėbį. Praeiviai atsikus nelyginant į nerimtus. Bet čia visiškai rimtas dalykas — netikėtas pasimatymas po tiekos metų... Panašios scenos kartojosi per dvi savaites.

Kelionės metu, o paskui ir Vilniuje atsiradusi, dažnai galvojau apie namiškius ir apie tai, kokia tai bus vieta, kur aš juos sutiksiu, kaip atrodys Motina, Tėvas, seserys ir jų vyrai, ir vaikai, kurių dar visiškai nebuvau mačiusi.

Dabar žinoju, kad pirmadienį atvažiuos abi dvi seserys ir Motina, bet nesitikėjau, kad tas susitikimas taip paprastai įvyks.

Buvo jau po dvyliktos, kai buvau begrižtant į viešbutį po vėlyvų pusryčių. Pusryčiauti ir vėliau reikėdavo toliau išėiti, nes šalia viešbučio esanti kavinė pusryčių neduoda, o atidaroma tik pietums ir tada jau veikia net iki dvyliktos nakties.

Su Motina buv. Ožeškienės aikštėje.

Atvyksta seserys ir Motina

Tai gi, buvau bemananti lėkti į savo kambarį ir nusistatyti planą dienai, kai, štai, matau, prie viešbučio durų ant čemodanėlio sėdi senutė... Žiūriu, gi tai Motina. Pasirodo, ji čia jau sėdinti gerą pusvalandį, o seserys nubėgusios į gretimą krautuvę saldinių vienos jų dukrelei nupirkti. Atvažiavusios autobusu iš Mielagėnų ir taip, kaip buvau patarusi, pasiėjusios taksu ir už pusę rublio atvažiavusios į viešbutį. Autobusų stotis yra už geležinkelio stoties. Tai gerokas gabalas.

Nepraėjo nė dešimt minučių, žiūrime, parėina ir jos su kelerių metų dukrele Aldute. Jos visos man atrodo pasikeitusios, senstelėjusios, o ypač Motina, kuri atrodė net per daug pasenusi ir fiziniškai sumenkusi. Nieko nuostabaus. Ji didesnę savo gyvenimo dalį yra sirgusi. Prisimenu, nuo pat mano vaikystės, kitose šeimose visi būdavo sveiki ir linksmi, o pas mus, kaip tas sakė, vis „ne dėkui Dievui“. Ta mano Mamytė kaip vėlsta kvaksūnė: jai vis kas nors skaudėdavo. Dabar prie visko jai dar prisidėjo astma.

Užlipome į kambarį (aš gyvenau trečiame aukšte, 17 kambaryje). Pradėjau dalinti dovanas, kurių ne kiek turėjau. Dar pereinamasis metas jom buvau rašiusi, kad, jeigu kada nors prisieitų susitikti, tegul nelaukia dovanų, o jos man rašė: ir nereikia. Atvažiuok tik patį. Tai bus mums didžiausia dovana.

Pradėjus dovanas dalinti, ateina ir mano švogersis, jaunesnysis už mane sesers vyras, kuris čia mieste lanko užakinių kursų sesiją ir laiko egzaminus.

Pirmiausia paduodu Motinai maldaknygę, kurią pernai jai nupirkau, atostogaudama Putname Nekalto Prasdėjimo seserų vienuolyno sodybėje. Ta jau maldaknygė tokia danti ir jai labai patinka, o raldės tokios didelės, jog, kaip švogersis juokaudamas išstreiškė, Mamytė galės jas matyti net iš kitos gatvės pusės. Paskui ji dar gauna ir rožančių, paties Švento Tėvo palaimintą, padovanotą Mamai nuvežti vienos simpatingos brooklyniečių šeimos, kurios galva šiemet vasarą lankėsi Vatikane. Ji viską tuojau susidėjo į savo rankinuką.

Išdalijus kitas dovanas, pasiūliau visiems eiti pietų. Nueiname į tą pačią kavinę, kur aš valgiau pusryčius. Nematyti laisvo staliuko, nes pats pietų laikas, tik kai kur po vieną galima būtų prisėsti. Mums gi reikėtų šėšų kėdžių. Nusivylus ir jau ruošiantis išėiti, padavėja sako, kad „kambarėlis“ esąs laisvas, jeigu norėtume tenai užėiti. Labai apsidžiaugiu. Jei name šalla pat į nuo bendros salės tik portjerų atskirtą nediduką kambarį, kuriame stalas ir keturios kėdės.

Tuoju pat prisistatome reikalingas kėdes ir visi sėdime. Taip smagiai papietaujame kartu savo tarpe pirmą sykį. Kai 1944 m. išvykau iš Lietuvos, ta sesuo dar nebuvo ištekėjusi ir jos būsimas vyro nepažinojau.

Prisimename ir kitą savo šeimos dalį, likusią kaime, kur jau tikras neramumas nuo sekmadienio popietės, kai tik sužinojo apie mano atvykimą.

Jiems buvo patarta laukti namie iki parvažiuosiu jų aplankyti, nes buvo vilties, kad gal gausiu leidimą. Tuo atveju, jei jau nebūtų buvę leista, jiems būtų buvę tuojau pranešta, kad atvažiuotų į Vilnių. Dabar iš namų visi negali išvažiuoti. Tenai visoklė darbai, pati darbymetė. Bet tai buvo tik bėdos atvejais – kur gi jiems atvykti su vaikais ir senlais, Jiems būtų reikėję ištieso autobus!

Prisiminus namus, seserys juokaudamos pasakojo, kaip visi namai anksti sukilo, nors ir nevisi turėjo važiuoti į Vilnių. Kaip niekad, tą rytą jau nemiegojo visi trys paaugliai vaikai: dvi mergytės ir berniukas. Visi prašančiom akim žiūrėjo, kad paimtų į Vilnių. Bet sesuo

paslėmė tikrai mažąją Aldutę. Kitų ašaras te-sustabdė tik tvirtas pažadas, kad „tetutė“ (tai reiškia, aš) netrukus atvažiuos pati visus pamatyti.

Tą pirmadienio rytą, kaip niekad, anksti atsikėlė ir Tėvas. Seserys pasakojo apie jo džiaugsmą ir susirūpinimą, kai sužinojo, kad jau esu Vilniuje. Džiaugėsi Tėvas, kad pasimatysime, o susirūpinęs buvo, kad laiku, ligi aš atvyksiu į namus, suspėty apdengti gabalą stogo, kuris jau senokai rlogsojo neapdengtas, nes vis neprisi-rengdavo. Juokavome tad, kad mūsų tėvas, kaip tas šlėkta kadaise: netaisė stogo litingą dieną, nes kaip gi taisyti, jei lyja, o kai buvo graži diena – tai kam taisyti, jei nelyja.

Svogeriui popiet nubėgus egzaminų laikyti, nutarėme Motiną užvesti į viešbutį ir palikti, kad pasilsėtų, o mes su seserimis išėjom pasi-vaikščioti po miestą.

Daugiausia laiko praleidome Lukiškių aikštėje buvusioje Lukiškių, dabar vadinamoje Lenino aikštėje, apie kurią anksčiau jau buvau girdėjusi, kad gražiai sutvarkyta, bet kurios savo akimis dar nebuvau mačiusi.

Ankstyvesnis jos vaizdas, pasilikęs atmintyje, buvo nekoks, ypač prisiminus Kazluko mugę-kovo 4 d., kai reikėdavo bristi giloką purvą.

Dabar, žiūriu, aikštė, tikrai gražiai sutvarkyta. Apsodinta gėlėmis, takeliai išpilti raudonu moliu, pašonėm suola. Atsisėdame ant vieno tokio suolo, ties milžiniška, lyg visą aikštę užimančia Lenino stovyla. Galvojau sau, tegul jis girdi, jei klauso, ką kalbasi seserys iš dviejų kontinentų, pirmą kartą susitikusios po septyniolikos metų. Taip, turbūt, praslinko pora valandų.

Sugrįžusios į viešbutį, Motiną randame vos gyvą. Pasirodo, mums išėjus, ji dar prieš priguldama, panoro pasigėrėti ir pasimelsti iš tos savo naujos maldaknygės. Ėmusi ieškoti rankinuko. Šast vienur, šast kitur, niekur nebėra. Nusigando vargšė ir atsiminė, kad ji bus palikusi valgykloje ant kėdės, kai ją vilkome apaustu. O jame gi buvo visas jos turtas: naujoji maldaknygė, Popiežiaus palaimintasis rožančius dokumentai, pinigai.

Motina ir jos rankinukas "Neringoje"

Mums paukščiu pralėkęs laikas Lenino alkė-tėje jai virto amžiumi — per tą laiką ji net su-sirgo.

Raminome ją, kaip galėjome, aš dar ir vaistų jai daviau, bet aprimo tik savo rankomis palie-tusi krepšelį ir patyrusi, kad visas jos „turtas“ yra tvarkoje.

Jos krepšelį parnešiau su seserimis. Nusku-bėjusios į valgyklą, susiradom tą pačią padavė-ją, kuri mums patarnavo kambarėlyje. Papasa-kojau jai reikalą. Ji tučtuojau pasakė, kad ran-kinukas yra.

Vilniuje su Motina ir seserimis

Antradienis buvo labai saulėtas, tai pusryčių išsirengėme pasivaikštinėti po miestą. Seserys dar ketino šio to nusipirkti, prieš sugrįždamos į kaimą.

Sutarėme, kad jos grįš dar šiandien popiet, nes namie buvo visokių darbų ir net svetimos žmonės reikėjo prašyti pagalbos. Autobusas į Švenčionis turėjo išeiti 2:20 val.

Jei būtų buvęs man leidimas vykti, tai būtume grįžusios kartu. Bet leidimo dar nebuvo ir, atrodė, kad reikalai kažkaip ėmė ntauktis, kai iš tuo metu mieste viešėjusių amerikiečių ekskursininkų sužinojau, kad dar nesą aišku, ar juos leislą namiškius aplankyti.

Jei jau jų nenori leisti, tai, galvoju, man galimybių dar mažiau. Tik apie tai seserims neprisitariu, nenorėdama, kad jos iš anksto liūdėtų. Motina, joms aiškinau, pasiilksiu pas save, kol būsiu Vilniuje.

(Viešbutyje su manim ji apsistoti negalėjo, nes nebuvo laisvų kambarių, o tame pačiame kambaryje oficialiai negalima, nors vietos ir užtekę. Todėl vėliau ją dienomis laikiau pas save, o nakčia palydėdavau nakvoti pas kaimyną, netoli esančius tolimą gimnaitį, kuris prieš ketelį metų atvykęs iš mūsų kaimo su šeima įsikūrė mieste. Vėliau įsidrašinai ir Motiną pasiilkdavau pas save. Nežinau, ar viešbučio vadovybė to nematė, ar nenorėjo matyti, bet jokios pastabos nedarė, ir man buvo taip gana patogiu, nes sumažėjo vaikščiojimo — vakarais ją reikėdavo nuvesti, o rytais vėl parsivesti į viešbutį, nes ji, nors ir netoli tai buvo, vistiek viešbučio būtų neradusi.)

Iki antros dar buvo nemažai laiko, o aš jau ir pinigų turėjau. Už savo čekius dviejų šimtų dol. vertės man tokia simpatinga lietuvaite banke prie "tarptautinio" langelio davė 180 rublių. Ši tarnautoja kaip tik buvo priešingybė, lyginant su pašto tarnautojomis prie telefono ir telegrafo. Atsisotji tenai prie langelio, kalbi ir, rodos, kalbi kaip į maišą, nes nematai jokio ženklų, ar tave supranta, ar ne. Girdi tik paskui, kaip rusiškai tau atsako į tai, ko klausėi lietuviškai.

Turint pinigų jau nebuvo bėdos, nes iki šiol pati ir su svečiais lankiau tik tas valgyklas, kurios priima Inturisto kuponus. Buvau gavusi keturiolika vienetų (pusryčiams, pietums ir vakarienei), kiekvienai dienai penkių rublių vertės:

1 rb. pusryčiams, 2,20 rb. pietums ir 1.80 rb. vakarienei.

Dabar galėjau lankytis ir kitose vietose ir pirkti ko noriu. Taigi, pirmiausia nueina į knygyną ir nusiperku Vilniaus atvirukų savo pažįstamiems pasiųsti į Ameriką. Po to sekė knygos apie Vilnių. Labai sunku buvo gauti Vilniaus miesto planą ir vadovą po Vilnių. Atrodo, smulkaus miesto plano apyvartoje ir nesama.

Kadangi visą laiką buvo saulėta, tai sumaniau šiek tiek pafilmuoti bei padaryti foto nuotraukų miesto centre. Vienai vaikščioti foto aparatais apsikrovus ir sunku ir nepatogu, o dabar mano filmus ir tuo momentu nereikalingus aparatus nešiojo seserys. Man beliko tik darbuotis. Taip atsirado gražiausios scenos iš Katedros (Gedimino) aikštės, Pilies ir Didžiosios gatvės (dabar vad. Gorkio) ir šv. Jono bažnyčios kampe. Taip įsismaginome, kad vos apsižiūrėjome, jog jau reikia skubėti į viešbutį seserims ruošti kelionėn. Paskui net vargo buvo.

Pirmiausia, nebuvo kada padoriai pavalgyti, o svarbiausia neturėjome bilietų ir negalėjome taip skubiai nuvykti į autobusų stotį.

Palikusi moteris viešbutyje, išbėgau į gatvę ieškoti taksi, bet gatvėje niekur jo pamatyti nepavyko. Reikėjo eiti net į Katedros aikštę, taksi stovėjimo vieta. Pasirodo, viena vieta buvo arčiau, bet jos tada dar nežinojau.

Katedros aikštę pasiekus, reikalai dar nesibaigė. Prieš mane stovėjo ištisa eilė, rodos, net šeši asmenys. Bet kad nors jie eilės laikytųsi! Atejo senyvas rusas su žmona, pasigriebė pirmą pasitaikiusį taksi ir ką jam padarysi, negi mušies. Mes šoferiui šaukiame, kad visiškai ne jų eilė, bet šoferis negali jau žmogaus išmesti ant grindinio, jei jau į automobilį įsėdo. Tiek to! Nuvažiavo.

Kiti nebuvo tokie nemandagūs, bent tvarkos laikėsi. Jau buvo arti antros valandos, kai pasiilkiame laukti aš ir trys jauni vyruka. Jų eilė buvo prieš mane. Jie turėjo važiuoti visi kartu. Aš stoviu su vienu jų ir sakau, kad labai skubu, o jis irgi skubas. Klausiu, gal į tą pačią pusę, bet, pasirodo, į skirtingą.

Paskui jis ima klausinėti, kam man to taksi reikia, o aš ir pasakoju, kad, štai, seserys at-

Gazuoto vandens automatai.

vyko aplankyti ir dabar noriu jas dar šiandien į kaimą atgal išleisti, nes atlėkė skubiai, o namuose visokių darbų liko. Tada ir paaiškėjo, kad jos su manimi "amerikonka" čia pasimaityti. Tuoju tas vyrukas mirkt kitiems ir sako: — Aš siūlyčiau štai draugei užleisti taksi, kai dabar atvažiuos. Man rodos, jai labiau reikia.

Tie sutinka. Vienas net duris atidaro, kaitaksi atvažiuoja. Jiems dėkingumo ženklai dar pamaju iš vidaus.

Šoferiui aiškinu, kad jau vėluoju, tebelikę vos dvidešimt minučių ligi autobuso išėjimo, o mes dar turime nuvykti į viešbutį paimiti keleivių ir paskui skubėti į užmiestinio autobusų susisiekimo stotį. Ar žinąs jis tą stotį, klausiu jį. Kur gi nežinosi! —

Bet jis, jau pagyvenęs vyras, atrodo, visiškai nesijaudina. Tik paklausia, kokia kryptim tas autobusas turįs išeiti. Jam sakau, kad į Švenčionis, tai jis ir porina:

— Menka bėda. Jeigu jau būtų išvykęs, mes jį galime dar pasivyti.

— Pasivyti?! — Klausiu jį, abejodama, ar teisingai išgirdau.

Pasirodo, taksiai tai praktikuoja. Jisai dar patvirtina.

Seserys jau laukia viešbutyje apačioje, irgi nekantraudamos. Greitai susėdame ir lekiame į stotį. Tenai šokstu prie vieno autobuso, šokstu prie kito ir pasirodo, kad švenčioniškio dar nėra. Vos spėju šoferiui atsilyginti už atvežimą, atvažiuoja ir autobusas.

Kadangi seserys neturėjo bilietų iš anksto nusipirkusios kasoje, tai turėjo palaukti, iki kiti su bilietais sulips. Vietos dar buvo pakankamai, tai rūpestis kaip akmuo nusirito.

Į stotį buvo atėjęs ir švogeriš. Jis pirmą buvo viešbutyje, bet, neradęs nieko tenį bėgo į stotį, žinodamas, kad tuo laiku seserys turi išvykti.

Iš stoties į viešbutį grįždami jau neimame taksi. Pėstute paeiname keliasdešimt metrų iki miesto autobusų susisiekimo stoties ir nutariame važiuoti iki Univermago.

Bet, prieš sėsdami autobusan, dar sustojame atsigeriti alaus netoli geležinkelio stoties esančiame bare. Ten ne tik alaus gali gauti. Žmonės perkasį dešrų, kumpio, alaus ir degtinės; net ir šampano bonkos išstatytos bufete.

Išgeriame po didelį bokalą alaus, užrūkome po amerikonišką cigaretę ir leidžiamės miesto autobusu. Tai mano pirmą kelionė.

Autobusas pirmą pusračiu apsisuka palei geležinkelio stotį, kuri dabar visiškai naujai pastatyta. Centrinis pastatas toks nepaprastai aukštas, o aplinkui daug gėlių, ir jos visos žydi.

Ne tik stoties rajone, bet ir bendrai visame Vilniuje visur, kiek jau buvau mačiusi, buvo gausu gėlių. Domėjau, kam į galvą būtų tokia mintis atėjusi taip gėlėmis apšodinti ne tik specialiai parengtus skverus, bet ir vietas, kurios karo metu buvo užgriautos griuvėsiais, paskui nuvalytos ir dabar dar neužstatytos.

Pasakojo man, kad buvusi kokia tai lakios fantazijos ir gėles mėgstanti agronomė miesto apželdinimo treste ar kokioje kitoje kompetentingoje įstaigoje.

Esą, perėtais metais viskas dar gražiau atrodė. Todėl šiomet ir stebimasi, ar tai ji pati, ar gal kitas jau tose pareigose.

Kai pasiekiame viešbutį, Motiną jau randame pasilsėjusią. Išleidusios švogerių tęsti mokslų, mudvi nutariame eiti į kiną. Kinas čia pat, vos už poros blokų. Uosto (dabar Petro Cvirkos) gatvėje, netoli to paties Cvirkos vardo aikštės ir paminklo, maždaug ties buv. 18 numeriu stovi naujai pastatytas kinas "Pergalė".

Pasirodo, tai ne tik patalpos kinui rodyti, bet jame dar ir didelė salė susirinkimams. Už rublį nusiperku du bilietus į ložę. Bet ir vėl bėda. Motina viešbutyje paliko savo akinius ir nelabai įmato, ką ten ekrane rodo, tai pabuvusios valandą, ėmus jai akis skaudėti, paliekame tą plačiaekraninį spalvotą filmą iš meksikiečių gyvenimo.

Tai ir buvo mano vienintelis apsilankymas kine. Kad ir kaip būčiau norėjusi, vėliau visi vakarai buvo užimti pasimatymais su pažįstamais, tai kur nors mieste, tai jų namuose. Poros dienų laikotarpyje apie mano atvykimą jau, turbūt, žinojo visi mano pažįstami ne tik Vilniuje, bet ir Palangoje.

Vilniaus Katedra - viršuje: taip ji atrodė anksčiau; apačioje - dabar be šventųjų stovylių.

Centrinė gatvė

Jei pirma kur nors gatvėje tekdamo susitikti atsitiktinai, tai dabar, nesuradę manęs viešbučiuje, kiti dar tyčia pavaikščioldavo gatve ir taip greičiausiai susitikdavome, nes Gedimino (dabar Stalino) prospektas visticia yra centrinė gatvė.

Nepirilpo man jos dabartinis vardas. Prisimintimuose ji man vis dar Gedimino gatvė ir to vardo vis grieždavau per savo buvimo laiką.

Ši gatvė, tiesa, dabar, palyginus su kitomis naujai atstatytose miesto vietose, atrodo persilaura. Tokia, pavyzdžiui, šalutinė, kaip Adomo Jakšto-Dambrausko (dabar vadinama Komunarų) gatvė, kurioje stovi mano senutės gimnazijos rūmai, dabar bent du kartus platesnė už tą vadinamą Stalino prospektą.

Panašiai yra ir kitose vietose, kur miestas per karą buvo sugriautas ar išdegtas ir kur išvestos ar naujos gatvės, kaip pvz., gete, arba praplatintos senosios.

Jei naujosios ir plačiosios gatvės vaizduoja naująjį Vilnių, tai Gedimino ir kitos senamiesčio gatvės daugeliu atžvilgių primena senąjį Vilnių, tą miestą, kuriame ištisais amžiais atsispindėjo senovė. Gal todėl Vilnius man visada patikdavo.

O dabar, kai vėl atsiras Vilniuje po septyniolikos metų, savo artimųjų ir pažįstamų tarpe vaikštau ir kalbuosi, man protarpiams atrodo, lyg aš niekur nebūčiau nei bėgusi, nei buvusi jokiose Vokietijos stovyklose, nei jokioje Amerikoje. Tiesiog atrodė, kad čia nuo amžių buvai ir čia priklausai...

Paskutinis momentas tėviškėje - prieš atsiveikinant su namiškiais.

Pakeliui į gimtąjį kaimą

Tik penktai dienai Vilniuje besibaigiant, sužinau, kad galėsiu dviem dienom vykti į tėviškę. Pranešu Motinai, tai ta net pajunėja iš džiaugsmo. Belaukdamas to leidimo, mes čia jau irgi nemažai nuveikėme. Pirmiausia susitinkau daugybę buvusių draugų ir pažįstamų, priefilmavau ir priefotografavau eibes dalykų.

Bet vieną dalyką buvom pradėjusios ir jo neuzbaigėm. Trečiądienį buvom užėjusios pas dantų gydytoją ir susitarėm, kad ji sudės Motinai dantis.

Pernai vienas gydytojas kaimyniniame miestelyje buvo jai dantis sutvarkęs, bet, begerdama kažkokius vaistus, Motina sugadino aptrauktų dantų metalą ir jie taip blogai atrodė, kad nusprendė verčiau visiškai išimti. Ir taip ji pasiliko be dantų. Tai labai trukdė ir sunkino jai gyvenimą.

Dabar, kad ir prie geriausių norų, tuojau pat naujų dantų negalima buvo gauti. Bet visgi pažadėjo, kad viskas bus parengta, kai būsimė sugrįžusios iš kaimo.

Rašytojas ir žurnalistas Albinas Žukauskas.

Iš Vilniaus "Pobeda" automobiliu pajudėjome apie 4 val. popiet. Važiuojame mudvi su Motina ir vilnietis rašytojas poetas Albinas Žukauskas, kuris šiai kelionei parūpino automobilį ir dabar vežasi meškere, ketindamas išbandyti mano tėviškės apylinkių ežerus tuo metu, kai aš viešėsiu pas namiškus. Su šoferiu Miku jie aptaria smulkmenas, kaip jie meškeros.

Su Albinu esu pažįstama iš senų laikų, galima sakyti, nuo pat savo žurnalistinio darbo pradžios. Jis ir Jeronimas Cicėnas (dabar Amerikoje) buvo mano pirmieji žurnalistikos mokytojai. Nors tai buvo prieš 20 metų, bet kaip šiaudien prisimenu, man sykį Albinas, tada vyriausias "Vilniaus Balso" redaktorius, sako:

— Tu, Salomėja, mesk tą frazę "kaip žinia". Dabar tu beveik kiekvieną rašinį ja pradėdi. Tai nereikalinga. Tai nieko nepasako.

Nuo tada ir ilovliausi tą išsireiškimą naudoti, o ir dabar, kai retkarčiais jį panaudoju, vis prisimenu tą mažą, bet atmintin giliai įstrigusią teisingą pastabą.

Dabar, kai jam tai papasakoju, jis, žinoma, neprisimena, bet prisimena tai, kad tuo metu aš priklausiau prie grupės reporterių, kuriuos, kaip jis išsireiškė, galima būtų slysti net į pragarą "žarijų parnešti".

Likimo buvo lemta, kad vėliau atsidūrėme už priešingų barikadų — jis Rytuose, o aš Vakaruose.

Albiną dabar Vilniuje susiradau vos prieš dieną ir tai visiškai atsitiktinai, nes jau buvau nustojusį vilties.

Trečiądienį gatvėje sutikusi vieną rašytoją ir klausiu, ar jis nežino, kas atsitikė su Albinu. Sakau, skambinu jam dažnai, bet telefonas keistai staugia ir viskas. O tas ir sako:

— Albinas, mano žiniomis, yra Vilniuje. Niekur neišvykęs. Tik jam skambinant, vietoje pirmosios devyniukės, reikla sukti dvejuką.

Esą, kai paštas daręs pastaruosius pakeitimus, tai ir pakeltę net keletą numerių ir todėl dabar reikia atsiminti, nes dar neišėjusi nauja telefono abonentų knyga.

Taigi, Albiną taip ir susiradau ir įsiprašiau talkon. Jo talka man buvo vertinga ne tik mieste, bet ir kaime, kur reikėjo nufilmuoti ir nufotografuoti. Jo dėka dabar turiu gražiausius tėviškės prisiminimus, užfiksuotus spalvotuose filmuose, ypač tais atvejais, kur aš esu kartu su namiškiais ar patį vieną gamtoje.

Šimto kilometrų (amerikietiška apie 60 mylių) kelias visiškai neprallgsta. Autobusu važiuojant reikėtų bėgti keturių valandų, bet lengva mašina užtenka 2 val. Be to, kelias seniai matytas, bet gerai pažįstamas, nes juo kasmet besimokant Vilniuje tekdamo vykti vasaros atostogų ir paskul rudenop vėl grįžti.

Didžiulioje dabar kelias puikus, nepalyginti su lenkų laikais (karo laikotarpiu nė neskaitau, nes kasgi tada kelių žiūrėjo). Tačiau įdomumas prasideda tik privažiavus Švenčionis. Tiesiog lenkų laikais buvęs apskrities miestas ir lietuvių kultūros centras. Lietuva! nebuvo tekęs kartu su Vilniumi ir jo sritimi, kai Vilnius buvo grąžintas Lietuvai 1939 m.

Švenčionys buvo palikti Gudijai, taigi Gudijoje taka liko ir mano tėviškė prie Mielagėnų, su visom kitom lietuviškom vietovėm, kaip Daugėliškiu, Tverečium, Adutiškiu.

Švenčionyse, besimokydama gimnazijoje, esu praleidusi ketverius metus ir juos gerokai pažinojau. Dabar, atrodo, daug kas pasikeitę. Naujai sutvarkytos gatvės, daug naujų namų. Nebėra buvusios akmenimis grįstos turgaus aikštės. Dabar tenai žalumynais apšodintas miesto sodas su suolais.

Prabėgomis iš senų pažįstamų vietų randu senąsias gimnazijos medines patalpas. Jos tebestovi kieme, nuo gatvės pusės užstatytos ilgu medinur pastatu, kuriame telpa dalis vidurinės mokyklos klasių.

Patalpos, kuriose buvo gimnazijos raštinė ir gyveno jos ir bendrabučio vedėja Bronė Cicėnaitė, visiškai nugriautos. O gatvės, kurios kadaise vaikščiojant atrodė labai didelės ir plačios, dabar buvo tiesiog juokingai siauros.

Į Mielagėnus kellonė darėsi dar įdomesnė. Tuojau pravažiavome Lygumų kaimą. Už jos Kochanuvkos ežeras, kurio pakrantėse kartais iškylaudavome, pėsti net iš gimnazijos atėję su dainomis ir muzika.

Dar toliau pora ežerėlių ir pagaliau Kančiąginos ežeras. Iš to ežero išteka upelė ir tolimu vingiu teka net pro mano tėvo galulaukė, anksčiau skyrusi mūsų Salamiankos kaimo laukus nuo Mielagėnų miestelio. Dabar, kaip sužinau, tie laukai visi sujungti į vieną didelį kolchozą "Naujas kelias". Prie jo priklauso ne tik mano tėviškės kaimas, bet ir visos apylinkės kaimai ir keletas buvusių dvarų.

Kairėje, puskilometris nuo plento, lieka Krikonių kaimas. Naujai pastatyti trobesiai, kai kurie net spalvotai nudažyti. Atrodo, kaip miestelis. Jau anksčiau buvau girdėjusi, kad šis kaimas neseniai buvo sudeges. Dabar valdžia padėjo atsistatyti.

Tas kaimas mūsų apylinkėje buvo žinomas savo komunistiniu nusistatymu, išleidęs net eilę žymių veikėjų. Tai, turbūt, Mielagėnų, o gal ir viso Švenčionių krašto lietuvių komunistų centras. Jie tenai įsitvirtino dar lenkų laikais, jiems sąlygas sudarius labai nepalankioms gyvenimo aplinkybėms: visas kaimas buvo labai neturtingas ir ribojosi su dvaru, kuris tuos žmones kiekviename žingsnyje plaudavo.

Žmonės dvarul dirbdavo ir ten duoną pelnydavo, bet ir danti prieš jį griežė už visokias skriaudas, kurias jiems dvaras darė, kai reikėdavo atvargti ar tai už karvę, kurią urėdas nurverdavo peržengusią dvaro ribas, už arkli, ar už šluotos stągarus, kuriuos krikoniškis nusiplaudavo pono miške ir tapdavo eiguilo pastebetas.

Šito kaimo vyrai ir moterys su raudonomis vėlavomis, prisimenu, žygiavo į miestelį 1939 m. rugsėjo 18 d. anksti rytą pasitikti Mielagėnuose Raudonosios Armijos, kai taėjo Vilniaus kryptimi, Lenkijos galybei kritus.

Tada krikoniškiai miestelio įstalgose išdaužė Piłsudskio ir prezidento Mościckio portretus ir paskui šaukė "ura" Raudonosios Armijos garbei, kai vienas jų sakė jai sveikinimo kalbą. Vėliau jie galulaukėn prie duoblių, kurios buvo parengtos bulvėms žlemai užkasti, nusivedė sušaudė dvaro savininką (lenką Bonistavskį) ir, virvėmis išsimteravę laukus, išsidalijo jo žemę.

Ak, tai seni laikai. Bet jie kaip filmu praslinko, pravažiuojant pro Krikonis.

Čia pat Juodagalviai. Vienu laiku čia esu vaikščiojusi į mokyklą. Pažinojau ir žmones ir žinojau jų trobas. Dabar trobos, rodos, tokios mažos ir į žemę sulindusios. Stovi ir naujų gražių trobų.

Artėjame prie Salamiankos. Ar atpažinsiu? Kaipgi! Ta pati kryžkelė, tas pats kelias į Mielagėnus. Mes sukame į gatvę, vedančią pro kaimo centrą. Prieš II D. karą lenkų valdžia išskirstė mūsų žmones į vienkiemius. Ir maniškiai gyveno kaime, bet turėjome išsikelti.

Pravažiuojame dėdės Krištapo "mūrelį". Tai plytinė troba dar iš I D. karo laikų. Dabar, matau, dar pristatytas naujas priestatas, bet viskas labai apaugę medžiais. Kitoje gatvės pusėje buvo mūsų trobos. Dabar ten vilnija rugiai, turbūt, dėdės Krištapo. Dar likę kiek medelių toje vietoje, kur stovėjo mūsų troba, kurioje esu gimusi aš ir mano abidvi seserys ir kur mirė mūsų abu seneliai, mano tėvo tėvai.

GIMTAJAME KAIME

Iš lėto įsukame į takelį, vedantį mūsų vienkiemį. Negaliu atpažinti namų. Visas apsuptas aukštų medžių. O aš visą laiką savo namus vaizdavauš taip, kaip palikau. Tada buvome ką tik vienkiemiu išsikėlę, ir tie dabar išsiskajoję medžiai tuomet buvo vos tik pasodinti ir dar nevisiškai prigiję.

Atsirandame ir prie durų. Niekas neišbėga mūsų pasitikti, tik girdžiu, kaip prie tvarto smarkiai blaškosi ir loja šuniukas.

Išeina svetima moteriškė, paprašyta vaikų pasaugoti, ir pasakoja, kad Tėvas su dukra ir jos sūneliu išvykę šieno parsivežti iš kažkur lauko gale, išbėga dvi sesers mergytės ir puola man ant kaklo.

Jau buvau išsikrovusi ir pradėjome rengti vakarienę, kai į kiemą įriedėjo vežimas su šieniu. Tėvas, palikęs viską kieme, tiesiai movė į trobą. Susitikau jį pusiaukelėje. Niekada savo gyvenime nebuvau mačiusi Tėvo akyse ašarų. Šis buvo pirmas kartas.

Vėliau sesuo pasakojo, kad grįždamas su šieniu, prie įvažiavimo į mūsų keliuką Tėvas pastebėjęs automobilio padangų žymes smėlyje ir iškart pradėjęs arklį smarkiau varyti.

Tuoju pat ir kaimynai pradėjo bėgti žiūrėti viešnios nebuvėlės. Pradžioje užbėgo moterys, iš darbo grįždamos, šieną grėbusios, grėbliais nešinos. O kai jos išsiskirstė, pradėjo rinktis giminės. Labai apsidžiaugiau visus juos pamatęs, bet negaliu pamiršti savo susitikimo su krikštėteviu.

Išėjau atsinešti vandens iš šulinio, nes norėjau į šaltą vandenį pamerkti degtinės vakarui, kad pravėstų, iki svečiai susirinks. Nuleidau svirtį ir žiūriu ne į šulinį, bet į priešais takeliu skubantį senuką.

Kad gi jau skuba jisai, lazdele pasiramsčiuodamas. Ir galvoju sau, jau kibirą traukdama į viršų, kas jis toks galėtų būti ir kur jis taip skuba. Nagi, žiūriu, tai mano krikštėtevis, dėdė Jonukas (jis toks smulkaus sudėjimo, tai visą gyvenimą ir liko Jonukas. Jonu niekas nė nevadino.). Kad griebė jis mane į glėbį, pasibučiavome, ir sako:

— Vaikeli gi tu mana, va, ganiau karves, a vaikai saka: „Salia atvažiavo“, tai kad skubinau gi tas karves užudaran. Sakau, kad cik gračiau, — ir parodė jis tą užudarą, kur netoliese mūsų trobų ant kalnelio dabar vasarą laikomos kolūkio karvės. Net šiaudinė būdelė sargui matyti.

Vėliau atėjo ir jo žmona, mano dėdienė, ir dėdė man ją pristatė kaip kaimo pirmūnę, girdi, ji karvių melžėja, garbės lapus ir premijas laiminti. Apkabinu dėdienę ir pabučiuoju jos ranką. Ranka kieta kaip odos gabalas.

Kitą dieną iėjau atėjo su savo vaikais ir anūkais.

Tėvas, su vyrais sukrovęs savo šieną vienoje tvarto pašūpėje ir nuvedęs kolūkinį arklį į pievą, jau visus kvietė į vidų, nes kol moterys pirkioje ruošė stalą, svečiai buvo susėdę kas kur lauke ant tvorų, slenksčio, šulinio rentinio. Nespėjom nė po stikluoką išmesti, kai vėl pulkas moterų pribuvo iš kaimo. Vėl jautrus momentas, o kalboms ir galo nėra. Mane daug ko klausia. Pačios pasakoja.

Nutariname su Tėvu, kad reikia tolimesiems giminėms duoti žinią. Jis su šoferiu Miku išvažiuoja net į Gilūtas (6 km) parsivežti savo sesers — mano tetos, o pakeliui grįždamas iš miestelio dar įsimeta vaisvandenių dėžę ir alaus. Netruko jie sugrįžti, kai, žiūrime, nuo miestelio pusės dvi viešnios dviračiais, kad varosi, kad varosi.

Viena jų — mano ir Albino gera pažįstama. Pasirodo, juodvi buvo miestelyje atvykusios

skambinti telefonu į Vilnių ir pranešti, kad rytoj atvyksta su manim pasimatyti, kai pašte, štai, sužino, jog aš jau kaime. Sako, taip skubėjusios pas mus važiuoti, kad vienai net šoną ėmę skaudėti.

Kai ir jas pasodinome už stalo, dar du vežimai, vienas po kito, įriedėjo į kiemą. Tai pusbroliai iš Gilūtų su žmonomis ir vaikais. Sako, užbaigę lauko darbus, iš brigadininko gavę sutikimą pasiimti kolūkio arklius visam savaitgaliui.

Pašaliniai jau seniai buvo išsivaikščioję į namus, pažadėdami dar ir rytojaus dieną užbėgti, kai mes, tik patys namiškiai, šiaip taip išsprendę nakvynės klausimą, kas sugulėtųroboje, kas ant šieno (gerai, kad Tėvas jo parvežė) užmigom laimingųjų miegu, po tiekos metų susitikę ir iki vėlybų išsikalbėję.

Troboje jau buvo pasidarę tvanku ne tik nuo mūsų amerikoniško tabako dūmo, bet ir nuo dūmų, kurių prisirinko dviem žibalinėm lempom padegus gerą ketvirtį paros. Mat, pas mus elektros dar nėra, nors kaimo centre žmonės šviesą gauna iki dvyliktos. Iš kaimo atvesti elektrai pas mus reikėtų apie keturių stulpų ir vielos, ir jų abiejų, sako, kad nesą. Bet, kai kitaip nėra, buvome patenkinti ir tuo. Namiškiai pasakojo, kad žibalas pigus.

Kai ryte nubudau, jau kitame pirkios gale buvo prisirinkę moterų, atbėgusių pasižiūrėti, kaip beatrodau iš kitos žemės atvykusi. Kartu buvo ir mano dėdienė Julė iš Malkausišnos kaimo, apie 5 km nuo mūsų. Ji džiaugėsi mane matydama ir dėkojo man už siuntinį. Ji buvau jai atsuntusi pereitais metais po to, kai sužinojau, kad jų trobos sudėgė per patį bulviakasį — padegė vaikai, bežaisdami degtukais.

Buvo pasilikę žmonės kaip stovi. Kaimynai ir giminės jiems pagelbėjo drabužiais, o iš valdžios gavo medžio naujems trobesiams. Tik reikėjo patiems pasistatyti, tai dabar statėsi su dviem sūnumis. Trečias sūnus ir jos vyras, dėdė Kazimieras, mano motinos brolis, jau kelti metai buvo išvykę darbams į Estiją, gyvena Talline ir tenai ketino pasidaryti pinigų.

Dėdienė Julė sėdėjo tyli ir susimąsčiusi prie stalo. Ir dabar man akyse stovi jos liūdnas veidas. Gyvenime ji mažai ką gero matė: darbas ir vaikai, o dabar nauji rūpesčiai su tais namais. Neilgai pas mus viešėjus, išskubėjo namo. Sakė, sekmadienį eisianti į mišką samanų rauti naujiesiems namams.

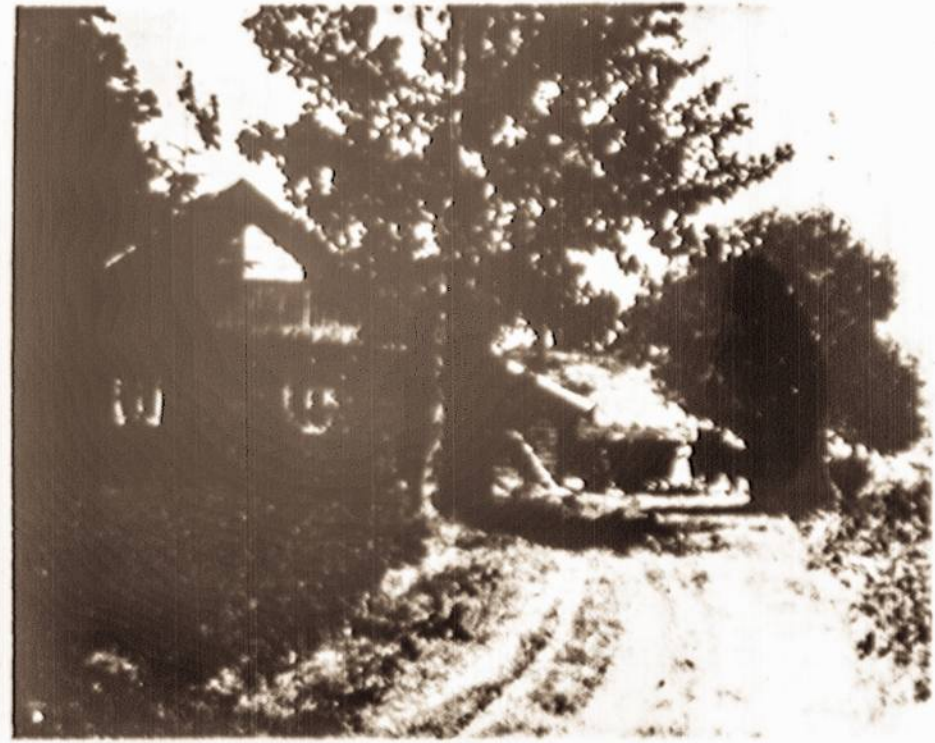
Albinas su šoferiu, dar be šviesos išvykę, visą dieną meškerojo ir tik apie pavakarę sugrįžo, kai išalko. Žuvų nedaug parsivežė, vos nuo katino atsipirkti. Sakė, išbandę daug vietų, bet mažai ėmėsi.

Aš per visą dieną vis atsakinėjau moterų klausimus ir patį klausiausi ir dar buvau nubėgusi už kokio puskilometro gyvenančios savo mokslo draugės aplankyti. Ji mokytojauja miestelio vidurinėje mokykloje, bet gyvena mūsų kaimo vienkiemyje kartu su savo motina.

Gražus jų namelis iš oro ir iš vidaus, tik laimės pas jas nėra. Neseniai mirė tėvas, brolis žuvo karo metu, o dabar, štai, jos abidvi guli lovose — dukterė ir motina. Motina iš senumo ir ilgios ligos, o dukterė — ką tik staigiai susirgusi, kažkokio bjauraus paralyžiaus suimta.

Pasakojo, kad gail. seselė iš miestelio lankosi ir vaistus leidžianti, nes rajono ligoninėje pritrūkė vietų. (Vėliau, jau į Vilnių sugrįžusi girdėjau, kad, sveikatai dar labiau pablogėjus, ji ambulansu buvusi nuvežta į Adutiškio ligoninę).

Trumpai pas jas tebuvau, bet užteko praeičiai prisiminti, o paskui ir vėl grįžau tuo pačiu takeliu, praeldama pro upelį, kur kadaise tekdavo šlyželius gaudyti, per pievas, kurios dabar atro-

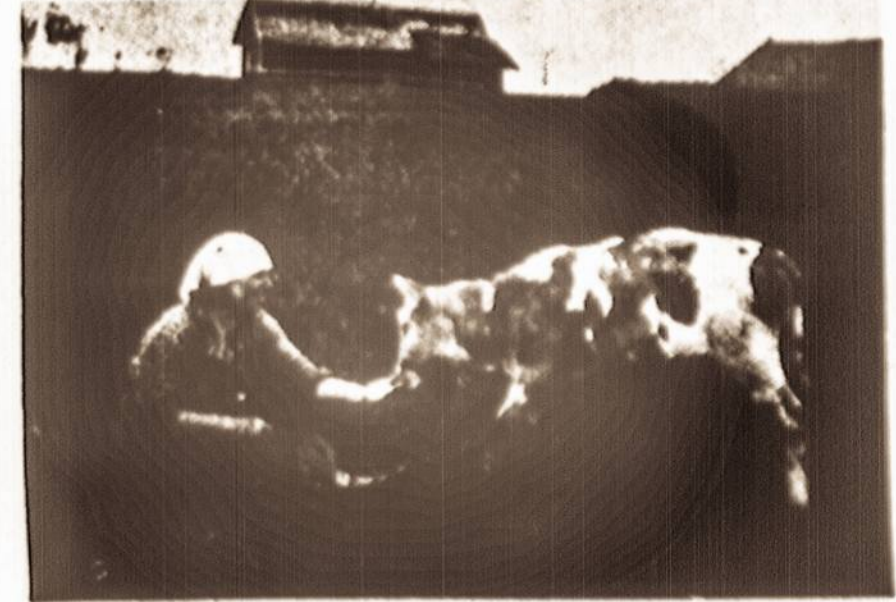

Dabar namų negalima nė atpažinti.

dė tokios jau miniatiūriškos, o prieš dvidešimt metų, kai reikėdavo jose grėbti šieną, jos, rodos, buvo tokios ilgos ir plačios.

Zvalgiausi ir bendrai aplink, bet mažai ką te galėjau atskirti, nes dabar jau nebebuvo ežių, skiriančių ūkininkų žemę — viskas ėjo išvien. Toli kaimo centre balavo naujai pastatytų namų stogai ir kiek toliau nuo jų ilgas pastatas, kaip matydavau dvaruose. Tai naujos kolūkio karvi-dės. Bet arčiau neprisiėjo būti, nes skubėjau namo. Čia jau iš tolo matėsi baltuojujanti stogo vieta, kurią Tėvas paskubomis apdengė pereitą savaitę, sužinojęs, kad jau esu Vilniuje.

Sugrįžusi apžiūrėjau ir savo namiškių ūkį. Troba kaip troba, ta pati, kurią palikau, dviem galais, net atrodė kiek pajaunėjusi, vosilkų spalvos dažais nuteptais langų rėmais. Palangėje iš paradinės pusės žydėjo jurginai. Jų buvo ir kieme prie šulinio.

Ant plyno lauko troba 1940 m.

Tvartai atrodė kiek į žemę sulindę, o už jų ant upės kranto stovėjo pirtis. Tėvas dar pasigy-rė, kad dabar tenai esančios naujos grindys ir dar pasiūlė, kad pakursiats pirti, jei norėčiau. Bet, kaip pirties nemėgėja, atsisakiau, aiškinda-ma, kad kur čia dabar su pirtimi, kai to laiko taip mažą. Tėvas, tiesa, nusileido, bet pridėjo, kad garas pirtyje esąs labai geras.

Vaikščiojau aplink pirtį, gerėjauš pieva, kuri kadaise priklausė mums ir kurioje mūsų kaimynams iš kito galo lauko buvo paskirtas šienas ir kur dabar vienas mano jaunystės draugų šienavo. Iš jo pasiėmusi dalgį išvariau pradalgį, patikrindama, ar per tą nebuvimo laiką dar nepamiršau šienauti. Bet vyrai nusprendė, kad pradalgys buvo „OK“. Beje, jiems labai patiko tas amerikoniškas žodis, kurio aš juos tuoju pat išmokiau, kai paprašė, kad pakalbėčiau amerikoniškai.

Netoli pirties apžiūriu ir Tėvo rugius. Tai jau jo privatus laukas. Nedaug jis jo turi. Tik 30 arų. Tai pusė to, kiek turi kiti kaimynai, nors jis vistiek kolūkiui tiek pat priverolių atlieka, kiek ir kiti.

Teiraujuosi, kodėl jam tik pusė. Pasirodo, tokia kolūkio vadovybės valia. Girdi, „tavo dukterė išbėgo, dabar Amerikoje, sluntinius sluntia“... Nepavyko patirti, ar tai tik asmeniškas vadovybės užnoris, nes niekaip nesinorėtų tikėti, jog tai būtų kokia nors taisyklė. Juk žmonės po visą Lietuvą sluntinius iš Amerikos gauna ir neteko girdėti, kad kur nors panašiai būtų elgtamasi.

Tėvo rugių varpos jau palinkusios su nunokusiu grūdu. Ateinančią savaitę jis rengiasi plauti. Juokaudama sakau: gaila, kad ilgiau čia neleidžia pabūti, tai padėčiau ruglapjūtėje. O Tėvas liūdnei šypsosi ir paskui pradeda prisimin-ti, kaip 1939 m. vasarą, kai jam votis ant kojos augo, aš, sugrįžusi iš gimnazijos, visą vasarą jo dalgiu nukirtau. Tik dalgį gaudavo kaimynas pakalti, nes aš vis „užkaldavau“ ir dalgio ašmenys iškrypdavo į abi puses.

Klausinėju Tėvą, kam jis, tiek mažai žemės turėdamas, dar sėja rugius, juk vistiek iš jų duonos neužtenka. Sakau, geriau būtų burokų ar bulvių prisodinti, tai paskui turėsi gero pašaro. Bet Tėvas neranda gero paaiškinimo, girdi, jam reikės šiaudų tvarto stogui dengti ir taip toliau, bet sesuo mirktelė, kad baigčiau tą kalbą. Vėliau paaiškino, kad Tėvas labai sunkiai pergyvena be savo rugių. Girdi, jam reikia rugių ir tiek. O kai jau jie išplaukia, tai džiaugiasi, kaip vaikas. Neatsidžiaugė, mat, tada, kai visi dešimt hektarų buvo jo...

Su seserimis ir giminėmis Kalninės kaime.

PRIE UPES

Kellais atvejais buvau sustojusi ir prie upės, kuri nuo trobos vos keliasdešimt metrų. Patikdavo ji man kadais, bet dabar apaugusi karkalais, dumbliu apėjusi, net nedrąsu maudytis. Prisimenu, prieš dvidešimt metų už kilometro priekyje buvo malūnas ir įsiai vandenį reguliuodavo. Upėje nebuvo jokio dumblo. Ties pirtim buvo tokia brasta, tai, kai nemaldavo, beveik sausomis kojomis atsidurdavai kitoje pusėje ir ramiai sau galėdavai nužygiuoti miestelį pašto parsinešti.

Ypač vasarų metu mėgdavau basa vaikštinėti. Ir meškerioti nemažai tekdavo toje upėje. Tačiau čia daugiausia kabindavosi kelbukai. Dabar, žiūriu, Albinas su vaikais ešeriukus gauda. Man jau iš karto kilo kažkoks įtarimas, kai dar pirtioje būdama išgirdau kalbą apie ešeriukus. Mano atminime ešeriukų toje upėje niekad nebuvo.

Aplankau ir vietą prie upės, prie liepto, kur kadais ne tik iš ryto tekdavo praustis, bet ir baltinius velėti.

Ir dabar čia lieptas tebestovi, o nuo paties liepto iš lėntų sukalti laiptai veda net į patį parkraušį.

Net juokas paėmė, kai prisiminiau, kad tuos laiptelius Tėvas tesukalė tik užpernai vasarą, nors toje vietoje gyventa jau daugiau kaip dvidešimt metų. O buvo taip:

Tėvas vežė kolūkio šieną su kitais vyrais, o Motina buvo begrįžianti iš miestelio į namus. Ji buvo pakviesta prie telefono pasikalbėti su manimi, kai namiškius šauklau 1959 m., būdama Vakarų Vokietijos Frankfurte. Tai tada Motina priėjo prie Tėvo, apkabino jį ir sako:

— Saliutė prašė, kad tave pabučiuočiau. Sako: „Aš negaliu pati pabučiuoti, tai tu, mama, už mane.“

Tėvui šitai labai patiko ir taip jau nuoto laiko jai buvo geras, rytojaus dieną, kai ta su baltiniais ėjo prie liepto, tai jis, atsinešęs lentgalių, pradėjo darbuotis, tepasakęs:

— Padarysiu tau skadellus (laidelius), kad nepaslystum čia vaikščiodama.

Laideliai, žiūriu, visiškai geri, ir man gerai tiko lipant su ta mano sulūžėle koja, kai ėjau prie upės praeities prisiminti.

Bet nebuvo man kada per daug tos praeities ieškoti. Prieš mane buvo gyvi žmonės, jų rinkosi vis daugiau ir man reikėjo su visais ir pasisveikinti ir pasikalbėti. Moteris vaišinau amerikoniškais šokoladiniais saldainiais, vyrus cigarečių, o vaikus „lolyapsais“. Tie jiems darė didelio įspūdžio.

Į vakarą jau nebuvo svečiams nė kur sėsti lauke, o ką jau kalbėti apie vidų. O šuniukas, Mirta, jau tiek lojo, kad paskui vargšelis pavargę ir atsigulė, pasidėjo savo priekines kojas po snukučiu ir tik žiūrėjo į visus savo judriomis akutėmis, matyt, negalėdamas suprasti, iš kur čia tų žmonių tiek daug vienu metu.

Sesuo, rūpindamasi stiklais ir šakutėmis, pasikaičiavo, kad tą vakarą prie stalų sėdėjo su mumis namiškius penkiasdešimt keturi asmenys. Jų tarpe buvo ir mano sesuo su šelma, iš kalmo, esančio už keleto kilometrų, kurios specialiai atsivežti su šoferiu buvo nuvykęs Tėvas. Iprašiau Tėvą parsivežti iš Salamiankos, iš to „mūrelio“, ir dėdę Kristapą. Pasirodo, prieš kiek laiko mūsų šelmos apsiopyko dėl niekų ir dabar, nors kitus kvietė, bet Kristapo ne.

Sakau Tėvui: „būk geras ir pakviesk jį, tik dabar, tik šiam vakarui, kai aš išvažiuoju, galėsime vėl pyktis.“ Ir Tėvas, kuris prieš tai tik kratė galvą, kartodamas „nigdu“ (niekadosis) Kristapo nekviestas, prašomas, susimirksėjo su Miku ir abudu išvažiavo.

Tas dėdė Kristapas man per visą gyvenimą, kaimą prisiminus, akyse stovėdavo. Abudu jie, mano Tėvas ir dėdė Kristapas, buvopusbroliai. Kristapas iš savo tėvo paveldėjo valaką (20 ha), o maniškis — pusvalakę (10 ha). Jie pagal žemę buvo turtingiausi visame kaime. Dar buvo ir trečias iš mūsų giminės, bet tas savo vaikų neturėjo, įsūnijo kitą svetimą, tai reikalai tarp jų ir nutrūko.

Gimnīlavosi tik du ir, kai kartais nugerdavo per atlaides ar kokiose vaišėse, tai vis su didele pagarba kalbėdavo apie savo giminę, tardami, kad „meškų giminė“ ne bet kas.

Gi ta „meškų giminė“ buvo nemaža. Kristapo dvi dukterys ir trys sūnūs ir mūsų trys dukterys. Ir visi „meškiukai“ ir „meškiūtės“. Kaime mūsų kitaip ir nevadino. Nežinau, iš kur tą pavardę gavome, bet, rodos, pasakojo, kad kadais mūsų giminės seneliai turėję labai plaukuotas kojas ir kažkas juokais juos ir pravadinęs „meškos“. Nuo to tada ir visi „meškai“ (ne meškos) atsiradę.

Dabar, be dėdės Kristapo, iš „meškų“ giminės šiose vaišėse buvo dar ir jo sesuo — teta Paulina — mano krikšto motina. Dabar jau pasėnusi, bet prieš dvidešimt metų buvo pačiame stiprume ir prie darbo ir bažnyčioje, kai užtraukdavo chore ant vargonų. Jos vyras žuvo per I Pas. karą.

Pasodinau ją kartu su dėde Jonuku, vaišiniu abudu, bet vis neva piktą vaidinū, o kai dėdė klausia kodėl, tai ir sakau:

Prie Aušros Vartų. Kairėje šv. Teresės bažnyčia.

— O kam per krikštynas permažai susiglaudę už stalo sėdėdote? Ar nežinote, kad, kai kūmal retai sėdi, tai ir vaikui dantys retai suauga, — ir čia parodau jiems savo retus priekinius dantis.

Bet dėdė Jonukas greitai juoką sumeta ir aiškina, dabar jau prie buvusios kūmos grętinamas:

— Rodos, vaikeli, ir glaudėmės, ale gal negana buvo.

Iš „meškų“, užstulėję sėdi dar dėdės Kristapo dukterė Pauliutė su vyru Leonu ir sūnum Algiju. Prisimenu, gražuolė ji buvo. Užtat dabar ir jos sūnus gražuolis. Kita dėdės Kristapo dukterė nutekėjusi už kelių kaimų ir į vaišes nespėjo. Buvo atėjusi tik kitą dieną.

Šalia giminių, tame būrelyje sėdi dar keletas svečių iš miestelio — vidurinės mokyklos direktorius ir mokytojai. Sesuo, nuvykusi su Miku, juos parsivežė, o tie, žiūrime, atvyksta netuosti — su šampanu.

Ir taip tada užgėrėme vienas kito sveikatą visokiais gėrimais. Tetrūko tik naminės, o kai jos vardą juokomis ištarčiau, vaikas buvo paslystas ir po keliolikos minučių, jau girdžiu, sako; kad ir ruginės esama.

Vyrai tuoju pat išbandė, ar gera, įpylė ant lėkštutės ir kiša degantį degtuką, žiūri, ar dega. Dega, kur nedegs. Puikii! Tada gaunu ir jos stiklelį.

O dėdė Kristapas, kuris su savo trumpai kirpta barzda man priminė amerikiečių rašytoją Hemingwayją, žiūriu, su savo žentu Leonu šampaną bando ir kitus ragina, girdi, kai paprasta diena, tai mums gerai ir naminė, bet šiandien, kai čia tokia viešnia mūsų tarpe, tai būtinai šampano. Ir mane net juokas paima, kai susidaužiam su dėde Kristapu; argi galėjau kada pagalvoti, kad po tiekos metų būsiu sugrįžusi į namus ir susidaušiu šampanu su dėde Kristapu.

Atsiminiau, kad jis didelis giesmininkas. Kai tik išgerdavo, būdavo, tai ir traukia savo „čilubutę“, tai ir dabar jam sakau:

— Dėde, ar dar čilubutę savo kartais užtrauki?
— Kur neužtrauksi! Užtrauki! Va, kad ir dabar.

Ir čia dėdė Kristapas užtraukė savo smailiu balseliu. Jam pritarė visi. Pro atdarus langus ir duris veržėsi dainos žodžiai:

Čiluba čilubutė, glėda lakštutė
Ant putino šakelių.

Oi graži, graži mūsų kariuomenė,
Lietuviai sakė: „viens, du, trys!“

To ir tereikėjo. Paskul dainos pasipylė kaip iš skrynelės.

Po to dar pasikalbėjome su dėde Kristapu apie „meškų“ giminę ir nutarėme, kad tokia giminė „nepaprasta“. Mūsų giminė, prisimenu, ypač narsi būdavo išgėrus.

Svečiams dar tebesant pačiame smarkume, ateina būrelis vaikų su gėlėmis iš Juodagalvių kaimo. Mano draugė iš tenai, dėl nesveikatos ne-

galėdama pati ateiti, savo sveikinimus atsiuntė gėlių žiedais. Tai buvo puiki dienos užbaiga gimtuosiuose namuose.

Svečiams išsiskirsčius, merkiau gėles į vandenį ir galvojau apie tuos gausius įspūdžius per tokį trumpą laiką.

Laikas, rodos, lėkė. Tebuvo likę tik gabalas rytdienos — sekmadienio. Vakare turėsiu grįžti Vilniun. Prieš tai dar reikėjo aplankyti kitą seserį, kuri kad ir buvo kartu su mumis, bet norėjo, kad pamatyčiau, kaip ji gyvena.

Kalninės kaimas, kuriame ji gyvena su vyru ir dukra bei sūneliu, yra apie 5 km nuo mūsų. Nutarėme pas ją išvažiuoti sekmadienį apie 12 val. Jau buvo po pamaldų Mielagėnuose ir žmonės jau buvo pasipylę per alkstę, kai sustojome prie bažnyčios ir prisiminimui ją nufilmavau. Ir ne tik ją, ta vilniškės Katedros miniatiūrą, bet ir jos priekyje stovinčias statulas — šv. Petro iš dešinės ir šv. Povilo iš kairės.

Dar ir dabar, prisimenu, kaip pas mus namuose buvo sakoma, kai kieno nors kojos būdavo didelės, kad „tavo koja kaip švento Petro“, tai reiškia, tokia, kaip tos statulos.

Ir man atrodydavo tada, kai pamaldų metu stovėdavau su Mama kartais šventoriuje prie tos statulos, kad tos švento Petro kojos bausiai didelės. Bet dabar, kaip žiūriu, nei didelės, nei k.

Patraukiu dar ir bendrą miestelio vaizdą su paštu ir kitais trobesiais bei buvusioje turgaus alkstėje įrengtu miestelio sodu. Miestelis karo metu buvo išdeges. Dabar nė ženklo nematyti — viskas atstatyta.

Bet nėra kada stoviniuoti. Sesuo ragina važiuoti, tai mes su Miku važiuojame automobilyje devyniese (su trim vaikais), o dviem arkliškais atvažiuoja dar kiti gimnės. Kol mes miestelyje stoviniuojame, jų vežimai jau mus buvo pralenkę.

Kalninės kaimė, kurį mažai savo gyvenime pažinojau ir kuriame šį kartą iš viso, turbūt, buvau tik trečią kartą, mano sesuo su vyru laikomai gerai kolūkiečiais. Abudu jauni, geridarbinkai ir po nemažai darbdienų padaro. Pas juos visiškai kita, nei pas maniškius Salamiankoje.

Tuo metu, kai jau švieži rugiai ateina, sesers vyras, aprodydamas savo turtą ir įpirkaltę įveda. Įkišu ranką aruodam, žiūriu, dar penykštai rugiai. Jaučiu, kad švogėris didžiuojasi, kad suprasčiau, jog, matai, nauji rugiai tuoju ateina, o aš dar senų tebeturiu. Girdžiu, pas juos gyventi galima, nors abudu ir sunkiai dirba, ir kad brigadininkas žmoniškias, nieko neskratūdzia ir žmonių reikalais rūpinasi.

Ta mano kalniniškė sesuo iš pat vaikystės buvo didelė gėlių mėgėja. Ir dabar, žiūriu, pas ją gėlių pilna ne tik lauke, bet ir kambaryje. Kambaryje tik žalumynai, o kieme — net ištisas darželis, nors ir neaptvertas.

PAS SESERĮ

Kol jinai tvarkėsi virtuvėje, ruošdama užkandį, svečiai susėdo gonkelyje ar vaikščiojo apie namą. Man tai buvo gera proga pafilmuoti. Prie visų mūsiškių, jau iš Salamiankos atvažiavusių, čia dar prisidėjo mano švogerio sesuo su vyru ir dukrele ir mano sesers artima pažįstama, jau 75 metus amžiaus einanti kaimynė. Ji yra Aukščiausios Tarybos (respublikinio "sovieta") deputatė. Skaity kasdien daug laikraščių ir pagal juos žino, kad dedasi pasulyje. Ji ir yra kaimo svarbiausias informacijos šaltinis, šalia oficialaus radijo.

Mes jau už stalo, o čia mums groja muzika. Žiūriu, sienoje įjungtas radijo taškas. (Sesuo pasakoja, kad gana patogu, klausyk, kiek nori; kai nusibosta, gali išjungti.) Mėnesiui kaštuoja 60 kapeikų. Vilniuje vienoje krautuvėje buvau mačiusi panašių radijo taškų aparatėlių ir jų kaina buvo 5 rubliai.

Ant tos pat sienos, kur radijo taškas, tik kiek aukščiau, sukabinėtos ir mūsų giminės fotografijos. Žiūriu, ir maniškė po stiklu šalia sesers. Sesuo, su sūneliu ant rankų, klausia jį, antrus metus einantį:

— Gintuci, katra cetutė atvažiuos iš Amerikos?

Matau, kaip berniukas rankute rodo į mano fotografiją ir paskui nustebusiom akytėm žiūri į mano pusę.

Po vaišių apžiūriu vienuoliktus metukus einančios sesers dukrelės Saliutės mokslo pažymių knygelę. Visi penketukai, išskyrus aritmetiką. Drąsinu ją, kad viskas bus gerai, tegul tik nesivaržo mokytoją pasiklausti, jei ko nesupranta. Buvau maniusi mergaitę ir pati šį tą paaiškinti, bet kad to laiko tiek mažai. Jei taip nors savaitę būtų buvę galima namuose pabūti.

Pas seserį užtrukau tik keturias valandas. Vėl išvažiuoju visi: kas automobiliu, kas arkliais. Stebėjau net, kaip tas automobilis galėjo patraukti mus devynius ūkininkų vežimų ratais išpiautu lauko takeliu.

Vėl reikėjo važiuoti pro miestelį, tai čia vėl sustojome keltose vietose. Pirmiausia reikėjo sustoti pašte ir padėkoti vedėjai ir tarnautojams už tai, kad daug kartų yra man palengvinusios su namiškiais susiekti telefonu ar telegrafu, nes mūsiškiai kaimo telefono neturi, o iš pašto pas juos geras puskilometris.

Po to sustojau ties kapais, nes, dar prieš išvykstant iš New Yorko, mano teta iš Naujosios Anglijos prašė, kad nufilmuočiau ir atvežčiau jai parodyti jos tėvų (mano senelių) kapus.

Kapinės buvo labai pasikeitusios nuo paskutinio karto, kai aš mačiau 1942 m., apaugusios dideliais medžiais ir krūmais. Jei būčiau buvusi viena, tai savo senelių kryžių jokiū būdu nebūčiau pajėgusi atpažinti. Kur buvo tada plynas laukas, dabar užaugę medžiai, o tada buvusi tuščia vieta, per tą laiką nudygusi kryžiais kryželiais iki pat mūrinės sienos, apie pusę ha pločio.

Tiesiai pakapiniu ir per upę į mūsų vienkiemį tik 10 minučių kelio. Taip kadaise vaikščiodavau, bet dabar lyja lietus ir geriau yra grįžti į automobilį, laukiantį prie vartų.

Pakeliui dar aplankau senutę Subačiene, žinomą Jono ir Vaitiekiaus Subačių motiną. Jau sulinkusi nuo metų ir pergyvenimų, bet vistiek žvali. Nudžiunga mane kaip savo vaiką pamačiusi. Savo sūnų jau neturinti. Pirmasis, Jonas, žuvo Marijampolėje pirmosiomis dienomis, vokiečiams užėjus 1941 m., kai kažkas paskubėjo su "teisngumu" vykdymu, apkaltintas bendradarbiavimu su bolševikais. Kitas, Vaitiekus, mirė Sibiro tremtyje, kaltintas už antibolševikinę veiklą. Motina kaip motina — jos širdis dėl abiejų plysta.

Jonas man buvo arčiau pažįstamas ir už jį aš ir jo motiną prisimenu ir jį minėsiu, kol gyva būsiu.

Prisimenu, kai baigiau pradžios mokyklą Mielagėnuose ir reikėjo apsispręsti, ką daryti toliau, kalbėjau Motinai:

— Gal nueitum pas Gumbaragį ir paprašytum, kad jis pakalbėtų su švenčioniškiais: gal gimnazijon priimtų. —

Kun. Gumbaragis buvo tada klebonu mūsų parapijoje ir bendrai buvo žinomas kaip šviesus žmogus ir labai bendravo su jaunimu, ruošdavo įvairius kultūrinius parengimus. Jisai buvo pažįstamas ir su švenčionių Lietuvos gimnazijos vadovybe ir jo rekomendacija daug reikšdavo.

Motina nuėjo ir sugrįžo, bet man linksmy žinių neparnešė. Girdi, Gumbaragis sako, ką tu Kastule (Konstancija, mūsiškai), dėl mergaitės rūpinies, žinai, jom mokslai ilgai nerūpi, paims ištekės ir viskas. Kad dar būtų berniukas...

Šių žodžių aš niekad negalėjau užmiršti, nors vėliau mudu buvome nemaži draugai, eidavome net kartu meškerioti, o paskui dar jam vaistų buvau nusilutusi, kai vargšas, sveikatos netekęs, grįžo iš Sibiro ir gyveno savo paskutinės dienas Adutiškyje, kur prieš porą metų pasimirė.

Gumbaragiui tada nieko nepadėjus (nekaltau jo už tai), netrukus, vieną pavakarę, žiūriu, ateina pas mus Jonas Subačius. Jisai kalbina, kad mane leistų gimnazijon. Girdi, nereikės mokėti už nieką, jei gerai mokysis, nei už gimnaziją, nei už bendrabutį.

Vilnelė — nuo jos ir pats miestas gavęs savo vardą.

Sumanymas abiem, ir Motinai ir Tėvui, patiko, tik buvo klausimas: o kaip vasarom, ar atvažiuos padėti ūkyje dirbti?

Ir šitą klausimą Jonas puikiai atsakė. Esą, vasarom visada iš gimnazijos mokinius paleidžia. Suvažiuoti reikia tik rudenį, kai ūkyje darbai pasibaigia.

Paskui du mėnesius perdieniui vaikščiojau iš kaimo pas Joną į miestelį ir mokiausi lietuviškai, nes Švenčionyse buvo lietuviška gimnazija, o aš Mielagėnuose baigusi šešis skyrius, kad ir galėjau stoti laikyti egzaminų į pirmąją (reformotą) klasę, bet nemokėjau taisyklingai lietuviškai rašyti nei kalbėti, nes pas mus mokykloje lietuviškai mokė tik vieną kartą per savaitę, o namuose kalbėjome tarmiškai.

Jonas Subačius ne tik mane, bet dar penkis kitus vaikus parengė egzaminams ir pats nuvežė į Švenčionis. Žinoma, išlaikėme visi ir visus priėmė, tik aš dvejetuką gavau iš lietuvių kalbos.

Jono motina miestelyje nuo to laiko buvo man geresnė už giminę. Ir dabar, kai esu jostroboje ir žiūriu į ant staliuko stovinčią Jono fotografiją, vaizduojančią jį jauną, gražų, garbanuotais plaukais, man vėl prisimena seni laikai, kai jis mane ruošė egzaminams ir kai šį jo motina, kartais blynėlį iškepusi ar ką kitą sugriebusi, būdavo, pasiūlo pertraukų metu.

Ji su ištekėjusia dukra dabar gyvena jaukitoje vietoje. Jų senoji troba buvo darže, o dabar prie kelio tik ką pastatyta su gražiu gėlių darželiu. Nufotografuoju jas visas gėlėse. Ir nors draudžiu, kad neskintų, bet jos man priskynė gražiausių gėlių ir įdėjo į automobilį.

Nuo jų iki namų man pėsčiai einant, tik perėjus tiltą ant upės, kuri kadaise skyrė mielagėniškių žemę nuo mūsiškių, reikėtų tik keleto minučių.

Nuo tilto paleidžiu tad automobilį su kitais, o aš einu takeliu tiesiai taip, kaip kadaise eidavau iš miestelio.

Takelis šis, sutrumpinant kelią, ir anais laikais eidavo pro mūsų namus, ir juo eidavo visi mūsų kaimynai, kuriem tik buvo pakeliui. Takelis veda pačiu paupiu ir pro mūsų kiemą. Daug mano tuo keleliu vaikščiota...

Dabar jau tenka ruoštis kelionei. Susėdame tēviškėje dar paskutinį kartą prie stalo, o po to prasideda liūdna ceremonija — atsisveikinimas. Tiesa, tai nepaskutinis kartas, nes sutariame, kad, kurie namiškių galės, penktadienį atvažiuos į Vilnių manęs išleisti, nes šeštadienį iš ryto turėjau išskristi iš Vilniaus į Leningradą, ir pro Helsinkį būčiau siekusi Kopenhagą, iš kur man turėjo būti vieta lėktuve tiesiai į New Yorką.

Motiną, kaip atsivežiau, taip ir vėl vežiausi atgal į Vilnių. Ji turėjo grįžti namo kartu su visais atvykusiais manęs išlydėti.

Saulutė jau slinko vakarop. Ir mano valandos jau baigėsi Salamiankoje. Apžvelgiau dar sykį susirinkusius gimines ir artimuosius ir pradėjau atsisveikinėti.

Jie paskui dar mojo man iš tolo, kai automobilis pradėjus judėti, ėmiau tolti nuo tėvų sodybos.

Atsisveikinimo momentai bendrai yra skaudūs, bet nepalyginsi jų su tokiais atsisveikinimais, kaip šis, kai nežinai, ar dar kada prisieisi pasimatyti.

Po šito skausmo tuojau pat trenkė kitas. Dar nebuvome išvažiavę į vieškelį, kai staiga prieš mus išdygo raitelis, skubąs miestelio link. Jis greit mums užkomandavo sustoti, ir pažinome, kad tai vienas gyventojas iš Malkaušinos kaimo, to paties, kur gyvena mano dėdės Kazimiero šeima.

Trumpais, laužytais sakiniais jis klausia mus, ar mes nevažiuojame į miestelį ir mums praneša, kad kažkoks vyriškis baltais marškiniais miške mirtinai peiliu nudūręs mūsų dėdienę Julę, kuri tenai buvusi samanų rauti. Jis dabar skubąs milicijai pranešti.

Vienas fragmentas iš susitikimo su vilniečiais ir gimn. dir. Marcelinu Šikšniu.

To užteko, kad pranyktų su namais atsivėlimo skausmas. Dabar buvo kitas susijaudinimas, o Motina, sėdėdama priekyje prie Miko, garsiai raudėjo. Visus mus kankino klausimas, kaip tenai atsitiko, kas tasai žmogus su baltais marškiniais ir t.t.

(Aplė tai vėliau patyriau, kai jau mano namai iškilai buvo manęs išlydėti atvykę. Pasirodė, kad buvęs kažkoks nesveiko proto vyras, ir dėdienė Julė jau buvusi ketvirta jo auka. Milicijai pavykę jį pagauti. Dėdienė, pasirodo, kaip ir buvo mums sakiusi šeštadienį, sekmadienį su kalmynų mergina buvo nuėjusi rauti samanų. Nelaimė ją sutiko kaip tik beraunant samanų. Jei ta mergina nebūtų išgirdusi dėdienės šaukimo ir nebūtų pabėgusi žmonėms pranešti, panašus likimas gal ir ją būtų ištikęs. Palaidojo valkal dėdienę greit, nes dienos buvo šiltos ir negalėjo kūno laikyti ilgai, tad nei vyras, nei sūnus nespėjo iš Estijos – Tallino grįžti. Kai tie grįžo, kapas jau buvo supiltas.)

Bet jau čia pat buvo kalmo centras. Dar sustojome trumpam atsivėlimi prie dėdės Kristapo "mūrelio", o paskui kalmo kryžkelėje. Jau nuo dėdės "mūrelio" važiuojant, matėsi, kad kryžkelėje laukla manęs daug žmonių. Ir tikrai, kaip privažiavome, stovėjo didelis būrys senų, mano amžiaus, paauglių ir mažų vaikų.

Tuoju pat, vos išlipau iš automobilio, dvi mažos mergytės man įteikė gėlių, o trečia visų vardu man linki laimingos kelionės.

Paskui gėlių gavau dar keletą puokščių. Iš viso tų gėlių susidarė tiek, kad jomis uždėjau visą automobilio užpakalinį langą.

Čia dar susitikau su savo buvusiais kalmynais ir vaikystės draugais, su kuriais per tas dvi viešėjimo dienas nebuvo tekę pasimatyti. Čia pamačiau ir tuos, kurie gimė ir užaugo jau be manęs. Nebuvo nė vieno iš vyresnių, kurio nebūčiau pažinusi, nors visi man atrodė gerokai pasikeitę. Gal ir aš jiems atrodžiau kitaip, negu jie mane prisiminė.

Kai automobilis pajudėjo ir pradėjo tolti, dar atsigrįžusi mačiau, kaip jie visi man mosavo. Gražus tai vaizdas, bet ir gallus. Dar ilgai juos mačiau, o paskui jų gėlės man užstojo vaizdą. Vilniuje atsiradau po dvejų valandų, prieš tai dar trijose vietose sustojusi Švenčionyse.

Vėl Vilniuje

Sugrįžusi į Vilnių iš tėviškės, jau pradėjau jausti, kiek dar daug norėčiau pamatyti ir kiek mažai mano buvo belikę laiko.

Nors ir lig šiol mano valandos buvo tiesiog perkrautos įspūdžiais, tai dabar visko dar pagausėjo.

Be žmonių, dar norėjau daugiau pamatyti ir paties Vilniaus. Bet kad gi to pamatymo būtų užtekę! Buvau specialiai atsivežusi filmo aparatą ir spalvotus filmus. Vilnius man buvo puikus talkinys su jo architektūros paminklais, aikštėmis, gatvėmis ir gatvelėmis, Rasų kapais, priemiesčiais, kuriuose dabar auga nauji kvartalai.

Per visą laiką daugiausia bendravau su vilniečiais, jaunesniais mano amžiaus ir vyresniais, su kuriais vienokiu ar kitokiu laikotarpiu Vilniuje anksčiau teko susitikti darbe, studijų suole ar kitaip.

Ypač nuoširdų sutikimą man surengė būrelis vilniečių pas buvusį mano gimnazijos direktorių Marceliną Šikšnį.

Jis, kaip gyveno, taip ir tebegyvena savo namelyje Žvėryne, Kęstučio 27. Vieną vakarą tenai susimeta vilniečiai ir surengia valės – pasikalbame apie gyvenimą ir pažįstamus abiejuose kontinentuose.

Pradžioje jie mane pasveikina ir apdovanoja. Direktoriui tarus trumpą žodį, viena vilniečių

apjuosia mane lietuviška juosta. Jau ji iš toli atkeliavusi, girdi, tegul keliauja toliau. Karštai bučiuojamės. Iš tikrųjų, kaip seniai besimatėme. Kiekvienas turi ko papasakoti, paklausti.

Sėdžiu iš kairės savo buvusiam direktoriui. Man iš dešinės vienas mano buvusių mokytojų. Direktorius pasakoja apie savo kūrybą, apie tai, kaip jam sekasi gyventi, sulaukus gilaus amžiaus. Jis dabar jau eina 87 metus, bet jokiu būdu jam tiek neduotum.

Jis dar pakankamai stiprus ir, rodos, mažai skiriasi nuo anų dienų (jau bus dvidešimt metų), kai jį tekdavo matyti gimnazijoje ar klasėje dėstantį algebrą. Net ir tą patį išsireiškimą "aškuta" (sutrumpintai ir skubiai tariant "ašku tai") tebevartoja.

Turbūt niekados nepamiršiu mažyčio įvykio, giliai pasilikusio mano atmintyje. Kai tik pamačiau jį šį vakar, taip ir vėl prisiminė. O buvo taip: iššaukia jis mane syki prie lentos ir užduoda kažkokį uždavinį. Aš rašau, sprendžiu, nekažin kaip man sekasi. Tada jis man dar padeda, ir aš jau laiminga, kad viskas tvarkoje, tik laukių jau, kada leis grįžti į suolą. Bet pabaigai jis dar mane klausia:

– Sakyk, aškuta, Narkėliūnaite, o kas tai yra minus du?

Klausimas buvo visiškai netikėtas, ir nieko nepagalvojęs aš ir drožiu:

– Minus du, pone direktoriau, tai yra, tai reiškia, dukart neatėti į klasę (į gimnaziją).

– Fu, aškuta, Narkėliūnaite, sėsk, nieko nemokil! – taria jis man.

Tas įvykis gimnazijoje, prisimenu, prigijo kaip anekdotas.

Bet pykti man nebuvo ko, tekdavo tik skaniai pasijuokti. Ir šitą mažitį atsitikimėlį prisiminus, visada pagalvodavau, jau už tėvynės ribų būdama, kažin, kaip sekasi Marcelinui Šikšniui, galvodama apie jį su meile ir pagarba.

Pasirodo, didžiulama vilniečių, kurie yra jo buvę mokiniai (o tokių yra tikrai daug), savo buvusį direktorių labai nuoširdžiai prisimena. Kai prieš porą metų buvo jo 85 metų amžiaus sukaktis, pas jį susirinko tiek daug buvusių auklėtinių, kad net nebuvo kur sutilpti jo kukliame namelyje.

Dir. Marcelinas Šikšnys savo kabinete.

Lietuviškai visuomenelį jįsai yra pažįstamas ir kaip rašytojas ir kaip algebros vadovėlių autorius. Dailiojoje kūryboje pasirašinėdavo Šiaurėniškių Senelio slapyvardžiu. Jo valdinimas "Pilėnų kunigaikštis" savo metu yra buvęs labai populiarus mūsų vaidintojų repertuare. Ne seniai išėjo jo kūrybos rinktinė.

Jis buvo mums simbolis

Iš jo algebros vadovėlių, man rodos, mokėsi ištisos kartos.

Mums, buvusiems jo mokiniams, Šikšnys Vilniuje buvo tartum lietuviškumo ir stiprybės simbolis, užtat ir suprantamas, prisimenu, buvo vilniečių įtūžimas, kai, vos tik lietuviams atėjus į Vilnių ir jį perėmus, Marcelinas Šikšnys iš gimnazijos direktorių pareigų buvo atleistas ir pakeltas kitu.

Tuo metu, paskutinėje gimnazijos klasėje būdama ir bendradarbiaudama XX amžiuje, prisimenu, buvau specialiai parašiusi apie jį reportažą, kuris, tiesa, pasirodė dienraščio puslapyje, bet buvo nusagstytas baltom dėmėm. Tai reiškė, kad tas vietas, kurias cenzūra išmetė, laikraštis paliko baltas. O cenzūros, atrodo, buvo nemažai pasidarbuota. Žmonės, kurie prisidėjo prie to, kad mūsų direktorius būtų nušalintas nuo pareigų, turėjo priemonių ir apsisaugoti, kad skaltantieji nesužinotų, kaip vilniečiai dėl šitokio švietimo įstaigų vadovybės gesto jautėsi ir kaip jautėsi patsai Marcelinas Šikšnys.

Išleidžia...

Bet tai senai laikai... Dabar toks retas momentas. Bet jis greitai baigiasi. Skirstomės, o tasai mielas Šiaurėniškių Senelis man spaudžia ranką ir visų vardu linki laimingai sugrįžti.

– Būtum reikalinga ir mums čia, bet mes išleidžiame, įsitikinę, jog ten, Amerikoje, esi dar reikalingesnė, – sako jįsai.

Be šio būrelio, dar ir kitomis progomis teko ar tai viešbutyje, ar tai gatvėje, ar net į namus apsilankyti pas daugelį kitų vilniečių, kurie visą savo gyvenimą pasilikė "ištikimi Vilniui", kaip jie išsireiškia.

Gal tai savotiška užuomina tiems, kurie, nelikę "ištikimi", pabėgo iš jo, išsidangino į svetimus kraštus, bet niekas to nei piktų žodžiu neminėjo, nei darė tikrų priekaištų.

Kai grįžau į viešbutį jau buvo po vidurnakties. Miegas neėmė, tai dar su draugais paėjome kėk Gedimino gatve iki aikštės ir tada pirmą sykį turėjau progos pasigėrėti Vilniumi naktį, kai aplink aikštę ir pačiame sode, Šventaragio slėnyje, švietė elektros žibintai.

Atsisėdome ant suoliuko visai netoli Gedimino kalno. Žiūrėjau čia į modernias lempas, čia aukštai dangaus begalybėje spindinčias žvaigždes. Žvaigždės! Rodos, tos pačios žvaigždės, kaip anomis gimnazistinėmis dienomis. Turbūt, ir tos pačios žvaigždės, į kurias žiūrėjo ir kunigaikštis Gediminas, kai jis rengėsi poilsio tą naktį, kai susapnavo Geležinį Vilką.

Ak, tos žvaigždės! Jos daug ką matė šitame mieste nuo to laiko. Jos yra akilios liudininės, ar skambėtų pergalės trimitai, ar žvangėtų vergijos pančiai...

Nebuvo dienos, kad vis naujai nesutiktum kelių pažįstamų ar nepažįstamų jau su anksčiau susitiktais. Nors spaudoje, nei per radiją nebuvo skelbta apie mano atvykimą į Vilnių (ekskursijas skelbdavo), tačiau mano vilniečiai šia žinia dalijosi tarp savęs privačiai. Ji pasiekė, kiek vėliau patyriau, net ir Palangą, kurioje tuo metu vasarojo didžiulama mano pažįstamų iš teatro, rašto, dailės ir muzikos pasaulio.

Bet ir pačiame mieste, rytais, vidurdieniais, vakarais ir naktim teko susitikti pažįstamų.

Štai, vieną rytą anksti išėjau iš viešbučio ir skubu Motinos parsivesti iš kalmyno, pas kurį ji nakvojo, ir žiūriu prieš mane eina architektas Vytautas Žemkalnis. Jį pažinojau Vilniuje iš seniau ir žinojau, kad jis dabar prieš porą metų Lietuvon sugrįžęs iš Australijos.

Lekia jis į Katedros pusę toks pats elegantiškas, kaip ir anksčiau, tik labai paširvėjęs pausyse. Sakau jam:

– Labas!

Jis mandagiai nusilenkia, atsako, ir skuba toliau. Tik po poros sekundžių, girdžiu, kažkas bėga iš paskos. Atsisuku, na gi – Žemkalnis.

– Juk Narkėliūnaite gi, ar ne? – klausia jis ir sveikinas.

– Taip, – atsakau.

Jįsai teiraujasi, ar visam, ar tik laikinai esu Vilniuje. Pasakaju, kad tik dviem savaitėm atskridau iš New Yorko ir kad po keleto dienų jau grįžtu. Jis ir sako:

– Pasveikink ten mano pažįstamus. Girdėjau, kad kaskurie kalba, kad aš išėjęs iš proto. Pasakyk jiems, kad tai netiesa. Aš esu pilnam prote.

Po to atsivėlimų sakėsi kažkur skubąs. Eidama dar galvojau, ką jis turėjo mintyje, sakydamas apie išėjimą "iš proto", ir priėjau išvados, kad, turbūt, jis kalbėjo apie tą savo grįžimą.

Vieną vakarą prie Lenino aikštės sutinku kalbininką profesorių Balčikoną. Pasakaju jįsai, kad gyvenęs mokslininkų namuose čia pat netoliese ir kviečia kurlą nors dieną jį aplankyti. Girdi, pavaišinsias medumi, kurį jo bitės surinko iš Gedimino kalne augančių lėpų. Sakėsi turįs dešimt avilių.

Gražiausias Vilniaus gotikos kampelis - šv. Onos ir Bernardinų bažnyčios.

Gaila, kad mokslininko neradau namie tą dieną, kai buvau užbėgusi — jis buvo kalbotyros reikalais išvykęs į Dūkštą.

Tie mokslininkų namai pastatyti buvusioje Lukiškių aikštėje, netoli upės, maždaug toje pačioje vietoje, kur kadase sekmadieniais būdavo karvelių ir bendrai paukščių turgus.

Priešais namus, skersai gatvę yra įrengta aikštelė su žalumynais ir, rodos, fontanu. Patys namai yra kelių aukštų ir su liftu. Viršum namų yra pastatytas bokštas, sakoma, dėl gražumo. Bent statant taip buvę manyta, tačiau šiuo metu vilniečiams tas bokštas nepatinka, kaip ir didžiulis "Pergalės" kino pastatas ar grandioziški, bet architektūriškai menki geležinkelio stoties rūmai.

Tačiau teko girdėti, kad vilniečiams patinka naujieji muzikos rūmai Antakalnyje (man jie priminė Austrijos parlamento rūmus Vienoje).

Iš naujai pastatytųjų man patiko "Neringos" kavinė ir viešbutis, kuriame aš per tas dvi savaites daugiausia ir prisilaukia.

Abudu yra suprojektuoti ir pastatyti jaunų lietuvių architektų ir inžinierių. Pastatų išorėje nieko būdingo nematyti, bet jų vidaus įrengime jauti, kaip dabar moderni, vakarietiškas lengvumas ir patogumas sujungtas su lietuviškais dekoratyviniais motyvais.

Nieko nuostabaus, kad lietuviai ir kiti Vilniaus gyventojai bei lankytojai mėgsta "Neringos" kavinę, kurioje, nors kainos ir nežemos vietos lygi, žmonių pilna, o ypač savaitgaliais.

Dienos metu "Neringoje" galima pietauti dvejopai — didžiojoje salėje yra duodami standartiniai kelių rūšių pietūs, kurių kašta šiek tiek per rublį, o kitoje salėje galima pasirinkti iš plataus meniu, kuris atspausdinamas ištisa knyguete.

Nežinau, kiek kaštuotų vienam, nes viena niekados nevalgiau, bet, prisimenu, kad vis keliose valgydavom pietus (įskaitant mineralinį vandenį ir konjaką su vynu) pietų sąskaita būdavo arti penkiolikos rublių. New Yorke, man rodos, tas pats kaštuotų bent dvigubai tiek doleriais.

Kitur yra pigiau. Pavyzdžiui, nesykį yra tekę valgyti kavinėje, esančioje pakeliui į "Vilniaus" (anksčiau vadintą "George" viešbutį). Rodos, "Rūtos" valgykla tenai yra buvusi senesniais laikais.

Tenai švaru ir maistas neblogas, bet nepalyginsi su "Neringa", kurioje viskas moderniškai net ir staliukai.

Po "Neringos" eity "Literatų" kavinė, esanti visiškai prie Katedros ir toje pat vietoje, kur anksčiau buvo to paties vardo kavinė, tik dabar ji dvigubai didesnė, moderniškai įrengta ir su muzika vakarais.

Pripratus prie amerikietiško tempo, valgyklose, atrodo, merginos aptarnauja perlėtai. Tai pastebėjo ir mano kalmynės, ekskursantės iš

New Yorke, kai vieną rytą atsitiktinai teko susėsti prie to paties staliuko.

Be to, jos sako, tos padavėjos ir dirba labai rimtai, nei nusišypso, nei padėkoja, nei nė kiek nesilanksto prieš valgytoją, kaip tai daroma Amerikoje.

Bet, kaip ten bebūtų, man atrodė, kad maistas Vilniuje, ir bendrai Europoje, yra daug skanesnis nei Amerikoje. Ypač daug skanesnis kumpis, o ką jau bekalbėti apie lietuvišką kumpį ir lašinius! (Buvau jais pavaisinta pas toklus pažįstamus, kurie ką tik buvo grįžę iš Žemaitijos, praleidę atostogas pas tėvus.)

Be to, skanesni ir kiaušiniai, net pamidorai ir bulvės visiškai kitokios. Ypač keista, kad bulvės nurungia Ameriką, kuri juk laikoma bulvių tėvyne.

Kad maistas skanesnis Europoje, reikia dar patvirtinti iš naujo, nors panašiai kalbėjau Amerikoje, kai pirmą sykį jos krantus per Vokietiją pasiekiau 1949 m. Tada dar, prisimenu, tokia viena pažįstama ir patarė, kai bandžiau nesėkmingai ginčytis su Amerikos lietuviais, tardama, kad geriau girčiau kas amerikoniška, nes, esą, čia jie "nemyli" klausytis, kai žmonės randa kur nors ką nors geresnį, nei Amerikoje.

Apie Vilniaus "Neringos" kavinę, prisimenu, jau buvau girdėjusi būdama New Yorke. Tada, rodos, spaudoje buvo rašyta, kad rusams nepatinka, kad lietuviai ką nors gražaus moderniškai įsitaisto. Rodos, buvo cituojamos Izvestijos, Sovietų Sąjungos vyriausybės laikraštis.

Dabar girdžiu ir šiek tiek smulkmenų apie patį reikalą. Pasirodo, visas tas incidentas kilęs tik dėlto, kad lietuviai į "Neringos" atidarymo iškilmes neįsileido Izvestijų korespondento.

Esą, atvažiuoja sau toks ir eina kaip niekur nieko į atidarymą. "O kur kvietimas?" — jį klausia. Tasai neturi. Na, tai ir išprašė vyruką, nesvarbu, kas jis bebūtų. Sako, tas reportierikas iš piktumo ir varė tada prieš "Neringą" ir lietuvius.

"Neringos" kavinėje teko ir man mažytį atsitikimą turėti. Pačią paskutinę savo buvimo Vilniuje naktį ateiname su draugais šampano išgerti ir aš atsinešu foto aparatą, nes dar neturėjau lig šiol vidaus nufotografavusi. Kai tie nuėjo staliuko užsakyti, aš tuo tarpu pasilikau prie įėjimo, norėdama nufotografuoti gražias sienų dekoracijas.

Dar neprisirėngiau aparato, kai matau, stovi prieš mane toks vyras, rusiškai kalba ir barasi, kam aš jį fotografuoju. Aš jam aiškinu (irgi rusiškai), kad aš jo visiškai nefotografuoju ir kad man jo visiškai nereikia, nes aš noriu tik bendrą vaizdą nuimti, o jisai vėl savo.

Viskas baigėsi tuo, kad gavau vieną iš mano kompanijos atbėgo manęs pasiimti, nes jau šampanas putojo. Kai paaškinau reikalą, jie man padėjo nufotografuoti visą vaizdą iš toliau, ir ja-

me buvo ir dekoracijos, ir publika, ir tas pikčiurna su žmona.

Kalbant apie fotografavimą, prisimena man kitas atsitikimas Aušros Vartuose. Tada iš ryto kaip tik buvau išvažiavusi Aušros Vartų ir Rusų kapų filmuoti ir fotografuoti.

Su draugu vaikstome ir renkame scenas, kai prie mūsų pribėga viena ant šaligatvio klūpėjusių moterėlių, čiumpa už filminio aparato ir draudžia fotografuoti.

— Kodėl negalima? — klausiame ją: mes Ameriką paskui nuvešime parodyti.

— Oi, nevežkite Amerikon! Ten žyda! Paneli! Svecniausiai akis išbadys! — šaukia ji lenkiškai, bet aparatą paleidžia.

Aplamai Vilniuje fotografuoti ir filmuoti galima kiek tik nori, tik nuo Gedimino kalno panoramos filmavimo "nepageldauja". Bet, kaip iš draugų fotografų patiriu, iš tos vietos filmuoti niekados ir prte jokios valdžios negalima būdave.

Tačiau tas vaizdas iš Gedimino pilies į Vilnių yra nepaprastas.

Pačioje pilyje dabar atskirais aukštais įrengtas muzėjus. Beje, tame muzėjuje irgi negalima fotografuoti. Pamačiusi viduramžių laikotarpio riterio šarvus, jau buvau besirėngianti taikyti, bet tuojau pat pribėgo prie manęs simpatinga lietuvaitė ir sako:

— Oi, čia negalima fotografuoti. Prašom nefotografuoti.

Dar paklausiau ją, ar galima fotografuoti viršuje, tai ji atsako, kad, turbūt, galima, bet ji tikrai nežinanti. Kad nebūtų nesupratimo, nei vieno, nei kito aparato nė neatidaru.

Niekas nieko nesako, jei mieste fotografuojį, bet pastebėjau, kad geriau yra, jei turi savo publiką. Žmonės, kiek esu patyrusi, jokiam krašte (net ir New Yorke) nemėgsta būti svetimų fotografuojami, tai visiškai nenuostabu, jei tas pats tinka ir Vilniui.

(New Yorke, prisimenu, prieš metus, nusipirkusi filminį aparatą, sykį norėjau išbandyti teleskopinį objektyvą ir, išlipusi iš požeminio, raudinio stoties, taikau jį į tolumoje stovinčios bažnyčios bokštą. Tuojau pat, žiūriu, prisistato toks senyvo amžiaus vyras ir jau manimi domėjai, girdi, ką tu čia šnipinėji.)

minio aparato akies vengė gėlių pardavėja turguje ir mergaitė, pardavinėjusi ledus gatvėje. Tik tada, kai turėjau savo žmones ir kai jie pirkto ledus, ji savo darbą dirbo visiškai nesivaržydama.

MANE KLAUSIA KELIO

Iš aparatų, kuriais buvau apsikrovusi galėjo pažinti, jog esu "turistė". Šlaip givisur, kur tik filmavau ir fotografavau, nieko negalėjau išsuduoti, kad būčiau kokio svetima. Nei mano draubžiai, nei apavas, kad ir amerikoniški, kuo nors ypatingai nesiskyrė nuo kitų.

Net juokas ima, kai pagalvoju, kad ne vienas ir mane palaikė sena vilniete, kai, prisimenu, per tas dvi savaites buvimo Vilniuje mane bent keiolika asmenų yra paklausę kelio. Daugiausia, žinoma, klausė kelio į Univermagą — universalinę krautuvę, kur po vienu stogu galima daug ko nusipirkti, tai, maždaug, kaip amerikoniški "department stores".

(Dar juokingiau buvo, kai ir Maskvoje du praeiviai mane klausė kelio: vienas į teatrą, kurį buvau mačiusi prieš valandą, o antras į muzikų konservatoriją, kurią buvau mačiusi prieš penkiolika minučių.)

Krautuvėse neteko pirkti nieko stambaus. Daugiausia tekdavo vaikštinėti pirkti maisto produktų (ypač mėsos, sūrio, sviesto, duonos, degtinės, vyno, alaus, vandeniu ir kitko, kai atvyko maniškai iš kaimo manęs išlydėti ir kai nutarėme valgyti pas mane kambaryje, o ne valgykloje.)

Visiškai prie viešbučio buvo krautuvė, kuri vadinosi "Gastronomas", rodos, seniau mūsų vadinto "Žaliojo Štraliaus" kavinės vietoje ar šalia jos. Viduje švaru, maisto produktai, kaip sviestas, sūris, mėsa, žuvis ir kt., išdėlioti iš vidaus šaldomose vitrinose, panašiai, kaip ir Amerikoje, tik tas skirtumas, kad per taip smarkiai apsviestose.

"Gastronome" veikia dvi kasos — viena prie mėsos, pieno ir žuvies gaminių, kita — prie duonos, konservų saldumynų ir kt.

Pasižiūrėjus į prekės kainą, kasininkai reikia pasakyti kiek kokio daikto nori pirkti. Ji skaitliukais sumuša visą sumą ir ją apmokėjęs gauni kvitelį. Tą kvitelį paduoti tarnautojui, kuris tas prekes atsveria ir išduoda.

Atskirai pardavinėjami vaisvandeniai, kurių net atskiras stalas yra pirktis namo neštis, o kitas — ten pat išgerti. Atskira vieta yra ir alkoholiniams gėrimams, o ant sienos pakabintame lape merginos garsinasi, kad jų brigada specializuojasi greitam patarnavime.

Ant sienų įrengti įvairūs automatai. Išbandžiau sykį degtukų automata. Už vieną kapelką iškrito dėžutė.

Yra tekę būti dar keliose krautuvėse, iš kurių įdomiausia man savutiška, mūsiškai variant, "self-service", krautuvė, arba kaip ją lietuviai ten vadina "krautuvė be pardavėjo". Tai buvo duonos gaminių krautuvė, kaip tik priešais viešbutį, kuriame gyvenau.

Gedimino gatvės (dabar Lenino prospekto) pradžia ties Katedros aikšte.

Krauttuvėje prie atskirų stalų dirbo po merginą. Jos įvyniodavo produktus ir paimdavo pinigais. Krauttuvės viduryje stovėjo baltupalaidiniu mergina ir žiūrėjo, kad pirkėjai perdaugnečiutinėtų duonos gaminių, nors šalia buvo ir užrašas, patariąs tą patį.

Teko nugirsti, kaip mergina peikė senyvo amžiaus vyrą, kam jis taip renkasi kepalus, girdi, visi jie lygūs, tik pasiimk ir eik prie kasos, nes, kai visi taip čiupinēs, tai net užkrečiamųjų ligų atsiras.

Kita krauttuvė, irgi priešais "Neringą" – sporto ir foto reikmenų. Tenai yra ir dviračių, paprastų ir motorinių, ir motociklų.

Dviračiai lietuviškos gamybos, o jų kainos nuo 50 iki 70 rb., dvigubai ar kiek mažiau motoriniai dviračiai, o motociklai – 250 rb.

Žiūrindama įvairių rūšių motociklus, prisiminiau, kaip vienas pažįstamas pasakojo, jog dabar karvės ir motociklo kaina vienoda, o prieš karą, esą, už tokį motociklą būtų reikėję dvi karves atiduoti, bet pats pripažino, kad prieš karą jo tėviškėje buvo trys karvės, o dabar viena. Kiek pačiai ir iš kitų kalbų tenka susidaryti įspūdį, pramoninių prekių mieste, kiek tik nori, tik reikia turėti pinigų.

O kaip gi su pinigais?

Tokių klausimų yra iš abiejų pusių: aš domiuosi, kokie vilniečių atlyginimai, o jie mane klausinėja, kaip mes Amerikoje uždirbame ir pragyvename.

Suprantama, tik palyginimas sumų, kurias gauname vienai ir kiti, nepavaižduoja nei tikrosios padėties, nei santykio, kokiu skiriasi mūsų ūdarbių perkamoji galia ir bendrai pragyvenimas.

Jei mūsų algoje buto nuoma sudaro jos ketvirtadalį ar net daugiau, tai vilniečiams ji yra pati mažiausia išlaidų pozicija.

Pažįstu valgyklos naktinį sargą, kuris mėnesiui gauna 30 rb. Už dviejų kambarių butą su virtuve ir vonia su patogumais jis mėnesiui moka 4 rb.

Tuo tarpu valdininkas, kitas mano pažįstamas, su aukštu mokslo savo specialybės srityje ir su 300 rb. mėnesinės algos, už savo butą su dviem kambariais ir priedais neseniai pasistatytame name moka 24 rb.

Girdėjau, kad žymus dalininkas, apie kurį mes čia Amerikoje kalbame, kad jam tenai valdžia davusi namą, pasirodo, irgi moka už tą namą ir tai 50 rb. per mėnesį. Jo šeimos pajamos – pensija yra 300 rb. Bet tai jau ne butas, o išties dviejų aukštų namas, kuris pradžioje buvęs pastatytas vienam aukštam partijos pareigūnui.

Teko matyti butų ir tuose pačiuose aukštom lubom pastatuose, kurie yra taip būdingi senajai Vilniaus statybai. Juose dar nėra centrinio apšildymo, bet visa šeiminių viltis, kad jau atvedamos dujos. Daug kur virtuvėse teko matyti toms dujoms prijungti parengtus vamzdžius.

Vilniečiai, atrodo, teisingai pripažįsta, kad butų klausimas dar negreit išsprendęs, nors kasmet gyvenamo ploto prisideda ne tik pačiame miesto centre, bet ir smarkiu tempu augančiuose priemiesčiuose.

Teko būti liudininke, kaip vienas jaunas rašytojas didžiausiu entuziazmu pasakojo apie savo laimę, kad, štai, gauna butuką ir tuojau pat jį persikelia. Davė suprasti, kad ir šeimą kuria, nes šiaip viengungiui kas beduos butą, kai tuo tarpu daugelis šeimų laukiančiųjų sąrašas.

– Patogumų pasiilgimas atsiranda begyvenant, bet tuojau po karo, kai griuvėsiuose gulėjo pusė miesto, jaučiausi laiminga ir savo sename bute, – kalbėjo man viena sena pažįstama aktorė.

Ji pasakojo, kad vokiečiai buvę pasmerkę miestą sunaikinti ugnimi.

– Ilgai dar vaikščiojau su kibirėliais į Nerį vandens parsinešti, kol mieste pataisė vanden tiekį, – ji kalba toliau, negalėdama pamiršti ir tų darbo valandų, kurias paaukojo Vilniaus miesto gyventojai, kad miestas taptų toks, koks dabar yra.

– Užtat, kai jūs tenai kalbate ar rašote apie mūsų atsitatymą, jūs neneikite visko, nelygi-

nant mes nieko gero ir neturėtume. Mes Vilnių savo rankomis atstatėme, ir tai ne rusų, o mūsų lietuvių nuopelnas, – kalba ji man, kaip ir pykdama, kad "jūs tenai mums gero žodžio gailitės".

Panašių "nusiskundimų" teko išgirsti ir iš daugiau pažįstamų, kurie sugestionavo, kad mūsų gyvenimo kritika būtų nuosaikesnė, kad, mes, iškeldami blogiasias puses, tyčia nenutylėtume gerųjų.

Kita pozicija, kur jiems išlaidos atsimita, lyginant su mums Amerikoje, yra medicinos pagalba ir gydymas.

Susistiekimas taipgi, palyginti, pigus. Mieste už 4 kapelkas gali važiuoti autobusu (ar troleibusu) kur nori. Užmiestiniu autobusu, pavyzdžiui, bilietas iš Vilniaus į Švenčionis kaštuoja 1,30 rb. Lenkų laikais, prisimenu, buvo dvigubai zlotais, o už zlotą nupirkdavai kelis kartus daugiau, nei dabar už rublį.

Tačiau maistas ir drabužiai, man atrodo, kad yra ypatingai brangūs. Žinoma, nelyginu jų nei su prieškarinėmis kainomis, nei amerikoniškoms, bet tik su žmonių ūdarbiu. Pavyzdžiui, sviesto kilogramas (daugiau kaip 2 svarai) – 2,80 rb., kumpis ar dešra – tarp 2 ir 2,2 rb.

Vyriški batai kaštuoja nuo 15 iki 25 rb. Vyriški kostiumai – nuo 35 iki 150 rb.

Krauttuvėse matėsi prekių ir iš įvairių laudies respublikų kraštų – batai iš Čekoslovakijos, apšalustai iš Vengrijos, vyriški viršutiniai marškiniai net iš Kinijos.

Lyginant viską, man atrodo, kad vidutiniškai žmonės Lietuvoje dabar uždirba apie ketvirtadalį to, ką mes čia Amerikoje, tik tas skirtumas, kad jiems tenai už ką kurias prekes, pavyzdžiui, drabužius ar apavą, reikia mokėti neproporcingai daug.

Bet, iš kitos pusės, gal būtų klaidinga gyvenimą Lietuvoje, ir bendrai Europoje, lyginti su Amerika, kurioje gyvenimo standartas yra pats aukščiausias pasaulyje ir kuris tegali būti tik svajonė ar "paskatinimas rengti planus, kaip tą kraštą "pavyti ir pralenkti".

Tarnaitės atlyginimas, kuris visais laikais Lietuvoje buvo pats menkliausias, dabar atrodo kitai. Tarnaitė vidutiniškai mokama 20 rb. per mėnesį ir su kambariu ir išlaikymu, kas dar sudaro apie 40 rb. Žinau vieną tokią šeimą, kurios vieno nario – žmonos – alga eina tarnaitė. Bet ir tarnaitės, kaip girdėjau, į miestą atvykusios, nelgali tetarnauja. Pabuvusios keletą mėnesių, jos jau susiranda darbo fabrike, kur uždirba bent pora ar trejeta tiek.

Atrodo, kad vis dėlto yra nemažai šeimų, kurios tarnaites laiko, nes, dirbant abiem, nėra kaip palkiti namus ir vaikus, nors ypač moterys klausinėjo mane apie tarnaites Amerikoje, o paskui stebėjosi, girdėdamos, kad mūsų šeimai tarnaitė nelanko vien ekonominiams sumetimais, ir kad visos savaitės ruošia atliekama per savaitgalį.

Per trumpą laiką, ypatingai nestudijuodamas, o tikrai protarpiais susipažindamas, žinoma, jokiu būdu negali pilniau susipažinti su ūdarbių ir kainų padėtimi. Bet ir tai, atrodo, kad bent apčiuopiamai gali orientuotis miestiečių gyvenime. Tuo tarpu nieko negalima pasakyti apie kolūkiečius. Jų pajamos man ir pasilieka misterija.

Atrodo, nemaža ekonominė pagalba ateina iš Amerikos tiek miestiečiams, tiek ir kaimiečiams. Tačiau ir čia vėl negali būti taisyklė. Vieni siuntinių gauna ir jų nori, kiti gi primygtinai pabrėžia, kad politiniais sumetimais jiems yra geriau, kai jų nesiunčiama. Tai, žinoma, individualus dalykas.

Kalbantis apie siuntinius, tenka patirti nemažai įdomių dalykų ir apie tuos vadinamus standartinius siuntinius, kuriuos dažnai mums laikraščiuose garsinama. Mačiau iš Anglijos atsiųstą medžiagą apsiaustui. Pirma juokas paėmė, o paskui graudumas.

Medžiagą, kurią brolis gavė nuo sesers Amerikoje per Angliją, tegalima naudoti tik apsiaustui, bet jokiu būdu ne apsiaustui.

Vaistų reikalai

Ryšium su drabužių siuntiniais kildavo ir vaistų klausimas. Visi jau žino, kad vaistų negalima siųsti iš Amerikos, bet pats gyvenimas tokio uždraudimo nepripažįsta. Girdžiu, kaip anądien vieno aukšto pareigūno šeimai prireikia amerikietiškių vaistų ir kaip lakstoma po miestą, jų beleškant.

Nors ir vietinių yra, bet amerikietiškiems didesnis pasitikėjimas. Tačiau, jei vienu atveju tokie vaistai išganymas, kitu atveju, nežinant, kaip juos vartoti, jie gali ir mirtį atnešti.

Iš vienos pažįstamos girdėjau, kaip jos name, apatiniame aukšte, taip miręs vyras.

Klausydama tokių kalbų, prisiminiau ir tai, kaip mano pačios Motinai gydytojas sykį taręs: – Motin, užsidaryk savo aptieką ir klausyk manęs.

Vaistų reikalai, kiek atrodė iš pasikalbėjimų su keletu gydytojų, bendrai jau nėra taip menki, blogiau esą su medicinos instrumentais ir dantų taisymo medžiaga. Sako, ypač neturima gerų dantims pliomby.

Ko teiravosi

Tačiau per dvi savaites Vilniuje ne tik klausytis teko. Reikėjo ir mankalbėti ir tai kartais net lig užkimimo. Klausimų būdavo tiek ir tiek.

Štai, dalis tų, kurie žmones daugiausia domina; kaip ten yra, kad jūs perkatės tuos namus ir karus (jie sako: "Mes žinome, kad amerikoniškai tai reiškia automobilius"); kiek uždirbate; kokios kainos; kokias turite lietuviškas organizacijas; ar susieinate su pažįstamais ir kaip; ką kalbate apie mus Lietuvoje; kaip sekasi įsivairinti anglų kalbą; ar tiesa, kad Amerikoje gimę lietuviai, pabėgęlii vaikai, tarp savęs jau angliškai kalbasi; kiek dar metų išliks lietuviybė Amerikoje; kaip yra su pavardžių keitimu; ar žmones verčia, ar jie tai daro patys savo noru, norėdami amerikonomams įsigerinti; ką reiškia žodis "dypukas" – ar tai koliojimas; ko ten naujiejį lietuviai tarp savęs riejasi; kodėl naujiejį atelviai nesugyvena su senaisiais; koks išsivijos politinis pasiskirstymas; ar daug lietuvių vaikšto be darbo ir kaip iš viso atrodo nedarbo klausimas Amerikoje; kaip negrų klausimas, ar iš tikrųjų juos tenai taip persekioja; ar laukiate karo? ir t.t. ir t.t.

Lietuviai Vilniuje

Jau anksčiau buvau žinojusi, kad Vilniuje lietuviai sudaro trečdali gyventojų, o likusias dvi – rusai, lenkai ir žydai. Tokia maždaug ir oficiali statistika.

Gatvėje ar alkūtelėse vakarais girdi visai pakabant, bet nemažai ir lietuviškai.

Mokslių Akademijos viceprezidentas prof. J. Žlugžda, pavyzdžiui, pasakodamas man apie lietuvius Vilniuje, net išsireiškė, kad "Vilnius niekada nėra buvęs toks lietuviškas, kaip dabar". Ir tą savo tvirtinimą jisai remia faktu, kad anksčiau Vilniuje tėra buvęs vos vienas procentas lietuvių. Tai, turbūt, tiesa, priduriam jam, nors tada Vilniuje nėra buvę tiek rusų, o jų vietoje buvo lenkai ir žydai.

Pokalbio metu Akademijos viceprezidentas pabrėžia keletą dalykų, kuriuos, anot jo, mes užsieniuose klaidingai skelbame apie dabartinę Lietuvą. Jų tarpe jis nurodo "nesąmones" apie neva sumanytą Lietuvoje įvesti rusišką raides. Esą, tai neturi jokio pagrindo.

Prof. Žlugždą radau jo kabinete už didelio stalo. Gerą valandą iš savo laiko jisai paskyrė man, supažindindamas su Akademijos darbais ir beitraudamas apie užjūrio lietuvių veiklą ir bendrai lietuviybės perspektyvas. Jiems, pasirodo, žinomos užjūriuose gyvenančių lietuvių problemos.

Kai, didžiudamasi Bostone leidžiama lietuvių enciklopedija, teiravausi, ar jie Vilniuje ją gauna ir su ja susipažinę, Akademijos viceprezidentas atidaro seifą, kuriame, kaip kokias brangenybę, buvo sudėti mūsų enciklopedijos tomai.

Laikydamas rankoje 23-į tomą, akademikas pasakojo apie netrukus pasirodysiančius tarybinės Lietuvos enciklopedijos tomus, kurie tikrai būsią "moksliški", o ne tokie "politika persunkti", kaip bostoniškiečiai. Galvojau sau, kad mūsų šeimai Amerikoje kaip tik mano, kad bostoniškiečiai yra "moksliška", o jų "politika persunkta", ir stebiuosi kaip mūsų nuomoms skiriasi. "Politikavimą" mūsų enciklopedijai prikišo ir Kostas Korsakas, lietuvių kalbos instituto direktorius, kuris, kiek esu girdėjęs, irgi gaunąs enciklopediją ir ją laiką po raktu stiklinėje spintoje. Jis atvyko į prof. Žlugždos kabineta kaip tik tuo metu, kai rengiausi atsisveikinti.

Prof. Korsaką pažinojau iš anksčiau. Per pirmąjį bolševikmetį pas jį teko klausyti paskaitų apie marksistinį požiūrį į literatūrą. Jis tada buvo apyjaunis, kaip ir mes visi. Dabar, žiūriu, jis jau panašėja į profesorių prie smilkinų retėjančiais plaukais.

Kalba jisai apie vieną savo buvusį kolegą profesorių, kuris, išvykdamas iš Vilniaus 1944 m., i Vakarus išsivežė universiteto medžiagą apie Antaną Strazdelį. Esą, medžiaga esanti lietuvių tautos nuosavybė ir nederą ją privačiai laikyti.

(Konkrečiai jis turėjo galvoje prof. dr. Vincą Mačiūną. Bet man jau Amerikoje esant, pasiteiravus pas dr. Mačiūną, teko patirti, kad prof. Korsakas nevisai tiksliai informuotas. Tiesa, dr. Mačiūnas tikrai buvo radęs Vilniuje - daugiausia betgi ne universiteto bibliotekoje, o centriniame valst. archyve - nemaža medžiagos apie Strazdą. Iš Lietuvos išvykdamas jis betgi išsivežė tik savo pasidarytus nuorašus, o patys dokumentai liko Vilniaus bibliotekose ir archyvuose, kur jie buvo aptikti. Turimąją nusirašytą medžiagą dr. Mačiūnas ketinęs paskelbti. Tik šiuo tarpu jis yra labai užimtas enciklopedijos ir kitais darbais. Be to, jam dar reiktų išsiaiškinti, kas dabar Lietuvoje yra naujo paskelbta apie Strazdą, nes, kaip iš spaudos galima spręsti, bent dalis jo aptiktos medžiagos yra jau paskelbta.)

Grįždama iš Akademijos į viešbutį, dar ilgai galvojau apie lietuvių kalbą Vilniuje, ir man prisiminė vaizdai, kaip mano atsiminime didėjo lietuvių skaičius Vilniuje.

Būdavo, apie 1937 - 1938 metus vaikstome sau po Vilnių vienintelės lietuvių gimnazijos moksleivės ir kalbamės ką tik norime, nes esame tikros, jog niekas, be mūsų pažįstamų, mūsų nepras. Tų lietuvių tikrai buvo tiek nedaug, kad beveik vienas kitą pažinome.

Kai Vilnių prijungė prie Lietuvos 1939 m. rudenį ir privažiavo valdininkų ir tarnautojų su šeimomis, jau reikėjo apsidauryti ir pasiklausyti, kokia kalba tie praeiviai kalba, kad kartais "neįkliūtum".

Dabar lietuvių kalba girdėti dar dažniau, bet man vis prisimena ir ta mergytė, kurią, sako, tėvelis, norėdamas parengti prie žinios, kad netrukus susilauks "kompanijos", pasisodinęs ant kelių, klausė:

- Sakyk, mažyte, ko tu norėtum: broliuko ar sesutės?

O ta, kiek pagalvoję, tėvelį laikydama už kaklo apkabinusi, kalbėjusi:

- Visiškai nesvarbu, tėtyti, kas; kad tik būtų lietuvis, - ir paskui jau džiaugėsi, kaip jai būsią gera, kai ji, išėjusi kleman žaisti, galėsianti lietuviškai susikalbėti, nes dabar tie vaikai kalbą visai, bet tik nelietuviškai...

Tarp rašytojų

Iš susitikimų su rašytojais susidariau įspūdį, kad tiems, kurių raštai spausdinami, gyventi gera. Jie gauna gerus atlyginimus ir turi sąlygas kūrybai, žinoma, tokias, kurios reikalauja dabartiniame laikai. Jų knygos leidžiamos stambiais tiražais, ir jų honorarai dideli.

Buvo progos pamatyti ir apsilankyti ir Rašytojų namuose, kuriuose kartu yra ir žurnalo Pergalės bei eilė kitų redakcijų. Ypač jaukus rašytojų klubas, nedidelis moderniškai apstatytas kambarys, kuriame tuo metu vyko jauno grafiko Vytauto Valiaus darbų paroda.

Didžiama rašytojų tuo metu atostogavo savo tėviškėse ar Palangoje.

Teško susitikti ir tų rašytojų bei žurnalistų, kurie, teismo nutęsti ar net be teismo išlaikyti, išbuvę eilę metų Sibire, dabar daugiausia pramoninių įmonių kontorose ar kitaip įsikūrę. Patenkinti ir jie. Patenkinti, kad išliko gyvi kad jų tremtis pasibaigė, kad gavo leidimą sugrįžti, kad turi butą ir darbą Vilniuje. Kai kurie jų ir šeimas tremtyje susikūrė.

Vieną vakarą prie pašto rūmų susitinku iš anksčiau pažįstamą poeto Petro Vaičiūno žmoną, kuri pasakoja, rytojais dieną išvykstanti atostogų į Palangą. Pasigyrė, kad iš Literatūros fondo, kaip rašytojo našlė, gavusi kelialapį visam mėnesiui.

Jau jau besimaudant Palangoje, man susidarė proga aplankyti jos butą (Angariečio g. 4-10) ir pamatyti poeto Petro Vaičiūno memorialinį kambarį. Tai kambarys, kuriame poetas gyveno, kūrė ir numirė. Už tą kambarį nereikalaujama nuomos ir jo plotas neįskaitomas į bendrą buto kvadratūrą.

Kambaryje viskas palikta taip, kaip buvę poetui gyvam esant, bet dabar ant sienų dar sukabinėti jo paties ir šeimos portretai, pasieniais išdėlioti biustai, darbo stalas, spinta su knygomis ir rankraščiais.

Taip, rodos, ir trūko čia dar vieno dalyko, kad tas poeto kambarys būtų pilnas - tai jo raštų rinktinės, dabar, kai visa eilė rašytojų tos laimės jau susilaukė.

Vėliau, kai Rasų kapuose sustojau ties Vaičiūno kapu, dar tebeskandinčiu vainikuose, prisiminė šis ketureilis iš jo eilėraščio, kurį dar rankraštyje teko skaityti jo memorialiniame kambaryje:

Jei Vilniaus kalnely, numiręs išsėsiuos,
Iš kapo pakilęs ant antkapio sėsiuos,
Ir tyliai klausysiu kuo Vilnius man girias,
Džiaugsiuosi garbe jo, svajonėm gyvenąs...

Sunku dabar beatpažinti Trakų pilį tam, kuris ją yra matęs prieš dvidešimt metų.

Petras Vaičiūnas mirė 1959 m. Daug kas laiko jį "Lietuvos poetinės minties" reiškėju ir sako, kad jo raštų rinktinės išleidimas būtų didelis pasitarnavimas Lietuvos poezijai.

Vaičiūnui dabar pastatytas tik laikinis kryžius, bet numatytas ir paminklas, panašiai kaip jau yra Petriui Cvirkaui, Baluii Sruogai, Liudui Giral, Jonui Marcinkevičiui ir kt.

Kaip gi gali būti Rasuose, neaplankęs dr. Jono Basanavičiaus kapo! Švelnus vėjelis judina viršunes gėlių, puošiančių jo kapą, o tų gėlių stiebai taip aukšti, kad užstoja net patį antkapio įrašą: iš Aušros paimtus žodžius.

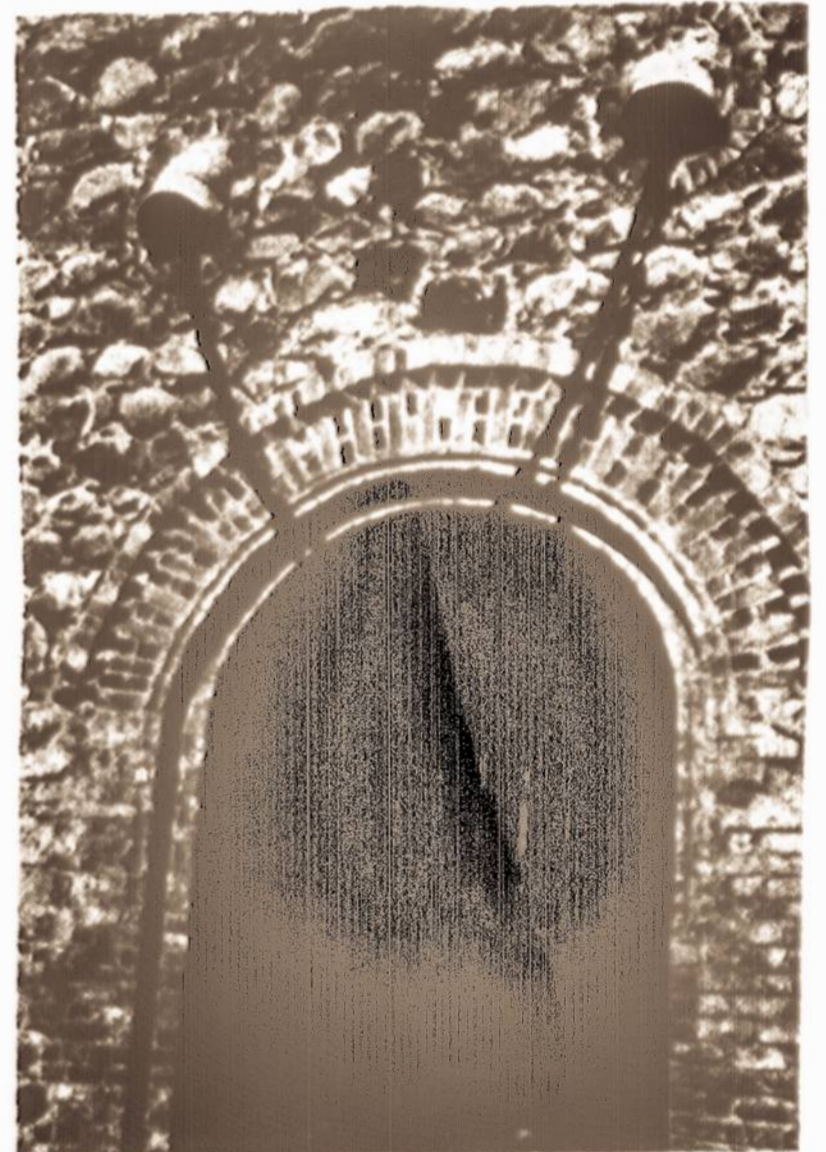
Kad ir kaip braukėme gėles į šalį, norėdami filme įamžinti tuos antkapyje iškaltus žodžius, bet nepavyko.

Priešais dr. Basanavičiaus ilsisi kitas didelis lietuvis. Tai kun. Kristupas Čibiras. Tas daugeliškėnas, žuvęs 1942 m. kovo 23 d., bolševikams numetus bombą prie šv. Mikalojaus bažnyčios, visą savo gyvenimą atidavė Vilniui ir jo lietuviams.

Toliau, jau prieš paliekant kapus, M. K. Čiurlionio paminklas, nė kiek nepasikeitęs, toks, koki esame įpratę matyti nuotraukose. Pagaliau - už vartų, anksčiau buvusiose karių kapinėse, Juozo Pilsudskio paminklas, su tuo pačiu senu įrašu, įkaltu juodame granite: "Matka i Serce Syna" (Motina ir sūnaus širdis).

Prisimenu, kaip lenkų kareiviai tenai eidavo sargybą, ir paminklas skėsdavo gėlėse. Dabar net takas užžėlęs, matyt, vieta retai telankoma.

Palikau kapus, o su jais ir daug prisiminimų, ypač kai lenkų laikais Vasario 16 išvakarėmis tenai rinkdavomės prie dr. Basanavičiaus kapo. Ir dabartiniam lietuviui, atrodo, čia tebėra brangi susikaupti vieta...

Grandinė tilteliui pakelti.

TRAKŲ ŠTAL GARBINGA PILIS...

Smagioje vyrų kompanijoje pasiekiu Trakus vieną gražią popietę. Lekiamo ežero kryptimi, deklamuodami Maironio "Pelėšiais ir kerpėm apaugus aukštai"...

Bet paskui nutariame, kad Maironis, jei atsiųstų, nusteptų dabar tą pilį pamatęs. Nei pelėsių, nei kerpų... Ir ežero vilnys neplauna pilies akmenų...

Trakuose norima įrengti turistinį centrą. Turistus trauktų ežeras ir pilis su muzėjumi. Pilis, kaip architektūros paminklas, pokario metais įtraukta į valstybės globojamųjų sąrašą ir pradėta restauruoti.

Sunku būtų dabar atpažinti Trakų pilį tam, kuris paskutinį kartą ją matė prieš dvidešimt metų. Lietuviai, atrodo, tenai daug pasidarbavo ir įeigu už tai anąmet jie buvo Chruščevų barami, kad užstiebtų ir pinigų leidžią "feodalinių pilių" atstatinėjimui, tai tegul jį sau barasi. Verta kentėti, nes pilis iš tikrųjų didinga.

Iš tolo laistydamosi saulėje, ji iškelia visus Trakus. Ji įspūdingėja, kai prie jos artėji.

Pilies kryptimi einame ežero pakrante, kurioje dirba vyrai. Klausime, ką jie tenai kasinėja. Atsako, kad bus dedamos vielos elektros žibintams, kurie naktimis švies visą parko pakrantę.

Į pilį patenkame "sausomis kojomis", perėję du medinius tiltus. Anksčiau reikėdavo plaukti

laiveliais. Galėjome ir dabar nuo kranto plaukti, bet garlaivis dar negreit rengėsi pajudėti.

Aplinkui, atrodo, tebevykdomi dideli restauravimo darbai. Jau atgatyta centrinė pilis su 25 metrų aukštumo bokštu. Dabar tvarkomas priespilis - gynybos bokštai ir kazematas. Atstatytas ir perkasas, kuris kadaise, pilnas vandens, skyrė kunigaikščio centrinius rūmus nuo priespilio. Dabar jis sausas, dėl to manoma, kad ežero paviršius prieš 500 metų buvęs bent porą metrų aukštesnis.

Pats įdomiausias vaizdas, žinoma, būtų iš pilies bokšto, bet jis dabar uždarytas, ir aukščiausia vieta, kurion teko užlipti, buvoties būsimu tiltu, kuris bus pastatytas ties vartais į pačią pilį. Tai bus pakeliamas tiltas. Stora grandinė jam pakelti ir nuleisti jau kabo, linguodama nuo ežero pusės pučiančio vėjo.

Čia pat fronte ir varinė lenta su įrašu:

LIETUVOS TSR
VISASAJUNGINĖS REIKŠMĖS
ARCHITEKTŪROS PAMINKLAS
TRAKŲ PILIS
XV AMŽ. PR.
PAMINKLAS VALSTYBĖS SAUGOMAS

Puikūs vaizdai ir diena

Pro centrinius vartus matyti pilės kiemas su medžiainiais balkonais, o nuo tiltelio žiūrint – platus vaizdas į priešpilio akmenines sienas, gynybinius bokštus, kazematą, klemą ir bendrai į ežero pusę. O ežero vanduo skaidriai žalias, ir matomumas nepaprastai geras.

Iš kitos pilės pusės toluomoje kaip ant delno baltuoja buvę Tiškevičių rūmai, dabar mokytojų poilsio namai. Ties kunigaikštienės Birutės langais susėdame ant akmenų pasilsėti, šnekučiuojamės ir dar pasivažiiname iš krepšelio, kuri vienas mano kompanijonų atsivežė iš Vilniaus...

Įsidedu naują filmą ir filmuojame. Tokią dieną tik ir filmuoti, nesvarbu, į kurią pusę pasuktum aparatą, todėl ir filmas išėjo dailus. Bežiūrint į tą pilį, rodos, taip ir vaizduojasi senovės Lietuva, galinga, didinga, Lietuva, kokios lietuvio širdis trokštų.

Iš pilės sugrįžtame kitu keliu, pasukdami centrine gatve, kuri kaip tik buvo pilama asfaltu. Mieste visa eilė naujų gyvenamųjų pastatų su mižiška vidurine mokykla.

Prie kryžkelės, kur dar tebestovi naujai perdažyta, rodos, šv. Jono Nepamuko koplytėlė, įsikūręs restoranas, ir jo virtuvę mes tuojau pat išbandome, nes buvome išalkę savo ekskursijoje į Lietuvos praeitį.

Į Vilnių grįžtame tuo pačiu keliu, kaip atvykę, dešinėje palikdami neperseniai įrengtą geležinkelio stotį. Prisiminiau, kad anksčiau, norint į Trakus patekti, reikėdavo iš Vilniaus važiuoti traukiniu į Lentvarį, o paskui jau ieškotis savo priemonių. Iš gimnazijos, kai vykdavome, tai tą keleto kilometrų nuotolį reikėdavo pėstute atžygiuoti; būdavo smagu, jei nesinėdavai ryšulio.

Be traukinio, dabar į Trakus eina ir autobusai, o kadangi bilietai, palyginti, pigūs, tai į Trakus patekti jau ne problema.

KAUNE

Apsidžiaugiau sužinojusi, kad galėsiu pamatyti Kauną. Ne todėl, kad Kaunui būčiau reiškusi kokių ypatingų simpatijų.

Man, vilnietei, Kaunas buvo ir pasiliko svetimas ir šaltas taip, kaip ir nemažai tų lietuvių, kurie iš to miesto paskui buvo atsikėlę į Vilnių ir kuriuos vilniečiai už jų šykštumą ir oportunistumą buvo pravadinę „škotais“. Dar ir dabar, jau po tiekos metų, tas „škoto“ vardas tebegyvas šlapus ir anapus geležinės uždangos, nors, kaip praktika parodė, nevisi ir vilniečiai išlaikė savo lojalumą Vilniui ir Lietuvai...

Į Kauną betgi norėjau patekti dėl keleto dalykų. Norėjau pamatyti Kauno marias, tą didelį ežerą, kuris gamina Lietuvai elektrą ir apie kurį buvau daug skačiusi. Traukė ir Karo muzėjaus sodelis bei kitos vietos, pagaliau, bendrai Kaunas, kurio lietuviai, kaip teko girdėti, dabar didžiuojasi, kad „Kaune gyvena patriotai, o Vilniuje oportunistai“.

Anksčiau, kaip prisimenu, kaip tik atvirksčiai buvo manoma, bet tada vilniečiai buvo paėmę iniciatyvą ir tvirtino, kad Vilniuje gyvena patriotai, o Kaune oportunistai, nors ir tie „Vilniaus patriotai“, atkomandiruoti Vilniun, gaudavo dar ir specialų algos priedą, kaip gauna tarnautojai, iš metropolijos siunčiami į okupuotą kraštą...

Trisdešimt penkių kvadratinų kilometrų ploto vanduo, kuris dabar vadinamas Kauno mariomis, Lietuvos mastu, yra vidutiniško dydžio ežeras, kad ir neseniai padarytas, bet jau ir su ežero ypatybėmis – pakrantėse išaugusiomis žolėmis.

Salta elektros energijos, tos marios Kaunui pradeda įgyti ir kitokios reikšmės – tai patogus vasarojimui bei vandens sportui vieta. Jau dabar buvo nebloga pradžia: netoliese laiveliais irstėsi stovyklaujantieji mokiniai, o toluomoje, kur vos įžiūrimai matėsi Pažaislio bažnyčios bokštas, visu ežeru, kaip gubės, plazdėjo burės.

Griovys, kadaise pilnas vandens, skyre pilį nuo priešpilio.

Prie pačios elektrinės nebuvau sustojusi, pasitenkindama vien pačių marių vaizdu, atėjusi prie jų tuo keliu, kuris iš Vilniaus vedė pro Rumsiškes. Dabar dešinėje naujas kelias veda į Kauną, o senasis, kaip kokioje legendoje, pranyksta Žallame ežero vandenyje... Viršum skraido žuvėdros.

Pakellui į Kauną dar tenka sustoti keletoje vietų pafilmuoti naujai augancio priemiesčio gyvenamųjų blokų ir prie „Dainų slėnio“, kur kauniečiai rengia savo vasaros koncertus. Tačiau šitam „Dainų slėniui“ neprilygti Vilniaus Vingio parko estradai!

Buvo lygiai pusė antros dienos metu, kai atsiradau buv. Karo muzėjaus sodelyje, ir didysis laikrodinis bokštas kaip tik rodė tą valandą. Kita čia dabar tvarka. Iš senųjų skulptūrų tebelikę tik „Knygnešys“ ir „Sėjėjas“. Naujai pastatytas paminklas Salomėjai Neriai, iš jos dešinės – paminklinės lentos keturiems komunarams. Ten, kur anksčiau buvo lietuviškos koplytėlės, dabar Dzeržinskio paminklas, o priešais jį kitoje aikštės pusėje – Kapsuko.

Pasilikęs tas pats muzėjaus pastatas, lūtal ir senosios patrankos. Prie jų žaidė mokyklinio amžiaus vaikai, matyt, su ekskursija atvykę iš provincijos. Sodelyje įvairiose vietose matėsi daug rožių, kaip ir senais laikais. Iš ten paklūvau prie teatro. Suolai pilni prisėsti. Teatro vitrina nuo buv. Laisvės alėjos pusės tuščia, nes „muzikinis teatras“, kaip jis dabar vadinamas oficialiai, atostogauja.

Buv. Laisvės alėjoje, kuri buvo pavadinta Stalino prospektu (o pastaruoju metu, vėl Laisvės alėja) ir kurios pradžioje dar tebestovėjo didžiulis baltas Stalino paminklas, abiem pusėm vyko judėjimas, nors netoks kaip Vilniaus centriniame gatvėje.

Saligatvialis ėjo žmonės, vieni geriau, kiti prasčiau apsirengę, o filmuojant, pro aparatą, kažkur skubėdamas, prabėgo jaunas vyrukas taip jau stauromis kelnytėmis ir smailiais batakais, kad greičiau priminė New Yorką nei Kauną.

Tuojuo pagalvojau ir apie Vilnių, bet jį atsiminiau todėl, kad prieš akis atsistojo anądien netoli Katedros aikštės matytas vaizdas. Ėjau tada universiteto kryptimi, o priešais mane irgi ta pačia kryptimi ėjo dvi poros paauglių. Vyrukai amerikoniškais „teenagerių“ kelnaitėmis, tom tamsiai mėlynom, susluvinėtom baltais ir raudonais siūlais, kurias kažkurie mūsų dypukų pravadino Amerikos „national dress“.

Merginos irgi mūvėjo kelnaites ir tai dar tokias slauras ir aptemptas. Žiūrint iš šalies, net juokas ėmė, kaip jie eidami kraipėsi. Buvau begalvojanti, kad Brooklyno paaugliai veikia ir Vilnių, bet nutilau ir nusistebėjau, sužinojusi, kad jie buvo tuo metu Vilniuje gastroliavusio lenkų liaudies ansamblio „Śląsk“ daviai.

Bevaikščiojant ir bevažinėjant Kauno gatvėmis atėjo ir pavakarė. Reikėjo skubėti grįžti į Vilnių, nes tai buvo juk mano paskutinė diena Lietuvoje. Apie 6 val. žadėjo atvykti į Vilnių namiškiai manęs išlydėti. Tačiau dar reikėjo užkąsti. Norėdami kiek sutaupyti laiko, nusprendėme neiti restoran pietauti. Pasitenkino kavine. Tai buvo automatinė kavinė, visiškai netoli įgulos bažnyčios. Joje suvalgomė po karštą pyragėlį su mėsa ir po spurgą. Gauname ir kavos, bet užstrūkyti negalėjome, nes užrašas ant sienos bylojo: „Ačiū, kad nerūkote“. Kai jau sėdėjome automobilyje ir rūkėme, dar sykį prisiminiau tą užrašą. Jo forma man labai patiko.

Jau laikas atsisveikinti ir su Vilniumi. Atskubu iš Kauno ir bėgu susitikti su namiškiais, kurie manęs jau laukia mano kambaryje „Neringos“ viešbutyje.

Bet, štai, naujiena. Man praneša, kad šeštadienio rytą nebus lėktuvo į Leningradą ir turėsiu traukiniu iškelti. Kadangi traukinys išėina apie 10 val. naktį, tai namiškiai džiaugiasi, kad su jais dar pabūsiu beveik visą dieną.

Prie Salomejos Neries kapo ir paminklo.

išvykstu į Leningradą. Pasikeitė planai, ir vietoje Leningrado sekmadienį rytą turėjau skristi į Maskvą, iš kur reikėjo gauti vietą lėktuve, skrendančiame į Paryžių, Londoną ar Kopenhagą.

Ta ekstra diena šeštadienį buvo visiškai nekas. Lijo klaurą dieną ir taip smarkiai, kad niekur iš viešbučio ir neteko mums visiems išėiti, išskyrus būtiniausius apsipirkimus.

Apie pietus nuvykau į užmestinio susisiekimo autobusų stotį nupirkti namiškiams bilietų keliauti namo, bet, kaip savitgalį, keleivių buvo daug ir vietų autobuse pristigo. Nusprendžiau tada, kad namiškiai dar naktį pernaktos Vilniuje, o sekmadienio rytą mes visi pradėsime keliauti: aš lėktuvu, jie autobusu. Tiesa, namiškių buvo nemažai, net šešiolika, bet, pažįstamų padedama, galvojau, kad juos kur nors dar vieną sykį apnakvydinsiu.

Taupumo sumetimais nutarėme neiti į jokias valgyklas, o dalytis tuo, ką turėjome ir dar galėjome nusipirkti krautuvių. Jei kambario tvarkytoja nepyko ant manęs, kai jai prisiėjo tvarkyti kambarį mums išvykus, tai ji gera mergaitė. Man rodos, kad mūsų kambarius galėjo panešėti į tuos Kubos Castro kambarius New Yorke, kai jis su savo vyrais anuomet buvo atvykęs į Jungtinių Tautų sesiją. Tik, žinoma, mes kambarielyje vistų neplovėme, nepešėme jų ir nevirėme, tik jas valgėme. Jas sutvarkytas jau ir išvirtas atsivežė iš kaimo.

Vakare mums besivažiinant, užėjo viena anų dienų pažįstama ir vidurnaktį visus mano namiškius nusivežė pas save pernaktoti. Net pažadėjo iš ryto juos pristatyti ir į aerouostą manęs išlydėti.

Mane su Motina iš viešbučio turėjo paimti Inturisto atstovas. Lėktuvas išskrenda 7:20 val. iš ryto, o jau 6:30 val. reikėjo būti su bagažu apačioje prie viešbučio durų.

Kellonė į aerouostą užtruko apie 15 min. Tenai jau radau namiškius ir keletą senų vilniečių su gėlėmis. Atidavusi bagažą, dar keliolika minučių praleidau su visais, bet kalba niekaip nesirišo, net ir seserų dukrelės, Salutė ir Nijolė, kurios vakar visą laiką buvo tokios linksmtės ir vis griebdavo mane myluoti, dabar atrodė kaip muštos.

Sudiev, Vilniau!

Atsisveikinimas buvo kartus, net niekas neverkė, skausmas buvo užspaudęs ašaras.

Stebėjau visus, ligi lėktuvas pakilo, palikdamas juos bestovinėčius prie aerouosto vartelių.

Netrukus prieš akis po manimi vėl atsivėrė Vilniaus miestas. Čia pat matėsi Katedros aikštė, pati Katedra, varpinė, Gedimino kalnas ir melsva Neries juosta.

Dar taip Vilniaus nebuvo tekę matyti. Vaikščiodama jo gatvėmis tenai apačioje, nei mačiau, nei jaučiau taip, kaip dabar, kai Vilnius, lyg tas paveikslas drobėje, atrodė juo ryškesnis ir gražesnis, juo iš didesnio nuotolio į jį žiūrėjau.

Širdyje sau kartoju: „Sudiev, Vilniau! ar pasimatysime dar kada?“

Sugrįžtant į New Yorką

Atskridusi iš Vilniaus, Maskvos aerouoste patyriau, kad be rytdienos, tai yra, pirmadienio, negaliu skristi toliau.

Vykstu į Maskvą ir apsistoju "National" viešbutyje. Netrukus susirandu ir kitą viešbutį, "Metropol", kuriame yra lėktuvų raštinė ir kur man reikės kreiptis, kad perrašytų kelionės biuletą. Bet čia dar sekmadienis ir raštinė neveikia, atidarys ją tik pirmadienį nuo 9 val. ryto.

Matau, kad man dar lieka daug laiko, tad sugrįžtu į viešbutį, pavalgau pietus ir išeinu pasivaikščioti po miestą. Bet su savo koja, kuri pavasarį audrų metu New Yorke man buvo išnerta, lūžusi ir Vilniuje gerokai išvarginta, nekažin kur tegaliu nueiti. Nutariu pasimti taksį.

Netrukus susirandu jų stovėjimo vietą. Žmonių nemažas būrys, kaskurie jau jaudinasi, kad turi skubėti į geležinkelio stotį, o čia taksikaip tyčia nė vienas nepasirodo. Girdžiu, kaip mergina barasi su šalia stovinčio taksi šoferiu. Jis stoviniuoja aikštėje, bet nesiruošia jos vežti, sako turįs pietų vykti.

Mergina jam aiškina, kad jai baisiai svarbu, o jįsai vis savo.

— Gerai, gerai, nevažiuok, aš tavo numerį užsirašysiu, — sako jam mergina, grasindama jį paskųsti jo viršinininkams, o jįsai jai!

— Na, ir užsirašyk. Tai, mat, gudruoliė, rašyti išmoko! — ir apsisukęs ratu jis palieka mūsų būrelį.

Kai atėjo mano eilė, įsėdusi sakau šoferiui: — Pažįsti Maskvą? Parodyk man ją.

Kur gi nepažįnsi? ! Penkiolika metų čia gyvenęs, nors gimęs Smolenske. Aiškiniu jam, kad pirmą sykį esu Maskvoje ir norėčiau pamatyti bent žymesnes vietas, dar pridurdama, kad, jei jis ką nuo savęs turėtų pridėti, būtų visiškai neblogai.

Bevažiuojant į universiteto rajoną, vadina mose "Leninskije gory", eismą kontroliuojantis pareigūnas rodo šoferiui sustoti. Sustojame. Milicininkas ir klausia šoferį, kur jo automobilio veidrodžiai. Pasirodo, taksis neturi veidrodžių ir negali stebėti, kas dedasi už jo gatvėje. Šoferis aiškina, kad veidrodžio jam nedavė garaže, nes šiuo metu nesą.

— Kaip tai nėra! Žinau, kad be veidrodžio negalima išvažiuoti, — sako milicininkas ir užsirašo šoferio dokumento numerį, bet leidžia toliau važiuoti.

— Kaip dabar tau bus? — klausiu šoferį. — O kas man bus?! Iš kur aš imsiu tą veidrodį, jeigu jo man neduoda?! — atsako jis, ir mes lekiame toliau.

Jis mane klausinėja, kas aš tokia ir iš kur. Kai sužino, jog iš Amerikos, ima tetrautis apie Ameriką: kaip su karu, su automobiliais, kaip aplamai su gyvenimu?

Apie porą valandų pravažinėjame po Maskvą. Šoferio mašinos skaitliukas išmušo artiketurių rublių.

Bet man dar buvo laiko ir neturėjau kur jį dėti. Sumaniau nueiti iki Raudonosios aikštės, kuri buvo visiškai čia pat, bet ligi pat jos prieiti reikėjo praeiti požeminiu perėjimu, išvestu po gatve.

Keliauju aš tuo "perechodu" ir girdžiu, kaip toks sušilęs ir išraudęs žmogelis eina su žmona ir suneiliu, garšiai keikia Chruščevą, o žmona jį tildo.

Galvoju sau, kaip čia gali būti ir kas tam žmogui nutiko. Truputį paėjusi iš paskos supratau,

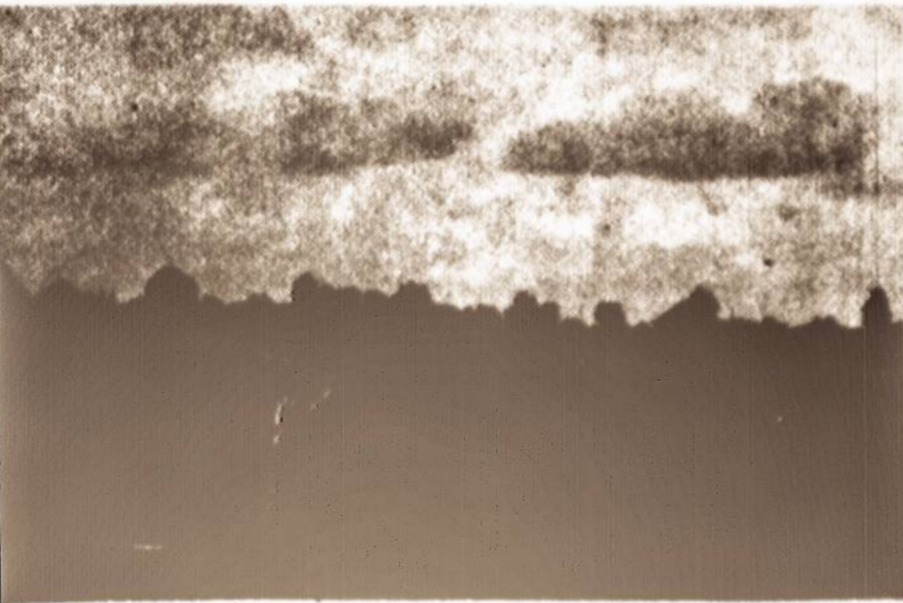
Vilniaus vasaros koncertų vieta - Vingio estrada.

kad jis pyko už tai, kad čia padarytas praėjimas po gatve ir kad neleidžiama eiti viršumi. O tai jam, pasirodo, nepirmas perėjimas. Norėjęs pereiti skersai "Ochotnyj riad" gatvę prie teatro, bet tenai negalima, neleidžia milicininkas, balta kepurė sėdįs automobilyje ir vis per garšakabį skelbiant, kad praeiviai neitų čia, bet naudotųsi tuo požeminiu perėjimu. O praeiviams, žinoma, yra skirtumas, nes apie gerą puskilometrį iš kelio. Vėliau sužinoju, kad tie perėjimai padaryti Chruščevui atėjus į valdžią, tai todėl, matyt, ir tas žmogelis jį keikė.

Raudonojoje aikštėje nepaprastai daug žmonių. Jų tarpe matyti daug ekskursininkų su fotoaparatais.

Vienam būti nežinomoje vietoje yra nuobodu, tad nutariu sugrįžti į viešbutį ir pasilsėti ligi rytojaus ryto, prieš tai dar sumanius pamatyti, kaip atrodo požeminis traukinys.

Už penkias kapeikas pavažiuoju vieną stotį ir sugrįžtu atgal. Po New Yorko požeminių traukinų triukšmo ir vagonų šiukslyno šis Maskvos metro atrodė neįtikėtina tylus ir švarus. Nebuvo nei pergrūstas, nes sekmadienio pavakare, atrodė, žmonės nevažinėjo, o buvo išsilieję į šaligatvius ir jais nelyginant plaukė. Savotiškai įdomi ta Maskvos publika, kurioje vyravau moterys, dėvinčios kartūnus ir tikrai jau

Sudiev, gimtasis Salamiankos kaime'.

"proletariškai" apsigėmę vyrai bei vaikai.

Išlindusi iš požemio ir atsiradusi prie savo viešbučio įėjimo, matau, stovi grupė užsieniečių ir kažkas iš tolo į mane šypsosi. Nagi, žiūriu, negro daininko Paul Robeson žmona. Buvau girdėjusi, kad tas dainininkas dėl savo raudonumo Amerikoje turėjęs bėdos su pasu, bet paskui jam pavykė išvykti ir šiuo metu besigyda Sovietų Sąjungoje. Jo žmona, kuri vienu laiku yra buvusi Jungtinių Tautų korespondentė ir kurią iš ten pažinojau, pasakoja, kad dabar ji laikinai gyvenanti Londone, iš kurio kabin tik dabar čia atvykusi (Teiraujasi apie mane, ir aš jai papasakoju, kad dviem savaitėm buvau gavusi vizą į Vilnių.).

Bet nepraeina nė valanda, kai susitinku ir lietuvių. Tiesa, jie nebuvo mano pažįstami iš ankščiau, bet su jais greitai susipažinau ir praleidau porą gražių valandų.

Prieš sugrįždama į viešbutį (jau galvoju, kad galutina), dar užsukau į apačioje esančią kavinę mineralinio vandens atsigeriti. Vakaras buvo šiltas, tai reikėjo atsigaiivinti.

Pasiėmiau vandens, išgėriau, ir laukdama, ligi ateis padavėja pinigų, sėdėdama klausausi ir girdžiu, kaip iš kairės, rodos, kalba lietuviškai. Įtempio ausį, norėdama dar pasitkrinti, ir atrodo, kad tikrai neapsirinku. Prie stalo sėdi, vakarienių valgo, baltą vyną geria ir lietuviškai kalbasi keturi jaunuoliai — du vyrukai ir dvi merginos.

Prieinu prie jų ir sakau, kad esu maloniai nustebusi, turėdama progos Maskvoje susitikti lietuvių. Susipažįstame, ir jie mane kviečia atsisėsti. Nors atsisakinėju, jie man užsako porciją to paties, ką jie valgo, ir dar vieną bonką gruziniško vyno.

Pasirodo, jie jauni žurnalistai, šiemet baigę universitetą ir ką tik paskirti dirbti į rajonų laikraščius. Maskvon atvykę į žemės ūkio parodą ir apsisioję specialiaime ekskursininkų bendrabutyje.

Kadangi dar ligi paskutinio jų traukinio buvo apie porą valandų, nutariame pasivaikščioti po Maskvą ir pasikalbėti.

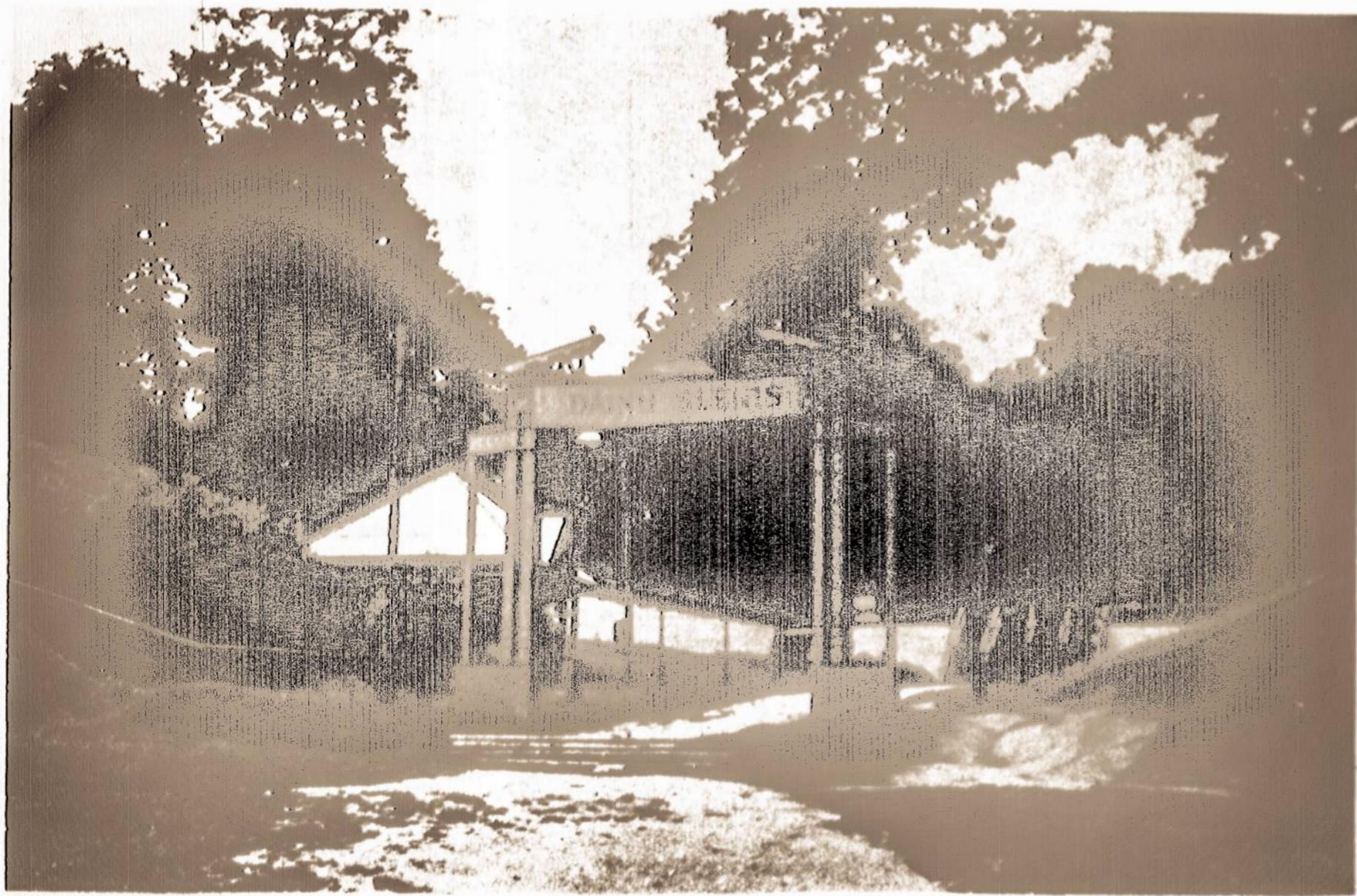
Man rūpėjo arčiau pažinti tuos jaunus žmones, užaugusius ir mokslus baigusius nauju žmogumi, kai aš buvau už tėvynės ribų. Jiems, turbūt, buvo įdomu daugiau patirti apie Ameriką ir jos lietuvius. Atrodo, vienai apie kitus mažai ką žinojome. Išsiskyrėme kaip geri pažįstami.

Rytojaus dieną, pirmadienį, anksti atsikėlus ir net nepusryčiavusi nubėgu į tą lėktuvų raštinę. Tenai man tarnautojos tvirtina, kad jos neperrašo biulečių ir kad aš turiu skristi taip, kaip numatyta, ir viskas. Nueinu Inturisto centran, ir tenai nieko nepešu.

Tad skrendu, kaip buvo numatyta, tik dviem dienom vėliau. Iš Maskvos taksis į aerouostą veža mane ilgiau, nei tenka skristi iš Maskvos į Leningradą. Leningrade ilgokai tenka laukti lėktuvo į Helsinkį. Čia ir sienos perėjimas, tačiau šitas formalumas, nors ir skamba oficialiai, praktikoje buvo labai paprastas.

Keleivių į Helsinkį buvo visiškai nedaug. Visi vyrai, išskyrus mane. Atrodo, didžiama jų prekybininkai iš Vakarų Vokietijos, Skandinavijos kraštų ir Amerikos. Didžiama tarp savęs kalbasi vokiškai ir angliškai.

Nors niekas nieko viešai nesako dėl multinės, bet jauti, kad tik apie tai ir galvojama. Nežinau, ką tie vyrai vežasi, bet man įdomu, kaip su tuo mano čemodanėliu, kuriame veduosi 30 svarų filmų. Aš jį vis laikau "ant akies", kad jis nepradingtų. Kai mergina pasveria mano bagažą ir siūlo jį tiesiai pasiųsti į Kopenhagą, aš prašau, kad siųstų tik į Helsinkį, galvodama, kad man bus ramiau, jei aš keliausiu būdama tikra, kad bagažas skrenda su manimi. Ji jei užklius kur, tai bent žinotų, sur užkliuvo.

Kauno vasaros koncertų vieta - Dainų slėnis.

Ilsėkis ramiai, mano brangus Tėve!

Mano Tėvas.

Kai šiuos kelionės metmenis baigiau rašyti, net nujaučiau, kad manęs laukia dar viena užbaiga — atėjo žinia iš namų, liūdna ir neatšaukiama. Motina ir seserys, savo sielvartą slopindamos, dar norėjo prilaikyti man to smūgio sunkumą. Jos pradėjo parašė, kad Tėvas serga, nors jau tuo metu jisai buvo miręs ir palaidotas. Bet pagaliau po kiek laiko jos turėjo ir tai man pasakyti.

Ir tikrai dabar man pradėjo aiškėti tasai paslaptingas nenumaldomas traukimas, kuris šau-

Bet muitinę praeiti buvo vienas malonumas. Mūsų bagažą pakrovė į vežimukus ir nuvežė tiesiai į lėktuvą. Niekas netikrino nė rankinio bagažo. Reikėjo tik užpildyti formularus-pareiškimus dėl valiutos.

Turėjau vieną rublį, kuri muitininkas man patarė išleisti bufete, nes šovietinės valiutos negalima išsivežti. Nusipirkau bonką alaus ir Leningrado vaizdų albumėlį.

Ėjome į lėktuvą su gera nuotaika. Tokios pat nuotaikos ir muitinės pareigūnai. Rodos, jie lyg ir kalbėjo: "Matote, nieko jums nekratėme". O jau lipant laiptais, kurie skyrė mus nuo sovietinės žemės, girdėjosi, kaip vienas amerikiečių kalbėjo savo kompanijonui:

— Aš nesijausiu saugus, kol šitas lėktuvas nepasteks Helsinkio, — ir, iš lėktuvo jau žvelgdamas apačion, jis išdidžiai gestikulavo ranka tenai stovintiems pareigūnams ir pačiai žemei.

Helsinkyje sužinau, kad nėra tiesiai lėktuvo į Kopenhagą, tai skrendu per Stockholmą. Pastekusi Kopenhagą vėlai naktį, patiriu, kad New Yorkan nebus lėktuvo ligi rytojaus. Štai taip pavyksta gauti kambarį. Pasitikrinusi, kad mano bagažas irgi pasiekė Kopenhagą, išvykstu į viešbutį ir numiegu keletą valandų.

Kai pasiekiu Amerikos krantus, iš Kopenhagos dar sustojusi Hamburge ir Glasgowe, jaučiu, kad ne tik aš esu pavargusi nuo ilgo skridimo, bet pavargę ir mano bičiuliai New Yorke, kurie, nesulaukę manęs nustatytu laiku, buvo kankinami įvairių minčių.

Bet pagaliau viskas gerai pasibaigia. Esu vėl Amerikoje.

"America, oh so beautiful," galvoju sau, eidama per imigracijos įstaigas ir muitinę aeruoste. Kaip gera sugrįžus, tik kad tu žinotum, kiek per tas nebuvimo dienas su tavimi manto ko raudonuoti ir pykti dėl tavo užsienų politikos...

kė mane aplankyti Lietuvą ir tėviškę būtinai praeitą vasarą ir jokių būdu nevėliau.

Išmintis griežtai bylojo palūkti bent ligi kitos vasaros — žiemą mano sulaužytoji koja nebuvo dar pakankamai stipri net ir trumpesnėms kelionėms, nekalbant jau apie tokį nuotolį, ir per tas dvi savaites Lietuvoje daug kartų aš jaučiau, kaip ji man skauda ir pavargsta.

Bet aš paklausiau savo širdies taip, kaip tie, kurie luošė ir seni, ir pėsčiomis leidžiasi į tolimą kelionę lankyti šventų vietų. Ir man dabar atrodo, kad toji mano kelionė buvo nelyginant piligrimo kelias — juk nuo seno iš visos Lietuvos žmonės lankė Vilnių. Bet man buvo dar viena privilegija, kad tas nuostabus miestas man priklausė daugiau, negu štai sau elliniam keleviui. Tas miestas buvo pripildęs mano gražiausius metus, o aš jam atidaviau savo meilę.

Tačiau joks miestas, jokia istorija negali atstoti vienintelio brangiausio dalyko — savųjų giminių ir tėviškės. Ten ir buvo mano Šventoji Žemė.

Su kokių gallesčiu dabar pajuntu anų valandų trumpumą tėviškėje — Salamiankos kaime — ir ne tikrai todėl, kad tai tebuvo pora dienų, bet ir dėlto, kad jos buvo perpildytos žmonėmis, kalbomis, kad jos nuplaukė nelyginant potvynio srovė, ir aš tepagavau sau vos kelis jos lašus — taip mažai išbuvau su savo namiškiais, kaip mažai su Tėvu!

Tada nejutau to, nebuvo kada ir net atrodė, kad pasitraukiu nuo jų tik trumpam laikui. Ir, kai mačiau juos visus kartu — Tėvą su Motina, seseris su šeimomis, su jų vaikučiais, ateinančiais džiuginti ir užpildyti tėviškės pirkias, aš dar labiau tegalvoju apie save: juk tai aš esu viena, viena būsiu, svetur besiilgdama kelerio-pai jų visų, o jie — tik manęs vienos.

Ir todėl taip godžiai stengiausi semti viską į save — jų veidus, žodžius, šulinio vandenį, darželio gėles ir pievos dobilėlius, tvoras ir takus — tėviškės ir visos gimtosios žemės skurdą ir grožį — viską sau. Ir jutau, kad esu atlyginta už nuovargį, skaudančią koją, už atsiskyrimo ašaras tuo, kad pamačiau juos.

Dabar, kada atėjo anoji užbaiga, mane užgriūva naujų dovanų kalnas, liūdnas ir graudus, ir gražus — nenustojamai aidi Tėvo žodžiai, nuo pat mano kūdikystės girdėti, ir pajukavimai, ir pasitarimai, mums drauge kertant šieno pradalgius, ir kai sėdėdavom kartu vežime, jam vežiojant mane į gimnazijos mokslus Švenčionyse. Matau jį prie stalo valgymo metu, matau temstant ir dienojant, matau prie darbo ir šventadienio poilsyje. Matau ir paskutinio mano apsilankymo metu. Matau jį gyvą, ir mano ausyse tebeaidi jo balso skambėjimas.

Jis viduryje kiemo paliko savo šieno vežimą — taip skubėjo sutikti tą vienintelę svetur iškilusią dukterį. Aš juokavau, kai jis man pasakojo apie 30 arų, kurių jis neteko dėl manęs. Bent iš viršaus juokavau, bet man plyšo širdis, nes jaučiau, nelyginant būčiau jam juos pavogusi. Dabar jis atgavo savo žemės dalį — savo kapui.

Ir dar gavo jisai kažką daugiau. Taitasai mano širdies šaukimas buvo atvedęs mane namo, kad jis, mano Tėvas, dar pasižiūrėtų, kaip ūkininkas su džiagsmu, į savo sodintus medžius, į savo vaiką. Kad jis pamatytų, jog aš gyvenu savo dvasia visados su jais, kad nors pasaulio pakraštyje būdama nesu pasitraukusi nuo jų niekuomet. Ir tai buvo jam dovana, galbūt didžiausia, kokios jisai begalėjo susilaukti žemėje. Tai mačiau jo akyse. Mano kelionė buvo tikrai verta. Ir todėl su palengvėjusia širdim galiu ištarti:

— Ilsėkis ramiai, mano brangus Tėve.

Prie dr. Jono Basanavičiaus kapo ir paminklo Rasų kapuose.

Lietuvių poezija angliškame rūbe

A. LANDSBERGIS

“Kad taip išleisdamas lietuvių poezijos rinktinę angliškai”, pusiau juokais prasitariau amerikiečių rašytojui Clark Mills 1960 metų vasarą. Pusiau juokais — nes kas gi nemokamai atiduotų savo laiką ir prakaitą svetimai literatūrai garsinti.

Mano didžiam nustebimui, Mills entuziastiškai pritarė pasiūlymui. Ir šiandien — po pusantrų metų, po imtynių su eibe rimų ir ritmų — poezijos rinktinė jau išsluogia šilta iš spaustuvės, tikėdamasi sudominti ir patenkinti reiklius ir aštrius amerikiečių bei anglų kritikų dantis. Tarp jos viršelių: 40 liaudies dainų, 62 individualių poetų kūriniai, ir 10 svetimomis

kalbomis rašiusių lietuvių autorių poemų. (The Green Oak, New York, Voyages Press, 35 W. 75th St. \$5.00.)

Tuose pusantruose rinktinės gimdymo metuose gausu įvairių istorijų, linksmų ir liūdny. Štai, finansinė istorija jau darėsi pernelyg liūdna, nesusitelkiant pakankamam prenumeratorių skaičiui, kol ją (prastinai) išgelbėjo Kęstutis Valiūnas. Būta vertimų, perkeltavusių per penkias rankas, arba autorių taip ir nesidavusių perrengiamų į kitą kalbą. Bet gal tiksliausia būtų čia pakalbėti apie vertėjus, be kurių dėmesio ir atsidėjimo ši knyga nebūtų gimusi.

Pats Mills išvertė apie trečdalią rinktinės poemų. Tačiau ant jo pečių visos knygos

nebuvo galima užkrauti. Be to, norėjome daugiau įvairumo ir tikėjomės, sutelkę didesnį būrį vertėjų leisti jiems pasirinkti jų stiliui ir pasaulėvaizdžiui artimas poetas. Taip ir prasidėjo vertėjų žvejojimas.

Redaktorių laimei, jiems talkon atėjo du ypač gabūs ir darbštūs poetai: Demie Jonaitis, JAV-ėse gimusi lietuvių duktė, spausdinusi poezijos bei kritikos eilę žurnalų, ir Theodore Melnechuk, jaunosios kartos amerikiečių rašytojas, žurnalo Science and Technology redaktorius. Ponia Jonaitienė tuojajusimylėjo Vyskupą Baranaušką ir išvertė eilę “Anykščių Silelio” fragmentų, kelias Donelaičio “Metų” ištraukas, Vaičiūčio, Vienažindžio, Brazdžionio ir kt. poetas, Melnechuk ėmėsi kitos Donelaičio “Metų” pusės ir keliolikos eilėraščių satyrinėmis bei religinėmis temomis, kurios buvo ypač artimos jo širdžiai.

Tada, atsitiktinai, “Žaliojo Ažuolo” orbiton pateko anglo-amerikiečių rašytojas Robert Payne. Buvęs karo korespondentu Ispanijoje, planavęs (nesėkmingą) atentatą prieš Hitlerį Vienoje, išradęs povandeninę bombą Singapūre karo metu, skersai ir išilgai išvažinėjęs Kiniją, Payne atliekamu laiku parašė virš 60 knygų. (New York Times neseniai iškėlė jo “magišką žodžio jėgą”.)

Iš lietuvių poetų Payne težinojo Jurgį Baltrušaitį — rusiškai. Susipažinęs su keletu kitų, jis vis dar nerodė didelio noro įsijungti rinktinės vertėjų tarpan, bet vos tik jis pamatė liaudies dainų pavyzdžius, jo nuomonė pakitėjo. Jis ne tik išvertė tuziną dainų, bet ir davė knygos įžangai savo pareiškimą, kuris prasideda šiais žodžiais: “Aš nežinau nieko Vakarų literatūroje, kas prilygtų Lietuvos dainų grožiui ir tyram pirminiam spindesiu”.

Clark Mills

Kitas anglų kilmės rašytojas, George Reavey, žinomas kaip Pasternako vertėjas, susidomėjo individualiais lietuvių poetais. Jo dėka turime Juozo Tysliavos, Antano Miškinio, Kleopo Jurgelionio ir kt. vertimus. Kadangi jo žmona taip pat poetė ir dramaturgė (o žmonos mėgsta žiūrėti per vyrų pečius), ji neiškentė neišvertusi Kazio Bradūno, Gražinos Tulauskaitės ir kelių kitų autorių turinių.

Taip darbu stumiantis į priekį, redaktoriai nenustojo įkyriai atakavę žurnalo New Yorker redakcijos, kur dirba poetė Mary Phelps. Tų atakų vaisiai buvo grakštūs Salomės Nėries ir liaudies dainų vertimai, Aleksio Rannito tarpininkavimu, iš Floridos susilaukėme žinomo estų anglisto, profesoriaus Ants Oras pagalbos: trijų šlifuotų Jurgio Baltrušaičio poemų vertimo iš rusų kalbos. Redaktorių laiškas uolaus pabaltiečių literatūros bičiulio V. K. Mathews našlei, pavijo ją Pietų Prancūzijoje, ir ji savo vyro rankraščiuose atrado Motiejaus Gustaičio ir Liudo Gi-

ros angliškų versijų. O amerikiečių poezijos laureatas Randall Jarrell davė savo sutikimą panaudoti subtilų Henriko Radausko vertimą iš jo naujausio rinkinio.

Visų vertėjų čia aprašyti neįmanoma — jų susirinko dvidešimt trys. Jų bičiuliškumas tolimos tautos poezijai yra vienas šilčiausių šios knygos redaktorių atsiminimų.

O Clark Mills? Po pusantrų metų jis jaučiasi kaip kartorą išėjęs ir vos begali pažvelgti į atsimintimis sykių skaitytą ir taisytą rankraštį. Anadien susitikus, tačiau, jis labai rimtai sako:

“Kad taip dabar išleisdamas lietuvių liaudies dainų rinktinę...”

RAŠYTOJISKOS DROŽLES

Visi trokšta kurti, tik, de-ja, ne visi degtukų turi.

Pas mūsų kritikus madoje knygą išgirti, jos neperskaičius, nes perskaičius norisi keiktis.

Clark Mills portretas.

Dail. Livingston Welch darbas

ir kitos šalys. Ir ta pačia akimirka ji nusprendusi nebebūsimanti reikalinga jokių globėjų. Ryta pat paprašysianti ten kambarinės darbo arba artimoj valgykloj indų plauti.

Tik, kai rytą nei vienur, nei kitur jai darbo nedavę, pasakydami, kad jiems nereikia darbininkų, ji sugrįžusi į tą keleiviais besirūpinančią įstaigą, stebėdamosi šios šalies keistumu. Tik už pavalgymą ir nakvynę norėjusi dirbti, ir jai atsakę. O gerai būtų dirbusi, pradžioj bet ko įsikibti norėdama.

Įstaigoj jai išsyk pasakė, kad jai šurasta globėja. Jai nuperka bilietą į Stony Brook, o ten stotyje ją sutiksianti Mrs. Lape. Pagalvojusi, bene tai ir būsimanti ta pati Lapienė, apie kurią ji girdėjusi stovykloj gyvendama, bet kad pas ją kada reiktų kreiptis pagalbos, niekadoms nebuvo pagalvojęs. Visi ten manė, kad Amerika laisvės kraštas, kuriame darbų visiems užtenka, o čia ir už dyką ji darbo negavo.

Aiškinu, kad čia nevalia žmogaus išnaudoti, kad pasikesinęs tai daryti sulauktų valdžios nemalonės.

Prašau ją ramintis.

Po geros pertraukos ji vėl pradeda:

— Traukinyje vykdamas pas jus vis galvojau, kaip čia būsiu sutikta. Jus vaizdavaus aukštą, ilgais garbanuotais plaukais, su šuniuku po pažastimi, mane pasitinkant su šoferiu. Atgalia ranka man pamojat sėstis prie šoferio. Bet, kai išžiūrėjau į jūsų paprastą aprėdą ir atvykusią be šoferio, aš įsitikinau, kad ir toji Lapienė nėra turtinga.

VIENYBE, 1962 m. vasario 9 d.

Poetai P. Pradžionis (kairėje) ir Faustas Kirša pirmosiomis dienomis Amerikoje, Pranės Lapienės sodyboje Stony Brook, L. I.

Susipažinkime su svečiu iš Europos

SU DEVYNIOM PROFESIJOM...

Yra priežodis — "Jei Dievas kam ką duoda, tai ir drėbtelėja". Tokiom malonėm yra apdovanotas iš Europos Amerikon atvykstas Valteris Banaitis. Atskrenda pasisvečiuoti, draugus atlankyti, su savo profesijos bičiuliais tartis bei susitarti.

Pasakiau — "su savo profesijos bičiuliais", o nusakyti Banaičio profesiją yra sunku. Jis ir muzikas, choro ir orkestro dirigentas, žurnalistas, veiklus pogrindžio veikėjas, lietuvių dainų ir literatūros kūrinių vertėjas, radijo programos organizatorius, visuomenininkas, geras kalbėtojas, jaunimo bičiulis, lietuvių meno kitataučių tarpe populiarintojas.

Tuose baruose veikdamas, Banaitis yra įrėžęs žymius pėdsakus, Lietuvai ir lietuviams laimėjęs nemaža bičiulių kitataučių.

Mano pažintis, iš dalies ir bendras darbas su V. Banaičiu prasidėjo daugiau kaip prieš 22 metus. Jaučiu pareigą bei malonumą sveičią parekomenduoti Amerikos lietuviams. Kaip skelbia J. Bachunas, viešnağės proga sveičias yra pramatęs aplankyti beveik visas didesnes lietuvių išėvių gyvenvietes Amerikoje ir Kanadoje.

TILŽĖJE KARŠTA

V. Banaitis yra gimęs Tilžėje, lietuviška veikla plačiai pasireiškusių Banaičių šeimoje. Anais laikais Banaičių namai Tilžėje buvo lietuvių veikėjų susitikimo stotis. Ir mažasis Valteris jau vaikystėje įsijungė į vietos lietuvių veiklą. Griežia lietuvių dūdnrių orkestre, vargonuoja bažnyčioje, dainuoja Vydūno vedamame chore, dalyvauja ekskursijose, lietuvių organizacinėje veikloje.

Pradėjęs lankyti vokiečių gimnaziją ir pasivaręs klasėmis, tapo atkaklus lietuvininkas, dažnai susiremiąs ir apsipešąs su naciais.

Vieną dieną Banaičiui Tilžėje pasidarė karšta. Ant kulnų ėmė lipti gestapininkai. Valteris slapta apleidžia Tilžę, pereina vokiečių sieną ir patraukia į D. Lietuvą.

Užbaigęs gimnazijos kursą, studijuoja universitete ir kartu lanko Kauno konservatoriją. Laisvalaikiu talkininkauja muzikiniams ansambliams, groja simfoniniuose orkestruose, bando kompozijos meno.

Atgavus Vilnių, nusikelia sostinėn. Čia jis mokosi visko. Sutinkame organizuojamoje operoje, J. Švedo vadovaujama liudies ansamblyje, Vilniaus Radiofone, studentų muzikinėje veikloje.

PĖDŲ METYMAS...

Raud. "išvaduotojui" iš Lietuvos pabėgus, Banaitis ateina dirbti Vilniaus Radiofonon, kaip sekretorius-vertėjas. Čia ir vėl pradeda darytis karšta. Iš Tilžės Lietuvos atsikraustę rudieji "draugai" Banaitį suuodžia, dažnai pradeda lankytis Radiofone, rinkti žinias. Darbo valandom Banaitis nebe raštinėje sėdi, bet radijo studijoje, muzikinėje bibliotekoje, palėpėje.

Pėdas mėtydamas, Valteris tyliai persikelia Kauno Radiofonon. Jo įtaigos dėka, Berlyne įrašoma į industrines plokšteles (dirig. Vyt. Marijošius) Čiurlionio simfoninė poema Miške, J. Pakalnio uvertiūra Lituania (lakūnams Dariui ir Girėnui atminti), J. Karnavičiaus simfoniniai kūriniai. Banaitis įsijungia į Kauno muzikinę veiklą ir kartu į lietuvių rezistenčinę veiklą. Jo pastangomis paskelbiamas muzikos kūriniams parašyti konkursas, įvyksta didesni muzikos koncertai Radiofone, V. Teatre, Karo Muziejuje.

Neilgai Banaičiui sekėsi "pėdas mėtyti". Nacių žvalgyba vėl jam ėmė daryti "vizitus". Radiofoną teko palikti

ir slapstytis. Pasitrunkęs po Lietuvą, Banaitis "spaudžia" Vokietijon. Ten lengviau slapstytis, maža pažinčių, platu vietos, didesnė galimybė išlikti nesuimtam.

SU PABĖGĖLIAIS

1945 m. pradžioje jis susiranda Rostocko mieste iš Lietuvos pasitraukusių radijo bendradarbių būrelį. Čia ir prisiglaudžia atsipūsti. Talkininkauja muzikinei radijo redakcijai, dirba prie vertimų darbo, kapstosi universiteto bibliotekoje, kaip vertėjas, lietuviams pabėgėliams padeda vokiečių įstaigose reikalus atlikti.

Neilgai teko Rostocke išsilaikyti. Patraukė į Flensburgą. Banaitį istiko liga. Šiek tiek apsigydęs, tuoj įsijungia į lietuvių organizacinę veiklą.

Lietuvių pabėgėlių — marjos. Dienas ir naktis sėdi tremtinių registracijos raštinėje, prašomas sudaro vokiečių ir anglų kalba asmens dokumentus, rūpinasi pabėgėliams pastoge, maisto kortelėmis. Gegužės mėn. vakarinėse pamaldose, kurios sutraukdavo per tūkstantį lietuvių, Banaitis groja vargonais, suburia balsingų lietuvių giesmininkų būrelį.

Alkis, nepritekliai, sunkus ir įtemptas darbas sutremtiniais, posėdžiais, visokie anglų karinės valdžios paskelbti suvaržymai susilpnina nevirtą Banaičio sveikatą. Atsigula ligoninėn sunkiai operacijai.

HAFFKRUGE

Pasvelkęs, Banaitis nutaria griebtis seniai pamėgto darbo. Rašytojo F. Neveravičiaus kviečiamas, jis persikelia žvejų kaimelin Haffkrugan.

Čia buvo susimetę rašytojai, žurnalistai, dainininkai, dramos aktorai, dailininkai, radijo darbuotojai. Čia pasirodė rotatorium atspausdintas literatūros almanachas Baltija, po jo sekė kultūros ir

Valteris Banaitis su buvusia operos dainininke Galina Stoniene. Banaičio vesto Tėvynės Garsų ansamblio artima bendradarbe.

literatūros žurnalas Gintaras, eilėraščių rinkiniai.

Apsidairęs, kad stovykloje (palapinių miške) esama gausaus jaunimo būrio, Banaitis ėmėsi organizuoti dainos ir šokio ansamblių Tėvynės Garsus. Stebėtinai trupu laiku ansamblis buvo paruoštas pirmam viešam koncertui. Pagausinę repertuarą, ansamblis aplankė visas stambesnes S. Vokietijos lietuvių stovyklas, koncertavo lenkų ir anglų kariams, vokiečių visuomenei. Hamburgo radijas padarė ansamblio dainų įrašus ir su reikiamais Banaičio paaiškinimais transliavo 1946 m. vasario 16 d. šventės proga.

Į NAUJUS BARUS

1947 m. pavasarį Banaitis sunkiai suserگا. Tėvynės Garsų ansamblis suglaudžia sparnus. Buvęs vadovas persikelia ligoninėn netoli Špakenbergo.

Atkutes, vėl griebiasi darbo — organizuoja naują ansamblių. Šį kartą jis bando jėgas — dainų ansamblių sujungdamas su vokiečių simfoniniu orkestru. Koncertai praeina dideliu pasisekimu. Šalia muzikos, jis rašo straipsnius mūsų laikraščiams, bendradarbiauja rašytojo Juozo Kruminio redaguojamame literatūros žurnale Gintare.

Pasvelkęs, Banaitis patraukia Piet. Vokietijon ir įsijungia į IRO darbą. Per jo rankas praeina daugybė emigracijai paruoštų bylų. Niekada ir niekam neatsisakė padėti, užtarti bei patarti anose visokių pinklių dienose.

Užsibaigus emigracijai, Banaitis griebiasi radijo darbo. Sukuria (dabar Vliko išlaikoma) Lietuvos radijo sekimo tarnybą, dirba Amerikos Balise, o vėliau pereina į Free Europe radijo tarnybą.

Šalia darbo radijo tarnyboje, Banaiti matome įsijungusį Lietuvos Bendruomenėn, Vokiečių-Baltų Draugijon, Maž. Lietuvos lietuvių veiklon, Pavergt. Europos Tautų Seimo delegatūron, Vasario 16 d. gimnazijos "rūpintojėlių" draugystėn, Vokietijos žurnalistų sąjungon ir kt.

DARBŲ DAUG

Visas organizacijų užkrautas naštas Banaitis kelia su šypsena. O kai organizacijos nebeaprėpia degančių darbų, Banaitis pats savo iniciatyva veikia. Didžioji jo veiklos dalis tam, kad lietuviai prasiųkaltų iš sukalkėjusio savo klauto, išplauktų į platesnius vandenis.

Jei per Muencheno vokiečių radiją, su gerais vokiečių aktoriais buvo praversti du valandiniai vaidinimai-reportažai apie Lietuvą, tai ne be Banaičio įtaigos ir darbo.

Kad žymus čekų kompozitorius Vaclav Nelhybell, rašąs amerikiečių filmom muziką, sukompantuvo lietuvišką suitą Dainos simfoniniam orkestrui ir buvo atlikta Bremene (Baltų kultūros dienų proga) bei transliuota per radiją, Valteriui priklauso padėka, sugebėjus kompozitorių ir Bremeno simfoninį orkestrą sudominti lietuviškom melodijom.

Jei Stutgarto radijo choras šiandien savo repertuare turi per tuziną lietuvių liudies dainų, Čia jau Banaitis "kalbas". Jis nuostabiai dalia vokiečių kalba išvertė dainų tekstus, su dirigentu Dahmen iš choro išgavo visas "plonybes". Niekas taip gražiai nepadainuos Ulijonos, kaip Stutgarto radijo choras.

Kompozitoriaus Jeronimo Kačinsko parašytų mišių ištraukos pirmą kartą Europoje (Bremene), suskambėjo Banaičio pastangų dėka. Atliko vokiečių choras ir operos solistai.

Niekada neužmiršiu, kai Hamburgo vaikų prieglaudos reprezentacinis choras didelame koncerte dainavo lietuviškas dainas pagal Banaičio verstus tekstus.

KITI GINKLAI

Ne vien muzikine veikla Banaitis garsina lietuvių ir Lietuvos vardą. Kur tik yra galimybė, jis kitataučius supažindina su lietuvių liudies menu, dailininkų darbais, Lietuvos vaizdais foto nuotraukose.

Nėra naujiena jį išgirsti (lietuvių viešo pasirodymo proga) kalbant per vokiečių radiją, televiziją. Kada kitataučiams prireikia informacijų apie Lietuvą, keliai veda pas Banaitį.

Kur visos tos veiklos paslaptis, kai vienas žmogus geba mūsų reikalus ir klausis-

Nukelta į 11 psl.

VASARIO 16-sios MINĖJIMĄ

ruošia

NEW YORKO LIETUVIŲ TARYBA

Vasario 18 d., 4 val. popiet

WEBSTER HALL

KALBĖS:

kongresmanas WILLIAM T. MURPHY
ir
Dr. VYTAUTAS P. VYGANTAS

MENINĖ PROGRAMĄ ISPILDYS:

solistė LIONĖ JUODYTĖ-MATHEWS
OPERETĖS CHORAS, vad. Myk. Cibo

NEW YORKO TAUTINIŲ ŠOKIŲ GRUPĖ, vad.
J. Matulaitienės

Akompanuos:

pianistė ALD. KEPALAITĖ

Minėjimas prasidės punktuallai

LIETUVIAI ADVOKATAI

S. Bredis, Jr.

37 Sheridan Avenue
BROOKLYN 8, N. Y.
Telefonas: APplegate 7-7083

C. A. Voket

(Vokietaitis)
41-40 74th Street
JACKSON HEIGHTS, N. Y.
Telefonas: NEwton 9-6620

Clevelando lietuviai

J. ANTANAITIS

"TRAGEDIJA" DEL BALIO SRUOGOS KOMEDIJOS

Kaip jau buvo rašyta, atgijusi VI. Braziliulo vaidybos studija Clevelande suvaidino Balio Sruogos dar niekur nevaidintą komediją "Uošvė".

Prie veikalo pastatymo verta grįžti keliais požūriais. Viena, kad veikalas parašytas kacete, beveik prieš 20 metų, bet ligšiol dar niekur nevaidintas, nors jis už "geležinės uždangos", Lietuvoje, yra išleistas, o šiaip jos - beveik negaunamas. Antra, kiek tinka veikalas, nors ir garsaus rašytojo, vaidinti dar, parašytas beveik po dvidešimties metų, išveivijos scenoje? Išskėlus šį antrąjį klausimą, savaime susiduriame su eile kitų klausimų: ko iš viso mūsų išveivijos scenoje statomo veikalo turime reikauti, meno, juoko, tragedijos, dogmatinio pripažinimo, ar auklėjančio, gražaus nepriklausomos Lietuvos laikotarpio pavyzdžio?

J tuos klausimus neatsakę, negalėsime objektyviai įvertinti ir B. Sruogos "Uošvė".

Nėra abejonės, B. Sruoga yra visų pripažintas dramaturgas, didelio talento rašytojas, bet reikia turėti galvoje, kokiomis aplinkybėmis šis veikalas parašytas, būtent, nacių kacete. Be abejo, kiekvienam jį patekusiam teko daugiausia mąstyti apie tai, ar lemta bus čia išlikti gyvam? Kitos mintys kaceto gyventojui, taigi ir kūrybinė mintis, be abejo, būdavo tik antraeilės reikšmės, galbūt, tik kaip priemonė pakeisti šį įkyrųjį, dažną dileminį mąstymą.

Tokios sąlygos negali neat-siliepti ir jį veikalo kūrybą. Juk niekas negalėtų tvirtinti, ar B. Sruoga "Uošvė" kacete rašė tik laikui praleisti, kad bent momentais užmirštų savo tragišką likimą, ar dėl to, kad iš viso turėjo nepaprastą kūrybinį pajumą.

Kaip ten bebūtų, įdomu žvelgti jį rašytoją pro kaceto prizmę, ką jis tokiose sąlygose galėjo sukurti. Su įdomumu skaitėme gausiai pasirodžiusius kacetininkų atsiminimus, nors juose nei meno, nei lite-

ratūros, nei pagaliau, auklėjančių pavyzdžių jaunimui ten nebuvo, o tik žmogaus - žvėries siuntėjų aprašymai. Vis dėlto tuos atsiminimus godžiai skaitėme, kad pilniau pažintum tu dienų žmogaus tragizmą.

Matyt, Balys Sruoga kacete per daug totragizmo matė, jei garsusis dramos meistras emėsi komediją rašyti. Pats kacetas jam buvo per daug jau skaudi drama...

Jis šį veikalą rašė ne politinei emigracijai, ne lietuvių išveivijai, o greičiau jo išivaizduojamai, būsimai išlaisvintai Lietuvai. Nepriklausomos Lietuvos laikotarpio atskirų asmenų ir net kai kurių profesijų ydas "Uošvėje" jis bus sutirštinęs pasiepančiai, kad geriau jas pastebėtume ir sėkmingiau su jomis kovotume.

O kai išveivijos scenai iškeiliame jaunimui auklėjančius, gražios nepriklausomos, net legendarinės Lietuvos pavyzdžių reikalavimus, tai visai pagrįstai galime pasiskusti tokių veikalų didele stoka. Galbūt, ir B. Sruogos "Uošvė" išveivijos scenai veikalų stokos problemas nepadedą išspręsti. Betgi, jis ir rašytas ne tremtiniams ar emigrantams.

Kas būtinai ieško dogmatinio pripažinimo, suprantama, tam "Uošvė", kaip ir kai kurie kiti B. Sruogos kūriniai, šiaip jau be priekaištų ir susilaukė literatūrinio pripažinimo, nebus "prie širdies". Juk tik dogmatiškai galvojant, ar gali katalikas gėrėtis, kai naivus kunigėlis lengvabūdiškai teikia jungtuyes privačiuose namuose, kaip tai "Uošvėje" parodyta?

Dogmatikas vien tik dėl to šį veikalą kritikuos ir peiks. Žinoma, aš čia nesiiomu spręsti, kiek šis vaizdas yra realus, kiek jis turi logišką pagrindą gyvenime. B. Sruoga dvasišką mėgė įtraukti vaidybon. Tatoi matome ir kituose jo veikaluose.

Kaip scenos veikalas, "Uošvė" lengvai pastatoma.

Lietuvis j Atstovų Rūmus

Šiame krašte gimęs lietuvis Juozas P. Muliolis-Mull, aktyviai besireiškias amerikiečių politikoje ir lietuvių tarpe, turis savo apdraudos ir namų pardavimo įstaigą, kandidatuoja pirminiuose rinkimuose šiomet gegužės mėn. iš 23 rinkiminio distrikto Clevelande j Jungtinių Amerikos Valstybių Atstovų Rūmus, kaip demokratų kandidatas.

Šio distrikto kongresmano respublikono Minchell kadencija baigiasi ateinantį rudenį. Taigi, Muliolis nori prasiškinti sau kelią j Kongresą ne tik kaip pirmas lietuvis j ši aukštą postą, bet ir ryžtasi-nugalėti savo konkurentą republikoną.

Jei jam pasisektų, visiems lietuviams būtų didelė garbė ir laimėjimas. Tačiau J. P. Mulioliui šioje rinkiminėje kampanijoje lietuviams mažai ką tegali padėti, nes jo rinkiminiame distrikte labai mažai lietuvių tegyvena. Jis ryžtasi laimėti amerikiečių ir kitų tautybių balsais.

Žinoma, lietuviams jo rinkiminę kampaniją reikėtų bent moraliai, o gal ir finansiniai paremti, nes tai nėra vien tik jo reikalas, o visų Amerikos lietuvių prestižo dalykas. Laimėti Juozui Mulioliui rinkimus j Atstovų Rūmus reiskia laimėti visiems Amerikos lietuviams.

Nežiūrint rinkimų rezultatu, jau vien demokratų partijos dėmesio atkreipimas j Mulioli ir jo išstatymas rinkimams kandidatu teikia lietuviams respekto ir garbės.

II Pas. karo metu J. P. Muliolis tarnavo garsioje gene-

Juozas P. Muliolis - Mull

rolo Pattono šarvuočių armijoje. Kariuomenėje išbuvo 5 m. ir pasiekė pulk. laipsnį. Už nuopelnus buvo apdovanoamas bronzine žvaigžde su trim lapais medaliu, o taip pat 5 žvaigždžių kautynių medaliu. Yra baigęs aukštąjį moks-

lą, priklauso real Estate ir insurance taryboms Clevelande. Vedęs, augina 4 vaikų šeimą. Gyvena Clevelando priemiestyje, Brecksville, nuosavame ūkyje iš kur ir kandidatuoja nuo 23 distrikto j Atstovų Rūmus.

Iki smulkmenų pilna kasdienybės mažumų, ydų-ydelių, sodriai perteklių ir žaismingai išjuokiamų.

Uošvės pastatyme Clevelando scenoje darbo įdėta daug, ypač, turint galvoj, kad kai kurie aktoriai dar tik pirmą kartą įžengė j sceną.

Režisavimo debiutą reikia laikyti pavykusiui. Tačiau reikia pastebėti tai, kad režisierius J. Matulionis yra baigęs amerikiečių teatro mokyklą (Western Reserve Universitete valdybą ir režisūrą). Ir šiame lietuvių rašytojo veikalopastatyme buvo jaučiama amerikiečių mokyklos įtaka. Jei jį būtų režisavęs Lietuvos ar Rusijos mokyklos režisierius, tai pastatymas būtų įgijęs gal kiek kitokį atspindį ir kai kam būtų buvęs suprantamesnis.

Šiaip jau komedią įgavo beveik sruogišką pavidalą. Sruogos mėgiamieji šuoliai

šaržo link Clevelando pastatyme gerokai apramdyti, estetikos ribas tik retkarčiai peržengiant. Mizanscenos vietomis truputį taisytinios, kad būtų įvairesnės, neskrastiausių partnerių ir nestelbtų balso.

Veikėjai buvo gyvi ir nuotaikingi. Vaidintojų pajėgumas patenkinamai išlavintas, nors ne be tam tikrų, atrodo, lengvai nugalimų išimčių, kaip tai, balsas, dikcija, judesiai, reagavimas ir "tuščios vietos". Labiau išlavinti ir daugiau patyrę pasirodė A. Kazėnienė, O. Kalvaitienė, A. Pautienis.

Uošvės pastatyme Clevelandė žiūrovų buvo pilna salė. Vieni tarpais gardžiai juokėsi, bet kai kurių veidai buvo rimti. Buvo ir tokių, kurie stipriai norėjo kritikuoti, bet iš karto nesusivokė, ką kritikuoti, ar aktorius, ar režisierius, ar patį veikalą. Šiems palengvėjo tik viename Chica-

gos dienraštyje apie "Uošvę" neigiamai korespondencijai pasirodžius, nes ten kritikos kryptis buvo duota. Po to, kai kurie, gyre šio veikalo pastatymą ir sveikinę aktorius asmeniškai, pradėjo kritikos ataką. Žodžiu, Balio Sruogos komedią tiems virto stačiai "tragedija"...

Nežiūrint to, "Uošvė" j išveivijos sceną prasimušė. Antras spektaklis įvyksta vasario 17 d. Chicagoje. Lyg pasišaipymui iš kritikų teigimo, kad "Uošvė" blogai nuteiks mūsų jaunimą, Chicago pas-tatymo rengėjai yra kaip tik jaunimas - LFK Lituanica. Tai reiskia, kaip bevertinsime "Uošvės" veikalą, jaunimas Balio Sruogos kūryba domisi.

J. Kajeckas, Lietuvos at-svas. Vasario 16 proga Sheraton viešbutyje Clevelande priėmė amerikiečius ir lietuvių spaudos ir radio atstovus. Priėmimas buvo vas. 3.

Cosmos Parcels Express Co.

370 UNION AVE., BROOKLYN 11, N. Y.
Tel. EV 4-4952

Savininkė: O. LABANAUSKAITĖ

Siuntiniai siunčiami j Lietuvą, Latviją, Estiją, Ukrainą ir j visas Sovietų Rusijos dalis.

Teisingas muito pritaikymas, rūpestingas supakavimas ir greitas išsiuntimas - mūsų specialybė.

Teikiame teisingiausius patarimus kaip pigiausiai sudaryti gerą siuntinį.

Vietoje galima nusipirkti visokių medžiagų, batams odos, kavos, šokolado, muilo, stiklo rėztukų, mašinėlių plaukams kirpti, skustuvų, sieninių kilimėlių, pliušinių lovatiesių ir staltiesių, kojinių, skarelių ir kt.

Kainos be konkurencijos.

Už New Yorko gyvenantieji savo daiktus gali prisijusti paštu ar kitaip. Jie tuojau gaus savo daiktų sąrašą ir sąskaitą. Siuntinys išeis gavus pinigų.

Dirbama kasdien nuo 9 val. ryto iki 6 val. vakaro. Kam tas laikas nepatogus, telefonu susitariama dėl kito laiko. Sekmadieniais uždaryta.

Važiuojant subway - Canarsie Line išlipti Lorimer stotyje, Jamaica Line - Hewes stotyje, Crosstown line Metropolitan St.

Albert F. Peters (Petrauskas)

Park Hill Realty

Aprauda, nekilnojamas turtas, federaliniai, valstybės ir miesto taksai. Notary Public.

84-17 Jamaica Ave., Woodhaven 21, N. Y.

TELEFONAS: VIRGINIA 3-1477

LISAUSKŲ MAISTO KRAUTUVĖ

Lietuviški sūriai, juoda duona, aukštos rūšies rūkyti kumpiai, dešros ir skilandžiai pigiomis kainomis. Prekes siunčiame ir per paštą.

Martha & Peter Lisauskas
64-09 56th Road Maspeth 78, N. Y.

Telephone: TWING 4-8087

BARAS IR RESTORANAS

Julius Daugmaudis, sav.

Stiklinis baras, viena gražiausių užteigų

273 GRAND STREET
Brooklyn 11, N. Y.
Tel. EVergreen 4-9544

Chicagietės posėdžiauja su soliste P. Bičkienė. Iš d. į k.: Augienė, Nuneliūtė, Kriaučeliūnienė, Kevalaitytė-Visockienė ir operos solistė Prudencija Bičkienė A. Gulbinko nuotr.

PRADĖK DIENĄ SU ŠYPSENA

Nesakyk man, mano miela drauge, kad neturi jokios nuotaikos šiandien šypsotis, kad tave slegia rūpesčiai ir ir dėl to tau visai nelinksma.

Kas neturi rūpesčių! Visur jų yra, bet tai kaip tik duoda pagrindo išlaikyti vidinį atsparumą, kad lengviau galėtume kovoti su kasdieniais neaklandumais.

Vidinis atsparumas labai pareina nuo to, kaip mes jaučiamės fiziškai ir kartais taip pat nuo to, kaip mes atrodo.

Piktu, susiraukusiu veidu daug sunkiau "prasimušti". Tad atsikėlus iš lovos tuoj prieik prie veidrodžio ir nusišypsok pati sau! Tik pamėgink. Tai ne taip jau sunku. O jei manai, kad atrodyti per kvaila šypsotis sau, tau tuo labiau bus pagrindo nusišypsoti.

Po to pasimk į ranką ne per kietą šepetį, kad nežalotų kūno odos, ir tuo šepėčiu valyk sausas visą savo kūną. Pradėk nuo kojų. Pastatyk pirma vieną, paskiau kitą koją ant kėdės ir tuo šepėčiu masažuok jas rurulintais judesiais, o paskiau tokiu pat būdu rankas ir visą kūną.

Tik žiūrėk, kad visi judesiai nebūtų per daug skubūs ir kad jie visuomet eitų širdies kryptim. Po to, jeigu turi sveiką širdį ir nervus, prauskis šaltu vandeniu, į kurį gali išlašinti kelis lašus acto arba pušinio ekstrakto.

Jeigu dėl sveikatos negali naudotis šaltu vandeniu, tai imk šiltą. Nusišluostyk sausas, ir pajusi, kaip visas kūnas bus švarus ir šiltas.

Tas sauso šepėčio masažas yra geriausias būdas valyti visoms atmirusios odos dalelėms, dulkiams ir kitiems nešvarumams, kurie tikrai užkemša odos porus ir neleidžia odai laisvai kvėpuoti. O tai sveikatai yra labai svarbu: išlaikyti daugiau fizinio atsparumo, palengvinti širdies ir plaučių darbą ir būti atsparesnei ligos atveju.

Po viso to masažo sausu šepėčiu tuojau pradėsi jaustis geriau ir rengdamasi gali dainuoti: Gieda gaideliai anksti ryteli, kelkis, berneli, eik į darbėlį... Jeigu dabar vėl prieisi prie veidrodžio, tai jau visai nesunku bus nusišypsoti, ir būsimosios dienos sunkumai atrodys jau lengviau pakeliami.

V. Čekauskiene-Grinkevičiūtė

Vietoj gėlių, Juozui Tysliavai mirus,

Vienybei aukojo:

M. ir P. Lisauskai Maspeth, L. I.	\$20.00	K. Motūza Richmond Hill, L. I.	\$8.00
V. Koppas su žmona Brooklyn, N. Y.	20.00	George Tolish Glendale, L. I.	5.00
E. Povilanskienė Brooklyn, N. Y.	10.00		
I. Misiūnienė Richmond Hill, L. I.	10.00		

Visiems nuoširdžiai dėkojama. Aukotojų sąrašas bus tęsimas.

Vincė Jonuskaitė jos amžiaus sukakties proga pagerbė Lietuvos Moterų Atstovybės klubas savo susirinkime Sodalčių namuose Woodhavene. Solenizantei buvo įteikta gėlių ir dovanu. New Yorko klubo vardu savo pirmininkę sveikino valdybos narė Laucevičienė. Po sveikinimo iškilnių įvyko valėsės.

NAUDINGI PATARIMAI

Kad nuskintos gėlės ilgiau žydėtų, į vandenį reikia įpilti šaukštą amoniako.

Jei prie prosos prikibo krakmolos liekanų, tai negalima jo valyti peiliu. Reikia nutrinti druska.

Vilnoniai drabužiai plaukant susitraukia. Norėdami to išvengti, įpilkime į 30 kvortas vandens vieną arbatinį šaukštelį glicerino, arba amoniako arba borakso.

Kad kelnų siūlės gerai ilgai laikytųsi, reikia patepti iš prastosios pusės branduoliniu mullu ir jas drėgnais išsprosyti.

Šviesios vilnonės medžiagos plauamos muilo skiediny, įpylus kiek amoniako.

Daniški kiaušiniai

Keturis kietai išvirtus kiaušinius smulkiai sukapti, sumaišyti juos su pora uncijų duonos, su šiek tiek petruškų, druskos, pipirų ir 3-4 uncijomis tarkuoto sūrio.

Įmaišyti į tą masę vieną trynį ir tada padaryti mažus kukulukus, pavolioti juos tarkuotoje duonoje ir kepti svieste, kol jie igys gražiai rudą spalvą.

Tautinių idealų ir sintezės siekiant

Tai buvo ne politinis seminaras, bet valstiečių liaudininkų kuopos Chicagoje susirinkimas sausio 27 d. Hollywood svetainėje. Susirinkimą atidarė kuopos pirm. Mackevičius, o vedė T. Miglinas.

Gausiame susirinkusių būryje matėsi visuomenei gerai pažįstami veidai: Liudas Smulkštys, valstiečių liaudininkų sąjungos pirm.; adv. A. Sugintas; V. Bıldıšas; J. Bertaišius; A. Kučys; Z. Dailidka, JAV LB centro valdybos narys; E. Boreiša; A. Tornau; M. Simukaitis su ponia; L. Neckas; J. Briškaitis ir kiti. Pranešimą darė iš New Yorko atvykęs H. Blazas.

Apžvelgęs tarptautinės politikos akiračius ir pavergtųjų Europos tautų reikšmę grumtynėse tarp Rytų ir Vakarų, prelegentas plačiau sustojo ties Lietuvos likimu ir jos politinio, ekonominio socialinio, kultūrinio vyksmo kitimu.

Buvo taip pat paliesti naujos rezistencijos Lietuvoje poreiškiai įvairiose srityse. Tačiau svarbiausioji pranešimo dalis lietė visokeriopos lietuviškos veiklos bazės išplėtimą, koncentruojant galvojimą ir darbą ne į savos srovės siekimus, bet į visos lietuvių tautos ir valstybės ateitį, formuluojant Lietuvos tautinius idealus ir valstybinius tikslus, apimant visos lietuvių tautos ir valstybės geresnę ateitį, kaip tai buvo varpininkų srovės plėtojimosi laikotarpiu, kai Lietuva buvo rusų imperijos pavergta.

Buvo pasisakyta, kad liaudininkai privalo imtis iniciatyvos suformuoti tokį būsi-

mos Lietuvos idealą, kuris būtų pripažintas tautos tėvynėje ir išėvijojos už tėvynės ribų, kuriam pritarę lietuvių politinės srovės ir lietuvių visuomenė, kad aplink tuos idealus ir tikslus galėtų burtis visi lietuvių politiniai ir visuomeniniai susiskirstymai.

Kadangi tautiniai ir valstybiniai būsimos Lietuvos idealai ir tikslai įvairių politinių srovių ir visuomenės padalinių yra įvairiai interpretuojami, liaudininkai turėtų imtis iniciatyvos išsiaiškinti su kitių galvojančiais, susitarti su jais, kas visiems būtų bendra. Jie turėtų taip pat sužinti dėl metodų tikslams siekti ir po to priėti prie pertvarkymo organizacijos, kurioje visi galėtų sutilpti.

Jei pripažįstama, kad būsimos Lietuvos vizijos formulavimas pasidarė būtinas, kad veiklos metodai turėtų būti kiek kitoki ir kad pati tautinės valstybinės veiklos organizacija turėtų būti praplėsta, tautai negali ateiti iš savo pozicijose apsiklausiusių konservatyvinių veiksmų, bet tik iš visų politinių ir visuomeninių padalinių susitarimo, kuris galėtų turėti lemiamos itakos veiksmams ir pasiektų visų taip pageidaujamos vienybės.

Pranešimas sukėlė daug paklausimų ir gyvas diskusijas, o taip pat konkrečius pasiūlymus tautiniai-valstybiniai idealų ir tikslų sintezei siekti. Pasisakyta, kad iškeltos problemos turi būti perkeltos iš teoretinio galvojimo į realaus gyvenimo sritį.

Ten buvęs

RAY'S LIQUOR STORE

JUOZAS IR IZABELE MISIUNAI
Įvairiausias rūšies amerikoniški ir importuoti gėrimai.
Didžiausias degtinės ir vyno pasirinkimas.
103-55 LEFFERTS BLVD. RICHMOND HILL, N. Y.
Telefonas: Virginia 3-3544

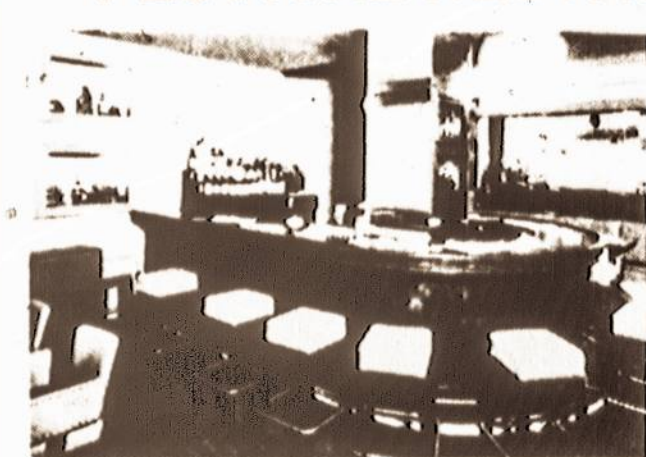
Winter Garden Tavern Inc.

1883 Madison Street
Brooklyn 27, N. Y.
(Ridgewood)

Telefonas: EVergreen 2-6440
Salė vestuvėms ir kitokioms pramogoms. Geriausias lietuviškas maistas prieinamomis kainomis.
POLAIDOTUVINIAI PIETŪS

FESTIVAL RESTAURANT & BAR

Pietūs ir vakarienė
Jaukus baras
Salė susirinkimams vestuvėms ir pobūviams
Gali tilpti 200 žmonių LIETUVIŠKIEMS suėjimams nemokamai
VACYS STEPONIS
Savininkas

40 East 26th St. New York City MU 3-2928

THREE JOES SERVICE STATION, Inc.

85-42 Woodhaven Boulevard Woodhaven, N. Y.

Telefonas: Virginia 6-9683

THE

Tel TAYlor 7-9842

Arlington
Restaurant
Ona ir Jonas Valaičiai

385 Arlington Ave.
Brooklyn 8, N. Y.

Sportinės nuotrupos

Edvardas Sulaitis

Siemet vasario 1 d. suėjo 40 m. nuo pirmojo periodinio sporto leidinio pasirodymo Lietuvoje. Tai Lietuvos Sportas — dvisavaitinis žurnalas. Šis žurnalas rodėsi apie pusę metų ir jo išėjo 12 numerių.

Nepriklausomos Lietuvos laikais iš viso buvo pasirodę 15 periodinių leidinių, tačiau daugumas iš jų ėjo neilgą laiką. Ilgiausiai gyvavo žurnalas Fiziškas Auklėjimas, kuris rodėsi 9 metus. Pradžioje šis žurnalas ėjo kas 3 mėnesiai, vėliau — kas keturi, o po to — kas mėnesį.

Prieš 10 m. (1952 m. sausio mėn. 20 d. Lietuvoje pradėjo eiti periodinis leidinys Sportas, kuris rodosi iki dabar. Sešerius metus jis ėjo žurnalo pavidalu (50 numerių), o paskui perėjo į laikraštinių pobūdį (pradžioje buvo dukart savaitinis, vėliau — triskart savaitinis). Šio laikraščio tiražas, jį lyginant su ankstesniais laikais, yra nepaprastai didelis (siekia 30,000 egz.).

Pažymėtina, kad Lietuvos sporto žurnalistų federacija šiuo metu turi 30 profesionalų žurnalistų. Be jų, sportinėje informacijoje dar reiškiams apie 20.

Sausio 27 — 28 d. d. Detroitė buvo prarastos Vid. Vakarų sporto apygardos vyrų krepšinio pirmenybės. 4 Chicagos komandos ir 1 Clevelando penketukas, per šaltį ir vėją nuvykę į "motorų miestą", paveržė šeiminingam pergale. Beje, pergalė atimta ir praėjusių metų apygardos meisteriui Chicagos Jūrai, kurią pirmame susitikime "perplaukė" Chicagos Neris.

Pirmą vietą laimėjo Clevelando Žaibas, baigmėje sumušęs Nerį net 101:61. Pažymėtina, kad pirmame kėlinyje neriečiai ištvėringai kovojo ir jį pralaimėjo tik 34:37.

Beje, čia Neris pasirodė su visa antrąja sudėtimi (be Žvinačio, Varno, Benevich, Valaičio — jis pakeliui į kariuomenę, Šimkaus, kuris kariuomenėje, Dauskurdo). Be to, Neris nugalėjo ir Chicagos Arą, o Žaibas — Chicagos Lietuvą.

Taigi Š. Amerikos liet. krepšinio pirmenybėms (jos įvyks balandžio mėn. Chicagoje) kvalifikavosi Žaibas, Neris, Lituanica ir Aras. Po 7 metų "didysis krepšinis" grįžta į Chicago, kurioje yra daugiau pajėgių lietuvių krepšinio komandų negu visas kitas iš visų Š. Amerikos vietovių kartu sudėjus.

Balfo organizacija tvarkosi fiskalniais metais, t. y., nuo liepos 1 iki birželio 30, tačiau Balfo centras statistikos reikalams suveda duomenis ir kalendorintais metais.

1961 m. BALFO centre buvo 79,218 dol. pajamų ir padaryta 75,226 dol. išlaidų.

Londone išeinantis Europos Lietuvos rašo apie Anglijos pabaltiečių krepšinio varžybas Bradforde, kuriose dalyvavo ir dvi lietuvių komandos: Viltis ir Šarūnas. Ten lietuviams sekėsi nekaip. Viltis pralaimėjo estų Kaleviui (faktinai, Anglijos estų rinktinėi) 38:50 ir Šarūnui — 29:42. Šarūnas, nugalėjęs Viltį, buvo priverstas supasuoti estams ir latviams.

Varžybų aprašytojas Europos Lietuvoje daro tokią pastabą: "Ar nelaiskas sudaryti vieną Anglijos lietuvių komandą ar dvi ir pasitrenuoti pradedant kitą mėnesį?"

Kaip žinome, siemet yra planuojama Š. Amerikos liet. krepšinio rinktinės kelionė į Europą. Tokios kelionės metu, reikėtų neužmiršti ir Anglijos lietuvių krepšinininkų, kurie ir su labai atrupėjusiomis gretomis stengiasi aktyviai reikštis.

Susipažinkime...

Atkelta iš 8 psl.

DARBAS PLUNKSNA

mus išplukdyti iš parapijų vandenų?

Banaičio veikloje sveria šie veiksniai: gerai moka kalbas, turi uoslę su kuo ir kaip "padaryti biznį"; eidamas prie kitataučių — rankoje turi lietuvišką "prekę", o taip pat drąsos pasakyti, anot Kazio Binkio — "Lietuviško šieno norit pauostyt?" Banaičio šūkis yra — Tu mums padėk, o mes tau pagelbėsime!

VIETOJE STOVĖTI NEVALIA

Banaitis nepakenčia tylumos, apsiblaususių, rūgštaus veido žmonių, stovėjimo vietoje. Jam — kad tik judėti ir visi judėtų. Su visais jis randa kalbos. Gali kalbėti apie viską ir malonu išgirsti originalių jo minčių. Radijas, kinas, televizija, muzika, politika, padėtis Lietuvoje, arklių lenktynės, statistika, literatūra, sportas, humoras — tai vis jo širdžiai ir nuotaikai temos.

Kai tik J. Bachunas spaudoje pagarsino, jog Banaitis atvyksta Amerikon, vienas tautietis pasakė: "Duokit lietuvių išelvių Amerikoje penkis Banaičius ir pamatysit, kaip mūsų jaunimas mes žiovulį, senimas nebekalbės apie jaunimo nutautėjimą, parengimų programų biednumą, bet visi ims jungtis visuomeninė veiklon..."

Daug tiesos pasakytą. Banaitis moka su žmonėmis dirbti, įjungti darban, džiaugtis pasiektais laimėjimais, išblaškyti rūgimo kvapą, įnešti giedrios nuotaikos.

Daugiau užsiminiau apie Banaičio veiklą muzikos baruose. Kai kam gali atrodyti, kad jis gaidų puslapius pasikloja ir apsikloja. Taip nėra. Jis daug rašo mūsų spaudoje, talkininkauja ir vokiečių laikraščiams. Vienur eina savo pavarde, kitur pavardės inicialais. Jo straipsniai Santarvės žurnale kultūriniais klausimais, apie Maž. Lietuvos lietuvių veiklą ir veikėjus, padėties Lietuvoje analizės, 1957 m. parašyta knyga apie sovietinio komunizmo prigimtį bei "bolševikines raganas", straipsniai Dirvoje apie padėti Lietuvoje, skaitytojų buvo sutikti nemažu dėmesiu.

Dirbdamas radijo Free Europe, Banaitis turi daug galimybių stebėti įvykius už geležinės uždangos, susitikti su pabėgėliais iš anos pusės.

Jis yra aplankęs, susitikęs ir ilgai vedęs pašnekesius su daugybe į Vakarų legaliai ir nelegaliai atvykusių lietuvių. Banaičio surinktos žinios yra vertinga medžiaga analizėms apie šlandieninę padėti okup. Lietuvoje. Lietuvos klausimais Banaitis yra geriausiai informuotas asmuo Europoje. Tad ir nenustabu, kai Pavergt. Europos Tautų Seimas jį nuolat itraukia lietuvių delegacijos sudėtin.

Neseniai girdėjau klausiant — kokiai partijai Banaitis priklauso. Neturiu įgaliojimo už jį atsakyti, bet nesuklysiu pasakęs, kad Banaitis priklauso vienai partijai — lietuvių partijai. Lietuva, lietuviai, lietuviybė ir yra ta partija, kurioje jis dirba visomis išgalėmis, energija, paslaukojimu.

LIETUVIŲ AMERIKOS PILIEČIŲ KLUBAS

280 Union Avenue Brooklyn 11, N. Y.

BARAS IR RESTORANAS. Salės koncertams, šokiams ir kitokioms pramogoms.

Susirinkimai - nemokamai. Spaudos kioskas

V. Senkus, ved.

Telefonas: EVergreen 4-9672

SILVER BELL BAKING CO.

A. RADŽIŪNAS, Savininkas

Mūsų specialybė lietuviška duona. Pyragai vedybiniam ir kitokiems pokyliams.

36-40 Stagg St., Brooklyn 6, N. Y.

Telefonas: STagg 2-5938

BANGA TELEVISION

VYTAUTAS ZELENIS, Savininkas

3423 FULTON STREET BROOKLYN 8, N. Y.

Telefonas: APplegate 7-0349

PARDUODAMA: televizija, radijas, Hi-Fi stereo, fonografai, dulkių siurbliai, oro vėsintuvai. Didelės nuolaidos Admiral, Motorola ir Blaupunkt vokiškiems Hi-Fi.

TAISOMA: televizija, stereo Hi-Fi bei radijas. Darbo valandos kasdien iki 7 v. vak., penktadieniais iki 9 v. v.

GERIAUSIAS

INSURANCE ir REAL ESTATE

PATARNAVIMAS PAS

JOHN ORMAN AGENCY

110-04 Jamaica Ave.,

Richmond Hill, N. Y.

Telefonas: VIRGINIA 6-1800

Park Florist

Gėlės pristatomos į bet kurias pasaulio vietas.

MATTHEW MAŽEIKA Savininkas

80-15 JAMAICA AVE. WOODHAVEN 21, N. Y. Telefonas: VIRginia 9-3112

ROBERT F. NARK

Apraudos AUTO Specialistas Any car - Any age driver

ALL FORMS OF INSURANCE

26 COURT ST. BROOKLYN, N.Y. Tel. MAIn 4-6400 VA 5-0783

DISCOUNTS TO QUALIFIED APPLICANTS Mutual Insurance Insure your tomorrow today!

REPUBLIC LIQUOR STORE, Inc.

G. Jokubaitis, Manager

322 UNION AVENUE BROOKLYN 11, N. Y. Tel. EVergreen 7-2089

LAIDOTUVIŲ DIREKTORIAI

JUOZAS KAVALIAUSKAS

LICENSED PENNA AND NEW JERSEY 1601 S. SECOND STREET PHILADELPHIA, PA. Telefonas: DEWey 4-5136

CHARLES J. ROMAN

(RAMANAUSKAS) 1113 MT. VERNON STREET PHILADELPHIA, PA. Telefonas: POplar 5-4110

JUOZAS GARŠVA

231 BEDFORD AVENUE BROOKLYN 11, N. Y. KŌPLYCIA LAIDOTUVĖMS Tel. EVergreen 8-9770

STEPHEN AROMISKIS

(ARMAKAUSKAS) 423 METROPOLITAN AVENUE BROOKLYN 11, N. Y. KŌPLYCIA LAIDOTUVĖMS Tel. EVergreen 7-4335

M. P. BALLAS FUNERAL HOME

ALB. BALTRUNAS-BALTON 660 GRAND STREET BROOKLYN, N. Y. NOTARY PUBLIC Tel. STagg 2-5043

ROGERS FUNERAL HOME

P. RADZEVICIUS, Direktorius 410 METROPOLITAN AVENUE BROOKLYN 11, N. Y. Tel. STagg 2-4409

VISI ŠIE LAIDOTUVIŲ DIREKTORIAI ĮSUOMOJA AUTOMOBILIUS ĮVAIRIEMS REIKALAMS

VIENYBĖ

Dr. H. Montvilienė sausio 29 Barbizon-Plaza viešbutyje įvyksiam Amerikos moterų inžinierių draugijos susirinkime skaitė paskaitą, tema: "The Application of Mathematical Programming in Engineering Problems". Dr. H. Montvilienė jau kelintą kartą yra kviečiama tos draugijos narėms skaityti paskaitas iš pritaikomos matematikos.

A. Kuprevičiaus koncerto New Yorke surengimo reikalu pereitą sekmadienį posėdžiavo brooklyniečių komitetas. Koncertas įvyksta pavasarį.

Jonas Galminas išrinktas BALFO 100-jo skyriaus valdybos pirmininku. Kiti valdybos nariai: L. Norkus, M. Virbickienė, Ant. Diržys ir Elena Kulber-Kulbokienė.

Neolituonijos valdybos atstovai: pirm. Algis ir Milda Speauskai ir Irena Vakselytė aplankė savo korporantę Audronę Gudaite, kuri, tam tikrą laiką praleidusi ligoninėje, šiuo metu sveiksta namie.

Juozas Ginkus, kurį laiką praleidęs ligoninėje, kur jam buvo tikrinama sveikata, sugrįžo namo. Gydomas dr. V. Paprocki priežiūroje.

Dalia Minkūnaitė - Dzikiene baigė chemijos mokslus Hunter College.

Petras Katen, ilgametis Sporto Klubo pirm., išvyko atostogų į Floridą, kur išbus iki kovo 1.

Jurgis ir Marijona Jakubičiai šios savaitės pradžioje autobiliu išvyko atostogų į Floridą. Degtinės krautuvėje juos pavadoja Pranas Narvydas.

Elena Butkuvienė, neseniai mirusio žurnalisto Stasio Butkaus brolienė, iš Lietuvos (nuo Šaulių) rašytame laiške į Brooklyną dėkoja visiems, prisidėjusiems prie gražių Stasio Butkaus laidotuvių.

Vytautas Racevičius, pianistas-kompozitorius, sausio 28 d. koncertavo Tupper Lake, N. Y. Koncertą rengė vietos Fine Arts Society.

Sportuojančiam jaunimui per Lietuvos Atletų Klubą LVS Ramovės New Yorke skyrius, vadovaujamas plk. J. Šlepečio, paaukojo 50 dol.

Mykolas ir Ona Menderiai, žinomi ūkininkai, pas kuriuos gausiai vasarodavo Brooklyno lietuviai jų ūkyje White Sulphur Springs, New Yorke, atšventė 50 metų vedybų sukaktį.

Elena Povilanskienė, Antanina Povilauskienė ir A. Grigaliūnas visam mėnesiui išvyko atostogauti į Floridą.

Inž. Sigitas Bobelio šeima susilaukė pirmagimės dukros, kuri pereitą šeštadienį Apreiškimo par. bažnyčioje pakrikštyta Daivos vardu. Bobeliai neseniai iš Brooklyno persikėlė gyventi į Long Island.

Užgavėnių šokiai, grojant A. Starolio orkestrui, Lietuvos Atletų Klube įvyksta vasario 24 d. Pradžia 8 val. Ten pat kovo 3 užgavėnių vakaras su tradiciniais blynais.

VASARIO 16 MINĖJIMAS NEW YORKE

Vasario 16 minėjimas, New Yorke Alto rengiamas, įvyksta vasario 18 d. 4 val. p. p. Webster Hall. Kalbės kongresmanas William Thomas Murphy iš Chicagos ir dr. Vyt. Vygantas iš New Yorke.

Meninę programos dalį atliks solistė Lionė Jodytė-Matthews, Operetės choras, vad. M. Cibo ir tautinių šokių grupė, vad. J. Matulaitienės. Programa prasidės punktualiai.

Jonas Valaitis išvyko į Amsterdam, N.Y., kur jis pakviestas kalbėti Vasario 16 minėjime.

Brone Spudienė, žinoma newyorkietė visuomenininkė ir daugelio organizacijų veikėja, su savo vyru Frank (jos dešinėje) ir dalimi svečių per savo sukakties paminėjimą, kuris Spūdžių rezidencijoje įvyko sausio 27 d. Tai buvo Spūdžių 30 metų vedybų sukaktis. J.N. Tysliavos nuotr.

Aukos Lietuvių Rašytojų Draugijos premijom

Lietuvių Rašytojų Draugijos valdyba, norėdama sutelkti pinigų literatūros premijom už 1960 ir 1961 metus ir nerasdama mecenatų, kurie galėtų aukoti didesnes sumas, laiškais kreipėsi į eilę lietuviškos kultūros rėmėjų, prašydama paaukoti 20 dol. ir pasidaryti premijų mecenatais. Tokiu būdu norima surasti 50 asmenų, kurie sudėtų dvi premijas po 500 dol.

Reikia pasidžiaugti visuomenės dosnumu, jos gyvu reagavimu į Rašytojų Draugijos laiškus. Vajaus pradžia davė gražius rezultatus.

Įki šiol pačią didžiausią sumą paaukojo dr. J. B. Dičpinigaitis. Premijom jis atsiuntė 100 dol., Po 25 dol. paaukojo: Tėv. Leonardas Andriekus tėvų pranciškonų vardu, Romuvos leidyklos savininkas Jonas Galminas, dail. V. K. Jonynas,

Po 20 dol. aukoko: kun. V. Demikis, A. ir dr. S. Dimai,

prel. Pr. Juras, muzikas V. Marijošius, dail. J. Pautienius, dr. Z. Prūsas, kun. A. Račkauskas, dr. A. Starkus, dr. A. Šmulkštys, dr. K. ir E. Vallūnai, Vyt. Volertas.

Yra aukotojų, kurie prašė savo pavardės neskelbti spaudoje.

Visiems aukotojams Lietu-

vių Rašytojų Draugijos valdyba nuoširdžiai dėkoja. Kartu laukia aukų ir iš kitų, kuriems pasiūsti laišukai. Aukotojai bus skelbiami spaudoje ir premijos įteikimo iškilmėse.

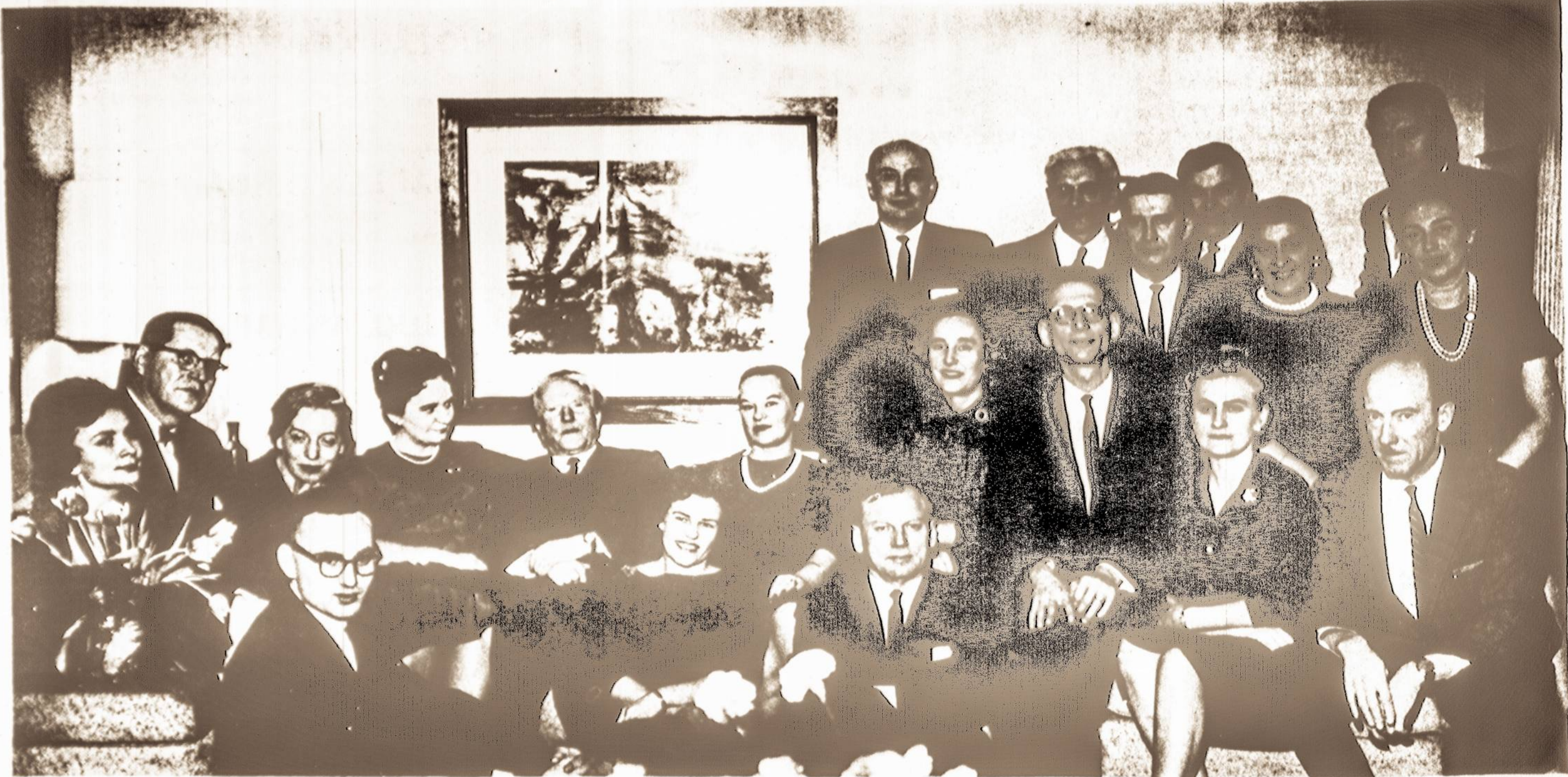
Premijos įteikimo iškilmės ir literatūros vakaras bus balandžio 29, per Atvelykį, Apreiškimo parapijos salėje.

Vienybės 76 metų sukakties proga šis laikraščio numeris išleidžiamas dviejose dalyse, su atskiru 16 psl. priedu - Salomėjos Narkėliūnaitės išpūdžiais iš jos kelionės į Lietuvą praeitą vasarą

Dėl pagausėjusio darbo spaustuvė pavėlavo laiku išsiuntinėti šią laidą ir todėl skaitytojus pasiekia vėliau, negu paprastai. Už tai atsiprašome. Sekantis Vasario 16 d. numeris išeis laiku.

Vienybė būtų labai dėkinga jeigu vienybiečiai prisidėtų prie spausdinimo išlaidų atsiųsdami po vieną dolerį už Narkėliūnaitės išpūdžius - "New Yorkas - Vilnius ir atgal".

LEIDĖJAI

Broniaus ir Ligijos Bieliukų rezidencijoje Woodhavene, N. Y., vasario 3 d. įvyko priėmimas iš Rochesterio atvykusiam žurnalistui Henrikui Žemeliui. Nuotraukoje dalis svečių dalyvavusių pobūvyje. Iš k. į d.: G. Jonynaitė, A. Simutis, V. Tysliavienė, L. Sabaliūnas, L. Bieliukienė, V. Sidzikauskas, G. Daunienė, J. Simutienė, B. Bieliukas, B. Galminienė, A. Gureckas, V. Jurkuvienė, Henrikas Žemelis. Stovi (iš k.): P. Jurkus, prof. J. Vėbra, A. Daunys, J. Galminas, S. Valiukienė, B. Rimgailienė ir L. Valiukas